

เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๕๕(เย็น)

จิตเสื่อมเพราะขาดคำบริกรรม

โหย มันทามาจากไหน ๆ สิ่งเหล่านี้ะ เราเบื่อจริง ๆ นะ ใ่วัตถุเอามาบำรุง
บำเรอขงไปหมด วัดนี้ขนาบกันมากนะถึงไม่ค่อยมีอะไร ๆ ไม่งั้นไม่ได้ แผลงไปหมด
นะ กิเลสมันจะเหยียบไปหมด กิเลสคือพวกวัตถุ วัตถุเป็นเครื่องล่อใจคน ธรรมไม่ค่อย
สนใจแหละ วัดนี้จึงเข้ากันไม่ได้ ต้องดูกันอยู่เรื่อยนะ วัดนี้เราไม่ได้สนใจกับวัตถุ พออยู่
พอกินพอเป็นพอไปพอแล้ว นั้น เท่านั้นพอ แต่ธรรมภายในใจนี้จะขยับตลอดเวลา
ภายนอกไม่เอามายุ่งเลย เรื่องนั้นเป็นเรื่องของโลกล้วน ๆ เรื่องธรรมเป็นเรื่องของผู้
ปฏิบัติ ต้องมุ่งอรรถมุ่งธรรมตลอด ไม่งั้นไม่ได้นะ ต้องเข้มงวดกวดขัน อย่างแก้ไอแก้
ไออะไรที่จะเอามาอย่างนี้ไม่เอา เราไม่ให้มาขงนะ เวลาเขามีเขาก็ทำของเขาเองเราไม่
ไปขงนะ เช่น เขามีเขาก็มีช่างนอกเขา เราไม่ให้มาขงให้มาเป็นภาระอะไร ไม่เอาเลย มี
แต่ขนาบเรื่อย โห มันขวางหูขวางตามากนะด้านวัตถุกับธรรมะเป็นเข้าตึกกันสำหรับผู้
ปฏิบัติธรรม ผู้ปฏิบัติธรรมต้องมุ่งต่ออรรถต่อธรรมอย่างเดียวไม่ขงกับอะไร

เห็นไหมนั่นพระท่านฉันจังหัน เราฉันจนอิมแล้วท่านถึงด้อม ๆ มานั่งฉัน ฉัน
ไม่กี่คำท่านหยุดแล้วท่านไปแล้ว ๆ ท่านไม่ได้อิมนะ ท่านฝึกท่านเอง ฉันแต่น้อย ๆ
ท่านฉันจังหันนี้พอฉันสักประเดี้ยวประด้าวท่านลุกไปแล้ว ๆ คือท่านฉันให้พอประมาณ
ให้พอดีพอดีกับผู้ประกอบความเพียรซึ่งมุ่งธรรมเป็นใหญ่ อันนี้เพียงอาศัยไปวันหนึ่ง
ๆ เหล่านี้เราเคยมาแล้ว มองเห็นพระรู้อันนี้ เพราะเราเองมาสอนพระก็ดีเรื่องเหล่านี้
เราดำเนินมาก่อนแล้ว สอนพระนี่สอนจริง ๆ เราปฏิบัติมาอย่างนั้นจริง ๆ เราจึงกล้า
พูดได้เต็มปากเลยว่า ความทุกข์ความลำบากแสนทรมานนี้คือการฆ่ากิเลสสว่างนั้นเลยนะ
งานการใด ๆ ที่เราเคยผ่านมานี้ว่าหนักก็ยอมรับว่าหนัก แต่เราไม่เคยสละชีวิตกับมัน
งานเหล่านี้แหละ แต่งานฆ่ากิเลสนี้ทั้งหนักทั้งสละชีวิตด้วย เอาเลย ๆ อย่างนั้นตลอดนะ
ไม่ได้ถอย เอาจริงเอาจัง จึงว่าหนักมาก

งานในชีวิตจิตใจของเราตั้งแต่เป็นฆราวาสมา งานบวชนี้หนักมากที่สุด เด่นใน
หัวใจไม่ลืมเลย งานฆราวาสถึงจะหนักขนาดไหนก็ยอมรับเป็นกาลเป็นเวลา แต่ยังไงก็
ตามเราไม่เคยสละชีวิตกับงานนั้นเลย แต่งานภาวนางานฆ่ากิเลส โอ้ย สละมาเรื่อย ๆ
ถึงขั้นเป็นเอาเป็น ถึงขั้นตายเอาเลย ฟุ้งเลย นี่สละมาเรื่อยนะ แต่ที่ว่าสละเราไม่เคย
สละ เราก็บอกเราไม่เคยสละ ทุกข์มากลำบากมากเฉียดสละ ๆ เราก็บอกว่าเฉียดแต่
ไม่เคยสละ เราก็บอกไม่เคยสละ จริง ๆ จะไม่เคยสละก็ตาม เมื่อถึงขั้นมันจะเลยสละ
ไปถึงขั้นตายเราก็ออม เช่น ยกตัวอย่างนะ เช่นวันนี้เราตั้งสัจจะไว้แล้วว่านั่งตลอดรุ่ง

อย่างนี้ละ นี่ละถ้าไม่ถึงตลอดรุ่งแล้วตายก็ตายไปเลย ถึงไม่สลบมันจะถึงขั้นตายก็ตายได้ใช่ไหมล่ะ เราไม่เคยสลบ แต่เมื่อถึงขั้นที่มันจะตายมันก็ตายได้ ที่จะให้สัจจะความจริงใจที่ตั้งไว้ตัดไม่ลง ต้องตัดชีวิตไปก่อนเลย

นี่ละถึงเราไม่เคยสลบเราก็บอกไม่เคยสลบ เจียด ๆ สลบแต่ไม่เคยสลบ ถึงไม่เคยสลบก็ตามถึงขั้นตายเราจะตายได้ไม่ห้วงอะไรเลยด้วยคำสัตย์ของเรานี้ ฟุ้งเลย เราจึงทุกข์มากจริง ๆ การประกอบความพากเพียร แต่ที่นี้เวลาได้ผลมาแล้วนี้ ความทุกข์ทั้งหลายมันเป็นปุ๋ยอันดีงาม ๆ ทั้งนั้นนะ หาที่ตัดไม่ได้ เหตุผลมันสมกัน มันสมน้ำสมเนื้อกัน คือเวลาเราทำนี้เราเอาจริง ๆ ที่นี้เวลาทำวันไหนได้ลงขนาดนั้นแล้ว วันนั้นวันที่เราได้เป็นของอัครรรย์เต็มหัวใจเรา ที่นี้มันก็ย้อนไปหาความเพียรของเราคือความเพียรของเราเป็นยังไงผลถึงเป็นอย่างนี้ ๆ เช่นยกตัวอย่าง เรานั่งตลอดรุ่งทุกคืน ๆ คืนไหนก็ตามนะ เราไม่เคยพลาดที่จะรู้จักอัครรรย์อย่างนี้เลย ก็เพราะว่าเด็ดกันถึงขนาดตายเลย

วันนั้นเป็นวันตั้งสัจจอธิษฐานจะนั่งตลอดรุ่ง เมื่อเราตั้งสัจจะขนาดนั้นเรียกว่าทุ่มกำลังไปแล้ว จิตจะไปคิดยิบ ๆ แยะ ๆ ไม่ได้เป็นอันขาดนะ ขนาดนั้นนะ ตั้งแต่เริ่มตั้งลงไปแล้ว จิตจะออกคิดยิบ ๆ แยะ ๆ เรื่องนอกไม่ได้เด็ดขาด ต้องให้อยู่ในวงอริยสัจตลอดรุ่งเลย เป็นเวลาที่ตัดกันเต็มเหนี่ยว มันจะไปคิดออกนอกวงนอกทางไม่ได้เลย ต้องเอาเด็ดขาด จึงว่าเด็ดทุกอย่าง บังคับกระแสนจิตไม่ให้มันคิดก็บังคับเต็มเหนี่ยวเอา มันพิจารณาถึงเรื่องอริยสัจ เรื่องทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ให้เอาเต็มเหนี่ยว ๆ ให้อยู่ในวงนี้ทั้งนั้น

ที่นี้เวลามันทุกข์มาก ๆ นี้ โถ แต่ได้ชมถึงเรื่องความสัตย์นี้เก่งมากนะ คำสัตย์คำจริงนี้ได้ดีมากเชียว ไม่เคยเห็นคิดในหัวใจของเราเลยว่า มันถอยออกมามันจะมีท่าทางจะลุกจะออกไม่เคยมีนะ เวลาทุกข์มาก ๆ มันน่าจะถอยหาทางออกใช่ไหมล่ะ มันไม่ออกนะซิ มันทุกข์มากเท่าไรสติปัญญายิ่งหมุนเข้าไป ๆ นั้นละตรงมันเอากัน เพราะฉะนั้นจึงกล้าพูดได้ว่า คนเรานี้ไม่ได้โง่งตลอดไปหนา เวลามันจนตรอกจนหมุมมันหาทางออกได้ นี่ก็คือเราจนตรอกจนหมุม คือธาตุชั้นธของเรานั่งอยู่นี้มันเหมือนท่อนฟืน วาจั้นเถอะนะ ทุกขเวทนาที่เผาเรานี้เหมือนไฟ เผาร่างกายของเราทั้งร่างนี้ เวลามันทุกข์มากถึงขนาดนั้นนะ จนตัวสั่น

ที่นี้เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้ว มันก็พิจารณาทางด้านปัญญาแยกแยะออก อันไหนเป็นทุกข์ ๆ ไล่ไปหมดเลย ไล่ให้อยู่ในวงไม่ยอมให้ออกเลย ทุกข์มากเท่าไรสติปัญญายิ่งหมุนหนักเข้า ๆ ไล่หาผม หาขน หาเล็บ หาฟัน หาเนื้อ หาหนัง หาเอ็น หากกระดูกว่าตรงไหนมันเป็นทุกข์ ๆ ไล่กันไป เช่นว่ามันเจ็บมากตรงนี้ ว่าหัวเข่าเป็นทุกข์หรือ

ถาม ว่าตรงไหนสติปัญญาต้องจ่ออยู่นั้นไม่ใช่ถามลอย ๆ นะ ถามตรงไหนจ่อตรงนั้น ๆ มันจะเป็นอริยสัจ เป็นมรรค ๆ คือสติปัญญาอยู่ในนั้น ๆ กับทุกข์ สมุทัย ความทุกข์ก็เห็นชัด สมุทัยถ้ามันจะหลอกตัวเองก็ โอ้ย จะไปไม่ไหว นี่สมุทัย ทางนี้จ่อเข้าไปจ่อเข้าไป

เวลามันทุกข์มาก ๆ นี่ที่แรก โอ้ย มันออกร้อนตามหลังมือหลังเท้าออกร้อนมันกลายเป็นขี้ปะติ๋วไป เวลามันหนักจริง ๆ แล้วข้อมือทุกข้อเหมือนว่าจะขาดออกจากกัน ๆ ทุกท่อน ๆ ติดต่อกันตรงไหนรู้หมดเลย คือมันเจ็บมันปวดเหมือนมันจะขาดจากกัน นั่นละเวลามันเอาจริง ๆ นะ จึงเป็นเหมือนกับว่าไฟเผาเราทั้งร่างนี้เลย ไฟนี่คือทุกข์เวทนามันเผาเราทั้งร่างนี้ นั่นละที่สติปัญญามันได้หมุนตัวมันไล่เข้าไปเลย มันทุกข์ตรงไหนเอานั้นเป็นจุดสำคัญ เช่นว่ามันทุกข์เข้าหัวเข้าเป็นทุกข์ มันเจ็บเข้ามากเข้าเป็นทุกข์หรือ ไล่เข้าไป ถ้าเข้าเป็นทุกข์ คนตายแล้วเขายังมีอยู่ไหม มีอยู่เอาไฟเผาเข้าว่าไง เข้าไม่เห็นว้าง เเผาจนเป็นเถ้าเป็นถ่านเข้าไม่เห็นว้าง เดี๋ยวนี้ทำไมถึงว่าเข้าเป็นทุกข์ ครั้นเวลาทุกข์ดับไปแล้วเขาก็ยังมีอยู่ มันก็ไม่เห็นเป็นทุกข์ เอาไปเผาไฟกับคนตายก็ไม่เห็นแสดงความทุกข์

เวลานี้ทุกข์มันเกิดขึ้นจากอะไร ใครเป็นผู้สำคัญมันหมายความว่ามันเป็นทุกข์อย่างนั้นอย่างนี้ ไล่อยู่อย่างนั้นวกไปเวียนมาจี้เข้า ๆ สักเดี๋ยวก็มีช่องออกผางขึ้นมาเลย มันก็ปล่อยได้หมดที่นี้ ทุกข์ มันจะทุกข์มากทุกข์น้อยเท่าไร ๆ มันเลยกลายเป็นของจริงไปตาม ๆ กันหมดเลย ว่าเนื้อว่าหนังว่าเอ็นกระดูกอะไร เขามีอยู่ตั้งแต่เราเกิดมาโน้น ไล่ทุกข์นี้มันเกิดขึ้นดับไป ๆ ของมัน เปลี่ยนของมันไปเรื่อย ๆ ส่วนอันนี้หนังเป็นหนังเนื้อเป็นเนื้อมาตั้งแต่วันเกิด เขาไม่เห็นเปลี่ยนไปไหน ทำไมจึงว่าอันนั้นเป็นทุกข์อันนี้เป็นทุกข์ ถ้าว่ากายเป็นทุกข์ ทุกข์ดับไปแล้วกายต้องดับไปด้วยซี นี่ทุกข์ดับไปกายไม่เห็นดับไป มันจะเป็นอันเดียวกันได้อย่างไร แยกกันไปแยกกันมา สุดท้ายมันก็รู้ พอรู้มันก็ผาง ลงเลยนะ อย่างนั้นแล้ว ต้องเอาถึงขนาดนั้น

เวลามันจนตรอกจนมุมแล้วจึงว่าคนเราไม่ได้โง่ตลอดไปหนา มันฉลาด เอาถอดออกจากหัวใจเราได้เลย เวลามันจนตรอกมันได้ตรงนั้นละ คือจิตมันจริงมันจังมันเด็ดมันขาด พัดกันด้วยสติปัญญากับทุกข์ สมุทัย มรรคนี้เรียกว่าพวกสติปัญญา นิโรธคือความดับทุกข์ เมื่อมรรครอบ พิจารณาสติปัญญาครบแล้วมันดับเองทุกข์ ยากอะไร เพราะสุขเป็นผลของมรรคนี้แหละ พอทุกข์ดับไปแล้วสุขก็ขึ้นมาเอง อัจฉริยะใหม่ นี่ถ้าพูดถึงเรื่องความพากเพียรเราหนักจริง ๆ นะ จึงรู้สึกว่าจะเทียบกับใครยากเหมือนกัน มันก็ไปคนละแบบ ครูบาอาจารย์แต่ละองค์ ๆ เด็ดไปคนละแบบ ของเราก็ไปแบบหนึ่ง

ไม่มีใครสอนมันเป็นของมันเอง เวลาจนตรอกจนมุมแล้วมันหากพืดตัวของมันเอง สติปัญญาเราที่กล่าวมาแล้วนี้ได้รับถึงขั้นอัศจรรย์ทุกคืน ๆ ไม่มีพลาด ก็เพราะเราผลิตของเราขึ้นมาเองไม่ได้สอนจากใครนะ เวลานั้นมันเป็นความรู้ความแปลกประหลาดหรือความคิดค้นของตัวเองในปัจจุบัน ๆ มันก็รู้ขึ้นมาในปัจจุบัน แก่กันได้แล้วทุกซ่ก็สักแต่ว่าทุกซ่ เห็นไหม นี่ละเวลามันเป็นของจริงเต็มส่วนแล้ว ทุกซ่จะทุกซ่มากเท่าไรก็เป็นของจริงอันหนึ่งของมัน กายก็เป็นกาย ทุกซ่ก็เป็นทุกซ่ จิตก็เป็นจิต รู้กันอยู่ ต่างอันต่างจริง เมื่อต่างอันต่างจริงแล้วก็ไม่กระทบกัน ไม่กระทบกันเอาอะไรมาเป็นทุกซ่ อย่างนั้นซิ

ก่อนที่จะพิจารณาทุกขเวทนานั้น ต้องเคลื่อนมาจากสมาธิก่อนหรือเปล่าคะ หรือต้องมีสมาธิเป็นพื้นฐาน

ส่วนมากเวลาที่มันลงอัศจรรย์ ตอนนั้นมันจะไม่ได้ไปเกี่ยวกับสมาธิ มันจะมีแต่สติปัญญาล้วน ๆ หมุนตัวเลย เวลามันสงบมันก็เป็นสมาธิ จิตสงบ ครั้นเวลาทุกซ่มาก ๆ นี่สมาธิแตกนะ ต้องปัญญาออกเดินแทนสมาธิไปเลย นี่จิตเวลาสงบอันนี้มันสงบด้วยปัญญา มันไม่ได้สงบด้วยสมาธิ สมาธิมันสงบเป็นพื้นฐานของมัน เข้าใจหรือเปล่า เวลาเราอบรมไป ๆ จิตนี้จะมีความสงบเย็นเข้าไป ๆ แน่นหนามันคงเข้าไป จนกระทั่งจิตแน่นหนาจริง ๆ แล้ว นั่นท่านเรียกสมาธิ คือจิตที่สงบเป็นครั้งเป็นคราว ๆ นี้เรียกว่าจิตสงบ แต่ความสงบเป็นครั้งเป็นคราวของจิตนั้น มันจะสั่งสมกำลังของมันขึ้น ฐานของมันขึ้น เป็นความมั่นคงของจิต เป็นความมั่นคงแห่งฐานของจิต มันคงขึ้นไปเรื่อย ๆ ที่นี้สงบเข้าเรื่อย ๆ มันก็ส่งเสริมกำลังเข้าไปให้ฐานสมาธิแน่นขึ้น ๆ ต่อจากนั้นจิตนี้แม้จะคิดเรื่องอะไร ๆ อยู่ก็ตาม ฐานของจิตคือความมั่นคงแน่นปึ๊งนี้จะมีประจำตัวของมัน นี้เรียกว่าจิตเป็นสมาธิ

เวลาสงบที่แรก พอความสงบหายไป ฐานยังไม่มี นี้เรียกว่าจิตสงบ ภาคปฏิบัติเป็นอย่างนั้นนะ เวลาสงบมันก็สงบแล้วลงไป พอถอนขึ้นมาฐานมันยังไม่มี มันก็ไม่มีฐานเป็นสมาธิคือความตั้งมั่นแห่งความรู้ยังไม่มี ทีนี้พิจารณาหลายครั้งหลายหนมันก็สงบไป หลายครั้งหลายหน ทีนี้ความสงบนี้มันไปสร้างฐานสมาธิให้มีฐานแน่นหนามันคงขึ้นมา ๆ ต่อไปจิตก็เลยเป็นสมาธิ เราคิดเรื่องราวอะไรก็ตามฐานนี้มันจะไม่ละนะ กำหนดย้อนมาที่ไรมันจะเห็นฐานแห่งความมั่นคงของจิตแน่นปึ๊ง ๆ อยู่ตลอดเวลาเลย ทั้งที่เราเข้าสมาธิไม่เข้าก็ตาม ฐานของสมาธิมีประจำ นี้เรียกว่าจิตเป็นสมาธิ ทางภาคปฏิบัติเป็นอย่างนั้น ทีแรกมันก็สงบแล้วหายไป ๆ ความสงบหายไปแต่ฐานของสมาธิยังมี

จากนั้นพิจารณาทางด้านปัญญา แต่สำหรับปัญญานี้มีโอกาสเมื่อไรเราควรพิจารณา ปัญญานี้จะถอดถอนกิเลสจริง ๆ นะไม่ใช่สมาธิถอน เพราะฉะนั้นการพูดถึงสมาธิเราจึงกล่าวหาญอย่างเต็มเหนี่ยวเลยว่า ใครโกหกยกานะว่างี้ ก็มันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ คือเวลามันเป็นสมาธิของมันเต็มตัว เราพูดได้เต็มเหนี่ยวเลยว่าเราสมาธิเต็มภูมิมาถึง ๕ ปี อยู่ที่ไหนไม่อยากจะคิดนะ แต่ก่อนมันอยากคิดเข้าใจไหมล่ะ ครั้นนั่งอยู่นี้มันต้องอยากคิดอย่างนั้นอย่างนี้ อยากรู้อยากเห็นอยากอะไรทุกอย่าง มันเป็นอยู่ในจิตมันดันออกให้คิดเข้าใจใหม่ กิเลสนั้นละพาให้คิด ไม่ได้คิดมันรำคาญ พอคิดแล้วก็เพลิน จากรำคาญก็เพลิน จากเพลินแล้วก็ไปทุกข์เข้าใจไหมล่ะ มันชนทุกข์มาให้

ที่นี้พอจิตสงบลงไป ๆ หลายครั้งหลายหน จนกระทั่งจิตเป็นสมาธิแล้วที่นี้ไม่อยากจะคิดเลยนะ อยู่ที่ไหนอยู่ด้วยความสงบไม่มีอะไรกังวลใจ ความคิดความปรุงต่าง ๆ นี้เป็นเรื่องกังวลใจทั้งหมดเมื่อจิตเป็นสมาธิแล้ว เพราะฉะนั้นอยู่ที่ไหนจึงอยู่ได้ นั่งอยู่ที่ไหนเหมือนครู่เดียว โอ้โฮ มันไม่ใช่ครู่เดียว คือมันลี้มวันลี้มคืนลี้มปีลี้มเดือน มีดแจ่งอะไรมันไม่สนใจ มีแต่อันนี้แน่ ๆ นี่อันเดียวนะสมาธิ มีแต่ความรู้ที่แน่ไม่มีอะไรมากังวล ความคิดบืบปรุงขึ้นมาเล็กน้อยนี้กังวลแล้ว ๆ เพราะฉะนั้นจึงไม่อยากจะคิด ไม่อยากถูกรบกวนเข้าใจใหม่ มันก็อยู่นั่น แล้วมันก็อยู่แค่นั้นละนะ มันจะลงขนาดไหนมันก็เต็มภูมิของมัน เหมือนน้ำเต็มแก้ว ๆ สมาธิเต็มภูมิเหมือนน้ำเต็มแก้วไม่ได้ผิดกันนะ

ที่นี้เวลาออกทางปัญญา น้ำล้นแก้วที่นี้แหละ มันถึงได้เห็นคุณค่าของกันละซี เราถึงได้เทิดพ่อแม่ครูจารย์มันนี่ แหม่ สุดซึ้งนะ ท่านฟาดลงตรงไหนนี้เป็นอันตรายทั้งนั้นนะ เช่น ดิตสมาธินี้ก็อันตราย ทำให้เกิดความล่าช้า ดีไม่ดีสมาธิไม่ถึงไหนก็ตายอยู่กับสมาธิไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย ได้แค่นั้น ครั้นพอท่านลากออกจากนี้ซี เพราะมันไม่อยากจะคิด ไปวันไหนท่านถาม เป็นยังไงท่านมหา จิตสงบดีหรือ ก็กราบเรียนตามจริงสงบดีอยู่ ๆ ก็มันเป็นอย่างนั้นจะว่าไง ท่านก็นิ่งไปเฉยไป นานเข้า ๆ ถึงขนาด ๕ ปีว่าจั้นเถอะนะ พอถึงนั้นแล้วบทเวลาท่านจะเอาเปลี่ยนหมดเลยนะ พวกสும்พวกเสียงพวกกิริยามารยาทเปลี่ยนหมดเลย

พอว่าเป็นยังไงท่านมหา จิตสงบดีหรือ สงบดีอยู่ ท่านจะนอนตายอยู่นั้นหรือขึ้นเลยทันที ฟาดเอาหน้ากันนะ เหอ ท่านรู้ไหมว่าสมาธินี้เป็นหมูขึ้นเขียง ท่านนอนอยู่ทำไมสมาธิ มันแกกกิเลสตัวใดได้ล่ะ นั่นเห็นไหมบทเวลาท่านจะเอา สมาธิเป็นหมูขึ้นเขียง ท่านรู้ไหมว่าความสุขในสมาธิเท่ากับเนื้อติดฟัน นั่นท่านยกออกมานั้นนะเนื้อติดฟันมันมีความสุขขนาดไหน สุขในสมาธิก็เท่ากับเนื้อติดฟัน มันเป็นอย่างนี้ความสุขในเนื้อติดฟันกับสุขในสมาธิเอามาเทียบกัน มันเท่ากันนั่นแหละท่านว่า นี่ท่าน

เอาละนะ ชัดลงเปรี้ยว ๆ โห ที่นี้ไม่มีชั้นดีเลย ยกทั้งหมดเลยสมาธิเรา ให้หาใหม่ว่าจั้น
เถอะนะ

จากนั้นมาก็ขึ้น ท่านรู้ไหมว่า สมาธิทั้งแท่งมันเป็นสมุทัยทั้งแท่งท่านรู้ไหม สมาธิ
ทั้งแท่งมันเป็นสมุทัยทั้งแท่งท่านรู้ไหม นี่ก็เถียงท่าน ถ้าว่าสมาธิเป็นสมุทัยแล้ว
สัมมาสมาธิจะให้เดินที่ไหนก็ว่าอย่างนั้นซี่ อยู่ สัมมาสมาธิพระพุทธเจ้าไม่ได้เป็นสมาธิ
หมูขึ้นเขียงเหมือนท่าน มันก็ลงละซี่ เราเป็นสมาธิหมูขึ้นเขียง ไม่ได้ใช้ความพิจารณา
สมาธิเป็นสมาธิ ปัญญาเป็นปัญญาท่านรอบตัวอยู่ในนั้น ไม่ได้เป็นสมาธิหมูขึ้นเขียง
นอนจมไม่ยอมฟื้นตัวขึ้นมาเลย ชักตื่น ๆ ใจ

พอออกจากนั้นแล้วก็ออก ก็มันพร้อมแล้วนี่ สมาธินี้คือน้ำเต็มแก้วเต็มเหนียว
แล้ว เหมือนกับเครื่องครัวของเรา เครื่องครัวของเรามาแล้วจะทำอาหารประเภทใดก็
ตาม เครื่องทำครัวมาพร้อมแล้ว เป็นแต่เพียงว่าเราไม่นำมาประกอบให้เป็นอาหาร
ประเภทนั้น ๆ ก็ไม่เป็น มันก็ทิ้งเกลื่อนอยู่นั้น สุดท้ายก็เนาพะะ นี่เรื่องสมาธิก็เพียงเท่า
นั้น ที่นี้เวลาจับนั้นมาผสมนี้บีบก็เป็นแกงประเภทนั้น อาหารประเภทนั้นขึ้นมา ๆ ที่นี้
พอปัญญาของเราออกนี้มันก็ขึ้นละที่นี้ สมาธิเป็นเครื่องหนูน ๆ ก็ก้าวออก บทเวลามัน
ก้าวออก โธ นี่ที่ว่น้ำล้นแก้ว

ที่แรกมันไม่อยากจะออกนะ คือมันติดสมาธิมันไม่อยากจะคิด คือใช้ปัญญามันก็ต้อง
ใช้ความคิดใช้ใหม่ละ ใช้ความคิดก็เรียกว่าทำงานมันไม่อยากจะทำ รำคาญ อยู่แนวนี้
สบาย ถึงขนาดที่ว่านิพพานคืออันนี้เอง ฟังชิลงปานนั้นละนะ ลงขนาดนั้นแล้ว ธรรม
ชาตินี้ละจะเป็นนิพพาน ๆ นิพพานซี่หมาอะไร บทเวลาท่านลากออกมา มันออกจาก
สมาธินี้แล้ว ที่นี้เป็นน้ำล้นแก้ว ปัญญาไม่มีกฏมีเกณฑ์นะ สมาธิมีกฏ เต็มเหนียวมัน
แล้วอยู่เท่านั้น จะทำอะไรให้ยิ่งกว่านั้นไม่ยิ่งนะ เต็มเหนียว ๆ อยู่ตลอดเวลาแค่นั้น ที่นี้
พอออกทางด้านปัญญานี้กระจ่างออก ที่แรกมันไม่อยากจะคิด บังคับให้คิด เพราะความ
เชื่อครูบาอาจารย์แล้ว ยอมรับท่าน ให้ออกทางด้านปัญญา พิจารณาอย่างนั้น ๆ เราก็ก
ออก

ฝืน ๆ ที่แรกไม่อยากจะออก มันกวนใจกวนสมาธิไม่อยากจะออก พอมันออกที่นี้
ปัญญามันไม่เหมือนสมาธิ สมาธิรู้อันเดียว ปัญญาซี่แยกออกตรงไหนรู้ตรงนั้น ๆ ทั้ง
โทษทั้งคุณรู้ไปพร้อม ๆ กัน ควรละอันไหน เห็นโทษอันไหนมันเห็นประจักษ์ ๆ ไม่
ต้องถามใครนะมันหากเป็นในจิต ที่นี้เราก็ก เอ๊ะ ๆ ชอบกล ๆ ที่นี้ละ มันจะเริ่มละนะที่นี้
นะ เอ๊ะ ชอบกล ๆ คิดไปแงไหนมันรู้แปลก ๆ ภูมิสมาธิมันรู้อันเดียวเท่านั้น มันไม่มี
อะไรเป็นแงให้สัมผัสสัมพันธ์ให้ได้ข้อคิด ให้มีความเข้าอกเข้าใจในสิ่งเหล่านั้น ที่นี้พอ
ออกทางด้านปัญญา แยกไปตรงไหน เช่นอย่างมองไปนี่บีบเห็นหมา มองไปนี่มันเห็นนี้

มองไปนั้นเห็นนั้น มันแปลกต่างกันไปเรื่อย ๆ ที่นี้เห็นอะไรทั้งเป็นโทษเป็นคุณ มันก็แยกก็แยะ จากนั้นมันก็เข้าใจ ๆ ที่นี้ตีมละที่นี้

เรื่องสมาธินี้จางไปแล้วไม่ยากเข้า ชักเพลินทางด้านปัญญา มันเข้าใจ ๆ ที่นี้แก้กิเลสมันก็แก้ด้วยปัญญา มันชดอย่างนั้นนะ โห แก้กิเลสมันแก้ด้วยปัญญา ไม่ได้แก้ด้วยสมาธิ สมาธิเราเป็นมานานเท่าไรไม่เห็นกิเลสเหล่านี้หลุดลอยไปเลย แต่เวลาออกทางด้านปัญญากิเลสนี้เห็นประจักษ์ มันหลุดไปลอยไปเล็กน้อยเพียงไรมันรู้ ๆ อ้อ แก้กิเลสนี้แก้ด้วยปัญญาต่างหาก นี่ละเราเรียกว่าไม่พอดี คำว่าไม่พอดีคืออะไร ถ้าไปด้านปัญญามันก็เห็นคุณของปัญญา แล้วมาเห็นโทษของสมาธิเสียอย่างเดียว มันไม่พอดีกัน ถ้าพอดีกันแล้วก็คือว่า เวลาออกทำงานเพื่อผลประโยชน์ทางด้านปัญญาก็ให้ออก ครั้นเวลาเข้ามาพักสมาธิเพื่อเอากำลังก็ให้พัก เข้าใจใหม่ เรียกว่าเหมาะสม มันเหมาะสมอย่างนั้น แต่ที่นี้มันไม่ออกอย่างนั้น เวลาออกมันเพลินเลย ไม่สนใจกับสมาธินะ

ออกทางด้านปัญญามันไม่ได้สนใจกับสมาธิ ออกเท่าไรมันยิ่งรู้อยิ่งเห็นกระจายออกไปเรื่อย ๆ มันยิ่งเพลินนะซี ว่ากิเลสก็ฆ่าไปด้วยกัน เห็นโทษเห็นคุณมันไป เห็นคุณของธรรมเห็นไปด้วยกัน ว่ากิเลสบีบแล้วมันเห็นคุณขึ้นมา ธรรมเด่นขึ้นมา ๆ ที่ตรงไหนมันไม่เห็นคุณ คือกิเลสปิดไว้ ๆ ตามเข้าไป แก้เข้าไปตรงไหน กิเลสพังลงไปเล็กน้อยเพียงไร ธรรมก็แสดงขึ้นมา ๆ เรื่อย ๆ ที่นี้มันก็เพลินละซี เพลินจนขนาดที่ว่า โห สมาธินี้มันนอนตายเฉย ๆ ลงขนาดนั้นนะ ไม่ได้แก้กิเลสตัวใดได้เลย แก้ด้วยปัญญาต่างหาก สมาธินี้มันนอนตายเฉย ๆ เมื่อลงถึงขั้นสมาธินอนตายมันก็ไม่สนใจกับสมาธิใช้ใหม่ละ มันก็ฟัดทางด้านปัญญาไปเลย

โห เอาเสียจน บางคืนนอนไม่หลับเลยนะ เป็นคืนสองคืนนอนไม่หลับ คือมันหมุนตลอดเลย ที่นี้เวลาถึงขั้นมันหมุนนี้เรียกว่าสติปัญญาอัตโนมัติ เป็นเองนะ นี่ละขั้นมันจะฆ่ากิเลสมันเป็นเองของมัน เหมือนกับเวลากิเลสมันมีกำลังทางด้านจิตใจเรานี่นะ หมุนไปทางไหน คิดไปแบบไหน ๆ มันจะเป็นกิเลสทั้งนั้นไม่ได้เป็นธรรม มันจะลากเราไปเป็นกิเลส สร้างเนื้อสร้างตัวของมัน แล้วเอากองทุกข์ขึ้นมาทับหัวใจเรา นี่เป็นอัตโนมัติของกิเลส ปุ่ชุนเรานี่คิดเรื่องใดก็ตาม กิเลสต้องเป็นอัตโนมัติของมันตลอด ๆ ไป นี่เวลากิเลสมีกำลังมากเป็นอย่างนั้นนะ

ที่นี้บทเวลาสติปัญญาขั้นนี้ขึ้นมามันรับกันละซี พอสติปัญญาขั้นนี้ขึ้นมามันฆ่ากิเลส ที่นี้ฆ่ากิเลสมันก็เพลินในการฆ่ากิเลส เพลินไปเพลินมาเลยกลายเป็นอัตโนมัติไป หมุนตัว ๆ เลย อยู่ไม่ได้ต้องฆ่าตลอด ๆ นี้เรียกว่าวิวิฏจักร หมุนกลับ แต่ก่อนกิเลสมันเป็นวิวิฏจักร หมุนจิตเข้ามาสู่ความทุกข์ทั้งหลาย ที่นี้เป็นวิวิฏจักรด้วยสติปัญญาอัตโนมัติ นี่ มันหมุนจิตกลับออกจากกองทุกข์ หมุนเรื่อย ๆ หมุนตัว ๆ จนกระทั่งกลางคืนทั้งคืน

นั่งภาวนามันพิจารณาของมันตลอด นอนมันก็พิจารณาของมันตลอด อยู่อิริยาบถไหน เรียกว่าไม่มีอิริยาบถ คือมันเป็นสติปัญญาตลอดเวลาไม่ว่าจะยืนจะเดินจะนั่งจะนอน มันจะเป็นสติปัญญาพืดกับกิเลสตลอดเวลา แม้ที่สุดเราฉันทันจันอยู่ที่นี่ จิตมันไม่ได้อยู่กับอาหารนะ มันจะทำงานของมันอยู่ในนั้น หมุนตัว ๆ ชัดกันอยู่ในนั้น นี่ละสติปัญญา อัตโนมัตติ นี่ละฆ่ากิเลสที่นี้ เริ่มละนะ เริ่มเรื่อย ๆ ๆ ไป

ที่นี้เวลามันไปเต็มที่แล้ว นั่งเหนื่อยแล้วนอน นอนให้มันหลับมันไม่ยอมหลับ มันหมุนของมันเหมือนกับนั่งอยู่นั้นละ หมุนฆ่ากิเลส เอ๊ นั่งก็เหนื่อย นอนก็เหนื่อย เอ้า ลูกขึ้นมา นั่งอีก สุดท้ายแจ่งไม่หลับเลย อ้าว กลางวันยังจะไม่หลับอีกนะ มันยังหมุนของมันอยู่ตลอดเวลา วันนี้ไม่หลับ วันหลังก็ไม่หลับอีกกลางคืน อ้าว มันจะตายแล้วนะ ทำไมเป็นอย่างนี้ เรื่องอ่อนนะอ่อนนะ คือมันจะเป็นความลำบาก เป็นความอ่อนเพลีย ภายในหัวอกของเรา นี่ คือสติปัญญามันทำงานอยู่ตรงนี้ สังขารคือทำงานนั้นเข้าใจไหม มันทำงานอยู่ในนี้ สังขารมันทำงาน สังขาร สัญญา ที่คาดที่หมายที่คิดกับกิเลสจะฆ่ากิเลสมันไปด้วยกันนั้นแหละ แต่เป็นสังขารของมรรค สัญญาของมรรค ไม่เป็นสัญญาของสมุทัยสังขารของสมุทัยเหมือนแต่ก่อนเข้าใจไหมละ แต่มันก็หมุนของมันอยู่ที่นี่

ที่นี้มันก็เหนื่อยละซิ ทำงานอยู่ตลอดเวลาเหนื่อย ที่นี้เราจะมาพัก พักมันก็ไม่ถอยมันหมุนของมัน เรียกว่าทางแพ้วไม่มีพูดง่าย ๆ ว่าอย่างนั้นนะ เรื่องแพ้วไม่มี เมื่อเรื่องแพ้วมีมันก็ต้องหมุนของมันเรื่อย อันนี้ก็แจ่ง อยู่ ยังไงกัน กลางวันก็เป็นอย่างนี้มันจะไม่ตายเหรออย่างนี้ วิตกนะ วิตกวิจารณ์ หือ ขนาดนี้มันจะไม่ตายเหรอ มันทำไมลำบากลำบากนักหนา จนกระทั่งถึงได้ย้อนหลังมาคิด ที่เราเคยคิดตันเดามาแต่ก่อนด้วยความคาดความหมาย เวลานี้เราลำบากลำบากแต่ก่อนเพราะเรายังไม่ได้รากได้ฐาน แต่เวลาได้รากได้ฐาน จิตมีความละเอียดลออเข้าไปเท่าไร การงานของเราจะค่อยเบาไป ๆ สะดวกสบายไปและพ้นทุกข์ไปเลย มันคาดนั้นนั้นนะ มันคิดมันตันมันเดา แต่เวลามันได้เหตุได้ผลของมันมากเท่าไรมันยิ่งหมุนของมันใหญ่มันไม่ได้คิด

แต่เวลามันไปเจอจ้ง ๆ ที่เป็นปัจจุบันตัวเป็นเอง มันก็เอามาคิด โห ที่เราคาดคิดเอาไว้ว่าแต่ก่อนเวลาจิตเราหยาบนี้มันก็ต้องทุกข์ลำบาก เวลาจิตละเอียดเข้าไปเท่าไรมันก็จะค่อยสบาย ๆ อย่างนี้มันผิดทั้งเพ เวลามันได้ผลมันยิ่งหมุนของมันใหญ่เลย มันยังไงกัน ๆ คิดแยกเดี่ยวเท่านั้นเดี่ยวมันก็หมุนของมันไปอีก ๆ จนกระทั่งไม่ไหวแล้วต้องวิ่งขึ้นหาพ่อแม่ครูจารย์ แต่สำหรับพ่อแม่ครูจารย์กับเรานี้ท่านจะเห็นเหตุผลอะไรไม่ทราบนะ ถ้าหากว่าเป็นไม้ก็ยกมาทั้งท่อนเลยให้ไปจาระโนเองให้ไปเลื่อยเอง ท่านไม่เลื่อยให้ไม่จาระโนให้ไม่อธิบายแยกแยะนะ ท่านจะโยนตุ้มมาให้เลย

อันนี้ก็เหมือนกันอย่างสมาธินี้ท่านก็โยนตูมให้เลย เรียกว่าไม่ให้มีสมาธิเลย สมาธิหมูขึ้นเขียงขึ้นเลยเถียวนะ คือให้เราทิ้งสมาธิให้หาใหม่ด้วยปัญญาของมันเอง ความหมายว่างั้น ที่นี้พอถึงขั้นปัญญาก็เอาอีกนะ พอถึงขั้นปัญญามันหมุนตัวมันไม่หลับไม่นอนเลย ทั้งวันทั้งคืน ๆ เดินจงกรมตั้งแต่ฉันทันจันแล้วล้มไปเลยนะ เรื่องร้อน เรื่องหนาวอย่ามายุ่งมันไม่ได้ ออก มันหมุนตัว ๆ เดินจงกรมจนออกร้อนฝ่าเท้าไม่รู้จักจบไม่รู้จักหยุด ถ้างได้ลงทางจงกรมแล้วทั้งวันอยู่ได้ ลงกลางคืนมันก็เอาของมันอย่างนั้น เวลานั้นก็เป็นหัวต่อหมุนตัว ๆ ที่นี้มันจะมีเวลานอนที่ไหนเมื่อมันไม่สนใจกับการนอน สนใจตั้งแต่ทำงานอย่างนี้

ที่นี้ก็ขึ้นไปหาท่านละชี นี่ที่พ่อแม่ครูจารย์ว่าให้พิจารณาทางด้านปัญญานั้น เวลาที่มันออกแล้วนะก็ว่างั้น มันออกยังงั้นว่าชีท่านว่า โอ้ย มันไม่ได้นอนทั้งวันทั้งคืนเลย เวลามันได้หมุนตลอดเลยทั้งวันทั้งคืนไม่ได้นอน นี่ก็ไม่ได้นอนมาสองคืนแล้ว ท่านก็ใส่เปรียงเลยนะ นั่นละมันหลงสังขารท่านว่า นั่นฟังศีลสังขาร ทางนี้ก็บับเข้าไป ถ้าไม่พิจารณามันก็ไม่รู้ นั่นละบ้าหลงสังขาร นั่นเห็นไหม ท่านไม่แยกแยะนะท่านเอาทั้งรังทั้งเลย ปัญญาเอาทิ้งเลยให้หาใหม่ เป็นอย่างนั้นละ

คำว่าหลงสังขาร คือทางกิเลสมันก็เอาสังขารความคิดความปรุงนี้ออกไปใช้เข้าใจใหม่ละ ที่นี้ทางมรรคทางปัญญาก็ต้องเอาสังขารนี้ออกมาใช้ทางด้านปัญญา เมื่อเวลาใช้มาก ๆ มันไม่รอบคอบต่อสังขารที่เป็นฝ่ายมรรค สังขารฝ่ายสมุทัยก็แทรกเข้ามา ๆ นั่นละมันหลงสังขาร คือหลงสังขารตัวมันเป็นสมุทัยเราไม่รู้เข้าใจใหม่ ท่านว่าอย่างนั้นที่นี้มันลงนะ เห็นจะเป็นอย่างท่านว่า แต่ความหมุนของเราที่มันหมุนด้วยปัญญานี้ไม่ถอยนะ เวลามันจะตายจริง ๆ ก็วิ่งเข้ามาสู่สมาธิ รังเข้ามานะ

สมาธินี้มันเกรียงไกรขนาดไหน ฟังชิตติดถึง ๕ ปีมันไม่ได้สนใจนะ เหมือนหมูขึ้นเขียงมันว่างั้น เวลามันจะตายจริง ๆ ก็ย้อนเข้ามาสู่สมาธิ กำหนดภาวนาสมาธิ ถึงขนาดได้บริการกรม ทำไม่ถึงได้บริการกรม จิตของเรามันเป็นสมาธิแน่นหนา มันคงมาขนาดไหน ทำไมจึงต้องใช้ค่าบริการกำกับ ก็คือว่ามันเพลินกับเรื่องปัญญามากกว่าสมาธิ เพราะฉะนั้นเวลาเราจะถอนเข้ามาให้อยู่ในสมาธิมันไม่ยอมอยู่ มันจะพุ่งเข้าหางานแก้กิเลส เราจึงต้องบริการกรม คำว่าบริการกรมนี่ก็พุทธโอ ๆ เราชอบพุทธโอ เอาพุทธโอติดไว้เลย ให้สติอยู่กับจิตให้ติดอยู่กับนี้ไม่ให้ออกไปทำงาน คือสติถ้าออกจากนี้มันก็ไปทำงาน งานฆ่ากิเลสทางด้านปัญญา ที่นี้หมุนงานฆ่ากิเลสทางด้านปัญญาด้วยสตินั้นเข้ามาสู่สติกำกับค่าบริการ กรมมันก็อยู่กับค่าบริการ บังคับไว้ เผลอไม่ได้นะ

แต่เราไม่อยากพูดคำว่าเผลอนี้ มันเผลอเมื่อไร ถ้าเราอ่อนนี้ทางปัญญามันจะออกทันที ออกพุ่งหาปัญญา จึงต้องบังคับ ๆ เอาไว้ พุทธโอ ๆ ๆ ถีบเลยนะไม่ยอมให้

มันคิดทางไหน สักเดี๋ยวมันก็แนว ๆ เมื่อคำบริกรรมกับสติติดแนบกันไม่ยอมให้ออกไปทำงานทางด้านปัญญาแล้ว ทางนี้มันก็ค่อยสงบตัวลง ๆ แล้วแนวลงเลยนะ ลงสู่ฐานเดิมของสมาธิที่เราที่เคยเป็น ที่นี้ถึงลงขนาดนั้นแล้วมันยังต้องได้บังคับเอาไว้ คือความเพียรทางปัญญามันมีน้ำหนักมากกว่านี้อยู่ พอเบามือนั้นมันจะพุ่งออกโน้นเลย เราต้องบังคับไว้ตลอด จนกระทั่งจิตสงบแนวอยู่เต็มที่ได้เต็มฐาน ที่นี้มันเหมือนถอดเสื้อถอดหมามนะ ความทุกข์ความลำบากลำบากในธาตุในชั้นที่มันอ่อนเปียกเพราะการพิจารณา มาก มันจะสงบตัวลงไป ๆ เหมือนกันหมด ที่นี้จิตสงบแนวไม่คิดไม่ปรุงอะไรเลย อยู่ด้วยความสงบอันเดียวเหมือนสมาธิแต่ก่อน

พออยู่นั้นแล้วมันจึงเป็นเหมือนถอดเสื้อถอดหมามนะ ความทุกข์ทั้งหลายที่ลำบากลำบากในการพิจารณานี้มันถอนออกหมดเลย เหลือตั้งแต่ความรู้ล้วน ๆ กับความเอิบอิม นี้เรียกว่าหล่อเลี้ยงจิตด้วยสติ พักจิตด้วยสติ จิตมีกำลังขึ้นมา พอได้กำลังพอสมควรแล้วที่นี้เราก็เริ่มเคลื่อน ที่จะให้ออกทางด้านปัญญาไม่ต้องบอก มันเร็วที่สุดนะ ถึงขนาดเราต้องบังคับเอาไว้ให้อยู่ จนกระทั่งมันมีกำลังเต็มที่แล้ว แน่ใจว่าได้กำลังทางด้านจิตใจเต็มที่แล้วเราถึงปล่อย พอปล่อยพักก็ผิงเลยทางด้านปัญญา นี่อันหนึ่งที่มันเห็นประจักษ์นะ

พอจิตที่ได้รับความสงบนี้หนุนจิตใจให้มีกำลังเต็มที่แล้ว ปัญญาก็แกว่งกล้า คม เหมือนกับมีดเรานี้ลับหินวางนั้นเถอะ เราก็ได้รับการพักผ่อนนอนหลับเรียบร้อยแล้ว มีกำลัง หรือเข้าสมาธิก็เป็นกำลังอยู่แล้ว พอออกนั้นเรียกว่ามีดได้แก่ปัญญานี้ได้ลับหินคือสมาธิแล้ว ออกคราวนี้มันพุ่ง ๆ ๆ ยิ่งคล่องตัวยิ่งกว่านั้นนะ ตั้งแต่ก่อนเราก็ก่อนไม่ทราบว่าจะเอาทางสั้นลงเอาทางคดลง เวลามันหมุนของมันเต็มที่ แต่เวลาออกจากสมาธินี้แล้ว มันหมุนไปตรงไหนี่ขาดสะบั้น ๆ มันก็จับได้ ๆ นี้ ที่นี้เวลามันจะตายจริง ๆ ธรรมดาไม่จริง ๆ มันไม่ยอมเข้ามาพักสมาธิ แต่มันก็จับเงื่อนไขได้ เวลามันจะตายจริง ๆ มันก็ถอยย้อนจิตมาสู่สมาธิ มันจะตายจริง ๆ มันถึงจะเข้านะ ไม่ตายจริง ๆ มันไม่ยอมคือมันเพียรทางด้านปัญญา อย่างนี้ตลอดไปเลยนะ

ท่านจึงเรียกว่าอุทัจจะ ในสังโยชน์เบื้องบน สังโยชน์ ๕ เบื้องบน รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทัจจะ อวิชชา ๕ อย่างนี้เรียกว่าสังโยชน์เบื้องบน อรหัตมรรคเท่านั้นเป็นผู้ก้าวเดิน จะพัวอยู่ในสังโยชน์เบื้องบนห้า สังโยชน์เบื้องต่ำห้า สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิกะสังโยชน์เบื้องบนก็คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทัจจะ อวิชชา ที่นี้มันอยู่ในขั้นอุทัจจะ คำว่าอุทัจจะนี้มันเพียรในการพิจารณา ไม่ใช่พุ่งชานรำคาญแบบโลก ๆ เขาณะที่ว่าสังโยชน์เบื้องบนนี้ มันเพียรการพิจารณาต่างหากคำว่าอุทัจจะ ๆ มันไม่ยอมพักสมาธิ มันเพียรกับการพิจารณาเพื่อ

แก๊กลีสโดยลำดับ ๆ มันเพลินของมัน จึงต้องได้รู้เข้ามาสู่สมาธิเป็นกาลเป็นเวลา เวลาผ่านไปแล้วมันก็รู้อเอง

อย่างที่ท่านว่า นั่นนะมันหลงสังขาร ๆ บทเวลาผ่านไปแล้วมันมาแยกแยะได้หมดนะ อ้อ ท่านว่าอย่างนั้นหมายความว่าอย่างนั้น ๆ มันย้อมรู้หมดเลยนะ นี่ที่ท่านเอาชุงทั้งท่อนมาให้เราไปจระไนเอง ครั้นเวลามันรู้มันตามรู้ทั้งหมด อ้อ ท่านให้เราคิดเอาความหมาย ท่านพูดให้พิจารณาหรือแจ้งให้ท่านก็อาจจะทำ แต่สำหรับเราท่านไม่เคยนะ อันไหนต้องโยนให้ทั้งท่อนเลยให้ไปจระไนเอา มันก็ย้อนหลัง ๆ มาพิจารณาถึงเรื่องเหล่านี้ เช่น อุทัจจะ ความฟุ้ง มันความเพลินในความเพียรมันไม่ยอมเข้าสมาธิ มันเพลินถ่ายเดียว เพราะฉะนั้นจึงต้องรู้เข้ามาสู่สมาธิให้พอเหมาะพอดีกัน เป็นอย่างนั้น

หลวงตาเจ้าขา เวลาพิจารณาเห็นว่าเป็นธรรมแล้วจิตมันปล่อยเป็นสมาธิหรือว่าเป็นอะไร เราต้องปล่อยให้มันลงอย่างนั้นหรือเจ้าคะ ปล่อยลงไปเลยอย่างนั้นหรือคะ

ปล่อยซิ จะเป็นอะไรไป เมื่อถึงกาลเวลาแล้วมันก็ถอยของมันออกมาเอง แล้วก็พิจารณาตามที่เราเคยพิจารณา อันไหนถ้ามันรู้แล้ว ๆ จะบังคับให้มันติดให้มันยึดมันไม่ยึดแหละ มันรู้แล้วมันปล่อยทันที ๆ ของมันเลย ถ้ามันยังไม่ปล่อยบังคับให้ปล่อยมันก็ไม่ปล่อย เพราะฉะนั้นจึงต้องปล่อยด้วยการพิจารณา เข้าใจแล้วมันจะปล่อยของมันเอง ๆ ทุกอย่างนั้นแหละ ปล่อยเอง ๆ ที่จะบังคับให้มันปล่อย โอ๊ย ยังไงก็ไม่ได้ เมื่อถึงขั้นมันปล่อย คือมันอึดตัวแล้วมันก็ปล่อย เหมือนเรารับทานอาหารนี้ พออึดตัวแล้วมันก็ปล่อย นี่ก็เหมือนกัน อันใดที่พิจารณายังไม่เข้าใจ มันจะพยายามชอกแซกชิกแซกเอาจนเข้าใจ พอเข้าใจแล้วก็หายสงสัย ปล่อยไป ๆ อย่างนั้น การพิจารณาเป็นอย่างนั้นนะ

ตอนปล่อยนั้นเป็นสมาธิหรือเปล่าเจ้าคะ มันไม่รับอะไรแล้วใช่ไหมคะ

ไม่รับละ มันอยู่อย่างนั้นละ เป็นหรือไม่เป็นก็ช่างหัวมันเถอะ นั้นชื่อต่างหากเข้าใจไหม เรารู้กับตัวของเรามันปล่อยแล้วมันยังอยู่ยังงั้นมันปล่อย มันไม่ยุ่งกับอะไรมันปล่อยของมัน ความสบายของมันอันนี้เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง นี่เป็นหลักธรรมชาติ ไม่ต้องตั้งชื่อตั้งนามให้มันก็รู้อเอง เออะอะไปตั้งชื่อแล้ว ยังไม่ถึงไหนตั้งชื่อแล้ว เดียวไปตั้งชื่อว่าชู้หมาอย่างนั้นก็ได้นี่นะ มันชอบตั้งชื่อนักเราก็เลยตั้งให้ ชื่อว่าอะไร นี่ชื่อชู้หมา นี่ชื่อชู้หมา นี่ละการพิจารณา เรานี้แจ้งให้ทราบละเอียดตลอดทุกอย่างนะให้ฟัง เพราะมันผ่านมาเสียทั้งหมดเลย ใครพูดแย้งมันรู้ทันที ๆ เพราะผ่านมาเสียจนพอตัวแล้ว

การพิจารณาของเรานี้มันโศกโชนมากจริง ๆ การพิจารณามันกว้างขวางของมันมากทีเดียว แต่เราก็ไม่คิดว่ามันจะเป็นเหมือนกันหมด ตัวของเราเป็นอย่างนั้นสำหรับ

เราเอง เวลามันได้ออก โถ พุดไม่ถูกเลยนะ ผิดคาดผิดหมายทุกอย่าง มันได้ออกตามอะไรมันจะตามของมันจน มันเป็นของมันเองตามนิสัยของมัน มันจะรู้ของมัน เข้าใจของมันเรื่อย ๆ กระจ่างออก ๆ อย่างที่ว่ามันในคัมภีร์เราไม่ได้ค้ำนิงนะ เอาของจริงมาแล้ว มันก็เข้ากันได้กับคัมภีร์เลย ไม่ต้องไปถามกันละกับคัมภีร์ คือความจริงนี้ คัมภีร์เป็นคัมภีร์ ออกจากความจริงนี้ไปจดจารึกเอาไว้ใช้ใหม่ละ เมื่อเจอความจริงแล้ว เหมือนเราตามรอยโค เมื่อตามไปถึงตัวมันแล้วจะไปหารอยโคที่ไหนอีก รอยโคก็อยู่กับตัว อันนี้ความจริงอยู่นี้หมดแล้ว มันก็เป็นอย่างนั้น

เราถึงได้เตือนว่าให้ใช้ปัญญาหนา อยู่เฉย ๆ ไม่เกิดประโยชน์ มันจะล่าช้า ให้ใช้ปัญญาให้มาก ปัญญาขั้นไหนก็ให้ใช้ปัญญาขั้นนั้น ให้ใช้ปัญญาตามขั้นตามภูมิของมัน ที่ว่ามานะ เป็นนางงามจักรวาลใช้ใหม่คะ

นางงามจักรวาลนั้นเรียกว่าถือใจถูกต้อง มันเป็นจริง ๆ ถึงขั้นอัศจรรย์นี้ อัศจรรย์จริง ๆ นะ แต่อัศจรรย์ของนางงามจักรวาล เวลาผ่านไปแล้วยังมันถึงมารู้ โอ้โฮ นี่กองขี้ควาย ตอนนั้นมันเป็นนางงามจักรวาล จนขนาดที่ว่าได้อัศจรรย์ตัวเอง โถ จิตของเราทำไมถึงได้อัศจรรย์ขนาดนี้ ถ้าพุดถึงเรื่องความสว่างไสวกัฟลิกฟลิ้น พุดอะไรพุดไม่ถูก รวมได้แต่ว่าทำไมถึงได้อัศจรรย์เอานักหนา มันอยู่ในขั้นนี้ ใครคาดไม่ได้นะ ต้องเป็นในตัวเอง ไปคาดไม่ได้ทั้งนั้นผิดหมด ต้องเป็นหลักความจริงที่ปรากฏในตัวเอง ที่นี้เวลามันผ่านของมันไปแล้ว อันนี้ก็เลยกลายเป็นกองขี้ควายไปเลยนะ เป็นนางงามได้ใจกองขี้ควายนั่น อะไรที่มันเหนือมันฟังชินะ มันถึงได้มาตำหนิอันนี้ว่าเป็นกองขี้ควายได้ไม่เหนือจะมาตำหนิได้ยังไง นั่นละครรชชาติมันต่างกันอย่างนั้น มันเหนือกันจริง ๆ

เราสงสารมานอนตายกองกันอยู่ที่นี่ก็ภพก็ชาติ อยากให้พิจารณาทางด้านปัญญา ปัญหานี้สำคัญมากนะ ให้ใช้ทางด้านปัญญา อยู่ขั้นใดภูมิใดให้พิจารณา พอสงบให้พิจารณา ที่ท่านว่า สมมติปริภาวิตา ปญญามหปุผลา โหติ มหานิสสา คือปัญญาเมื่อสมาธิอบรมแล้วย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก คือจิตนี้มันอิมัตถ์ ถ้าจิตกำลังฟังชานวุ่นวายตลอดเวลาหาความสงบไม่ได้นี้ เราจะพาพิจารณาทางด้านปัญญามันกลายเป็นสัญญาไปเสีย มันเป็นกิเลสไปเสีย เมื่อจิตมีความสงบแล้วมันอิมอารมณฺ์ ไม่อยากสนใจกับรูปกับเสียงกับกลิ่นกับรส นี่เรียกว่าจิตอิมอารมณฺ์ จิตที่อิมอารมณฺ์ขณะนี้ให้พาพิจารณาทางด้านปัญญาได้ขณะนี้เข้าใจไหม ถ้ายิ่งอิมอารมณฺ์มากเท่าไร มันจะหมุนไปทางด้านปัญญาไปเรื่อยของมันเอง นั่นละที่ว่าสมาธิอบรมปัญญา

คือถ้าไม่มีสมาธิเลย ไม่มี ความสงบอะไรเลย เราจะพิจารณาทางด้านปัญญามันเป็นสัญญาเป็นสมุทัยไปหมดไม่ได้เรื่อง เราเคยแล้ว แต่พอจิตเป็นสมาธิแล้วนี้หมุนทางด้านปัญญานี้ โหย ฟุง ๆ อย่างว่ำนั่นแหละ นั่นท่านว่า สมมติปริภาวิตา ปญญามหปุ

ผลา โหติ มหานิสฺสา ปัญญาที่สมาธิอบรมแล้ว ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก แต่แปลทางด้านปฏิบัตินี้ ปัญญาเมื่อมีสมาธิหนุนแล้วเดินได้คล่องตัว เป็นอย่างนั้นนะ เดินได้คล่องตัว ทีนี้ ปัญญาปริภาวิต จิตต์ สมมุเทว อาสเวหิ วิมุจฺจติ จิตที่ปัญญาชักฟอกเรียบร้อยแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงโดยชอบ คำว่าโดยชอบคือไม่ผิด ปัญญาชักฟอกแล้วไม่ผิด พ้นไปได้เลย สองชั้นนี้

ชั้นแรกก็ สีสปริภาวิต สมาธิมหฺปฺผล โหติ มหานิสฺโส ผู้มีศีลบริสุทธิ์แล้ว ย่อมมีความอบอุ่นตัว ไม่เป็นกังวลระแคะระคายกับศีลของตนว่าต่างพร้อยอะไร ๆ นี้ไม่มี จิตก็อบอุ่น จะภาวนาจิตก็รวมได้ง่าย ทีนี้พอจิตรวมสงบลงไปแล้วจิตก็เป็นเครื่องหนุนปัญญาได้ตั้งที่ว่านี้ สมาธิปริภาวิตา ปัญญามหฺปฺผลา โหติ มหานิสฺสา มันก็หนุนเป็นชั้น ๆ ถึงทะลุเลย อย่างที่เขามาพูดแบบเขาเรียนลัดฟังไม่ได้นะ โอ๊ย อย่างมาโกหกว่าฉันเลยนะเรา ว่าไม่ต้องสมาธิก็ได้ เดินปัญญาไปเลย พอมีเคยเดินแล้วยัง อยากถามว่าฉันแหละเรา อ้าว จริง ๆ นะ พอมีเคยภาวนาแล้วหรือมีจึงมาอวดคุณี้นะ เราอยากว่าอย่างนี้ มันหลับตาพูดนี่วะ มันผ่านไปหมดแล้ว เพราะฉะนั้นพูดอะไรจึงพูดได้ทั้งนั้น เวลาผ่านไปไม่มีสมมุติอะไรเข้ามาเกี่ยวข้องได้เลย มันจำของมันตลอดเวลาครอบโลกธาตุ แล้วอะไรจะมาผ่านมันได้ มันจะไปติดกับอะไร มันรู้อยู่กับเจ้าของจะไปถามใคร เวลามันเป็นมันก็เป็นอย่างนั้น

พระพุทธเจ้าจึงว่า สนฺทิกฺขฺญโก คำเดียวเท่านั้นพอ ประกาศขึ้นมาบ้าง สนฺทิกฺขฺญโก รู้เองเห็นเองประจักษ์ พอ ไม่ต้องไปถามใคร พระพุทธเจ้าตรัสรู้ไม่เห็นถามใคร พระสาวกตรัสรู้ธรรมก็ไม่เห็นถามพระพุทธเจ้า ก็ สนฺทิกฺขฺญโก ประกาศด้วยกันในหัวใจนั้นแล้วหมดปัญหา แล้วที่เราเคยพูดคือมันประจักษ์เอาต่อหน้าต่อตาเรานี่ โดยไม่ต้องไปเรียนคัมภีร์ไหน ๆ แต่เป็นคัมภีร์หลักธรรมชาติปรากฏขึ้นในใจ อย่างที่ว่าพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อันนี้เราไม่เคยคิดแต่ไหนแต่ไรมา พระพุทธเจ้าเป็นพระพุทธเจ้า พระธรรมเป็นพระธรรม พระสงฆ์เป็นพระสงฆ์ ผังจิตมาตลอดจนถึงขณะนั้นเลย ขณะสุดท้ายนั้นนะ มันถึงได้มาเปิดโล่งให้เห็นชัดเจนประจักษ์ตัวเองโดยไม่ต้องไปถามใคร เวลามันปรากฏขึ้นมาผิงนี้แล้วมันก็ขึ้น

ขึ้นเบื้องต้น พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ตรัสรู้แบบนี้ละหรือ รู้แบบนี้ละหรือ อย่างที่เป็นอยู่ในนี้ นั่นเห็นไหมละ ถามใครละ อ้อ พระพุทธเจ้าตรัสรู้แบบนี้ นี่อันดับหนึ่ง อันดับสอง ทือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ มาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างไร แต่ก่อนเราไม่เคยคิดว่ามาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ไม่เคยคิดเลย ต้องพุทโธ ธัมโม สังโฆ เป็นประจำ จนกระทั่งมาถึงขณะนั้นนะ แต่เวลายันเจอเข้าอย่างจัง ๆ แล้วนี้ พุทโธ ธัมโม สังโฆ รวมเป็นธรรมชาติอันเดียวกันหมดแล้ว แล้วมันก็เอานี้ออกยันกัน พระพุทธ

เจ้า พระธรรม พระสงฆ์ มาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ยังไง คือมันเป็นแล้วมันจะเข้าใจใหม่ มันเห็นแล้วมันจะ แล้วจะไปถามใคร ถ้าลงประจักษ์แล้วเป็นอย่างนี้ จะไปถามใครว่าฉันเลย อ้อ เป็นอย่างนี้เอง ยอมรับ ๆ

การบำเพ็ญธรรมนี้เราพูดจริง ๆ สำหรับเราหนักมากแต่รู้สึกมันคุ้มค่านะ คุ้มค่าในการปฏิบัติของตัวเอง คือพิจารณาย้อนหลังจะมีความเสียอกเสียใจเพราะความพากเพียรของเราเนี่ย หย่อนยานตรงไหน อ่อนแอตรงไหน ไม่มี มันหมุนของมันตลอดเลย ถึงขนาดที่เวลามาถึงปัจจุบันนี้เราพิจารณาย้อนหลังอย่างนี้นะ จนขยะ ๆ นะ ขยะความเพียรของตัวเอง โอ้ อย่างนั้นก็ทำได้ ๆ คือทุกวันนี้มันทำไมไม่ได้มันตายเลยเข้าใจใหม่ละ แต่นั่นมันทำได้สบายของมัน ถ้าจะพูดถึงเรื่องธาตุขันธ์ของเรามันก็ไม่เหมือนในระยะนั้น ถ้าพูดถึงเรื่องจิตใจ ความมุ่งมั่นของมันเต็มเหนี่ยว ๆ พุดง่าย ๆ ให้เต็มยศก็คือว่าเพื่ออรหัตตเท้านั้น

ทีนี้เวลามาอยู่ปัจจุบันนี้ ความมุ่งมั่นอย่างนั้นมันก็ไม่มี ความอยากโน้นอยากนี้ อย่างแต่ก่อน เช่น อยากไปนิพพานนี้ พุตก็สาธุ ไม่ได้ประมาทนะ แต่ก่อนมันอยากไปนิพพานกับอยากเป็นพระอรหัตตเป็นอันเดียวกัน ทีนี้อยากไปนิพพานมันก็ไม่อยาก ความอยากเป็นพระอรหัตตก็ไม่อยาก ทีนี้เมื่อไม่มีอย่างนั้นมันก็ไม่กำลังซึความเพียรใช้ใหม่ แล้วจะไปเป็นอย่างนั้น โอ๊ย ตายเลย กำลังใจไม่มี อันนั้นเต็มไปด้วยกำลังใจ ทุกอย่างเต็มไปด้วยกำลังใจ หมุนตัว ๆ ตลอด จึงว่า โถ ขนาดนั้นมันก็ทำได้ ๆ อย่างนั้นนะ นี่เรื่องความเพียร ที่เราจะได้อำนาจของเราว่า เอ้ เวลานั้นความเพียรของเราอ่อนเปียกถอยหน้าถอยหลัง ไม่มี มีแต่ปลื้มใจ โถ ๆ ไม่ขนาดนั้นมันก็ไม่เป็นอย่างนี้ ๆ มันเรียงกันมาเป็นลำดับลำดับานะ

นี่ละคำว่าความเพียรว่าทุกข์ เราทุกข์จริง ๆ แต่ผลมันก็หมุนกันมาตลอด ๆ หมุนจริง ๆ ความเพียร โห ไม่ใช่เล่น ๆ นะ จึงว่าทุกข์มากเรื่องความเพียร ความเพียรของเราในการบวชนี้เพียรฆ่ากิเลสเนี่ย เรียกว่าทุกข์มากแสนสาหัสเลย การเรียนก็เป็นธรรมตามันก็เป็นตามนัสัย คือการเรียนนัสัยของเรามันก็เป็นอย่างนี้ มันไม่ได้ท้อแท้ไม่ได้ขี้เกียจ ทำอะไรมันจริงทุกอย่าง การเรียนก็จนกระทั่งสมองที่อ เรียนหนังสือจะให้มันจำให้ได้ ๆ จนสมองที่อไปเลยคือมันไม่ยอมจำ อยากจะให้จำเท่าไรมันก็ไม่จำ ตกลงก็ต้องพักเสียก่อน คือความเรียนนั้นจะให้มันได้ให้จำได้อย่างนี้นะ ทีนี้มันไม่จำให้สมองที่อเลย เอ้า พักเสียก่อน เมื่อมันไม่ยอมรับแล้วก็พักเสียก่อน ตื่นขึ้นมาแล้วค่อยเรียนใหม่ อย่างนั้นเป็น ถึงสมองที่อก็เป็น คือมันไม่ยอมถอยแต่มันไม่จำให้

เวลาเรียนมันก็หนักของมันอย่างหนึ่ง แต่เราไม่ถือว่าหนักนะ ธรรมดาธรรมดาไม่เห็นมีข้อหนักแน่นกับมันว่าเรียนเราเป็นทุกข์อย่างนั้นอย่างนี้ก็ไม่ว่า ทั้ง ๆ ที่มันก็

เป็นทุกข์ไปทางการเรียนเหมือนกัน แต่มันไม่ถึงสละชีวิตนั้นซี หลักใหญ่อยู่ตรงนั้นนะ แต่เวลาออกมาปฏิบัติมันสละมาเลยนะ ถึงขั้นที่ควรตาย เอ้า ตายเลยมันไม่ได้ถอย อย่างที่ว่าเราไม่เคยสลบนี้เราก็บอกไม่เคย เป็นแต่เพียงว่าเฉียด ๆ เวลามันหนักมากจริง ๆ นี่เฉียดไป แต่มันไม่เคยสลบก็บอกไม่สลบ อย่าว่าแต่ไม่เคยสลบเลย ถึงขั้นตายก็ให้มาเถอะนะ มันจะตายจริง ๆ นะ เช่นอย่างเรานั่งตลอดรุ่งนี้ไม่ถึงเวลาเราจะลุกไม่ได้เลย อย่าว่าแต่มันไม่สลบเลย มันจะเลยสลบไปแล้วไปตายมันก็ยอมเลย เอ้า ตายก็ตาย ถ้าไม่ถึงเวลาแล้วยังไงมันก็ไม่ลุก เป็นอย่างนั้นนะ

หลวงตาคะ เตี้ยตั้งสี่จะแล้วสี่จะมันล้ม

โอ้ย มันล้มตั้งแต่ยังไม่ตั้ง จะมาพูดอะไรว่าตั้งสี่จะ สี่จะล้มคือมันล้มตั้งแต่ยังไม่ตั้ง

ตอนสู้กับเวทนาหลวงตาเคยน้ำตาไหลไหมเจ้าคะ

โอ้ย น้ำตาไหลมันสู้กิเลสไม่ได้ต่างหากหนา ความนั่งมากไม่ได้ทุกซกันน้ำตาไหลอย่างนี้ไม่มี คือตั้งสติไม่ได้ ตั้งสติล้มผล็อย ๆ กิเลสเหยียบเอา ๆ มันไม่มีอะไรเป็นความเพียรเลย ตั้งสติไม่อยู่เลย พอตั้งพับล้มไปพร้อม ๆ กันเลยแล้วเราจะเอาปัญญามาจากไหน มันก็เป็นสัญญาไปร้อยเปอร์เซ็นต์เลย ถ้าตั้งสติไม่อยู่ปัญญามีความหมายอะไร สติต้องจับปัญญาซิปัญญาถึงจะเป็นปัญญาไปได้ เพียงตั้งสติไม่อยู่แล้วจะเอาปัญญามาจากไหน ทำยังไงมันก็ไม่เป็น จิตมันหนุนเข้ามาเป็นอำนาจของกิเลส ๆ ให้เห็นอยู่ชัด ๆ โห มันเสียใจมากนะ เพราะฉะนั้นถึงได้พูด มึงเอากูถึงขนาดนี้เทียวหนาคือมันไม่มีเลยความเพียร มีแต่ขึ้นไปก็ให้ชาติเอา ๆ นักมวยสู้เสื่อด้วยกำปั้น

อันนั้นน้ำตาร่วงเรื่องเสียใจเพราะสู้กิเลสไม่ได้ ตั้งสติไม่อยู่เลย ไม่มีความเพียรว่านั่งเถอะ ความเพียรไม่มีเลย นั่นต่างหากนะที่น้ำตาร่วง ไรที่น้ำตาร่วงเพราะสู้ทุกขเวทนาไม่ได้ไม่มี ตายก็ตายไปเลย ให้ถอยไม่มีถอย การนั่งตลอดรุ่งนี้เราไม่เคยผิดพลาดนะ นั่งตลอดรุ่งมาได้เก้าคืนสิบคืนแต่ไม่ได้ติดกัน ดูวันสองคืนบ้างสามคืนบ้างแล้วนั่งที่หนึ่ง ๆ นั่งตลอดรุ่ง บางทีถึงอาทิตย์หนึ่งก็มี ในคืนที่เรานั่งตลอดรุ่ง ๆ ไม่มีพลาดเลยว่าได้เห็นจิตลงอัศจรรย์ ได้ทุกคืน เป็นแต่เพียงว่าช้าหรือเร็วต่างกัน คำว่าช้าคือยังไง นี่มันก็ขึ้นอยู่กับพิจารณา คือมันลงได้ช้า เช่นเวลานานมันถึงลงก็มี มันลงได้เร็วก็มี ถ้าเราพิจารณายังไม่รอบมันก็ไม่ลง ยังไงมันก็ไม่ยอมลงถ้ามันไม่รอบตัวของมัน เมื่อมันรอบหมดแล้วมันก็ผิงของมันเอง

ตอนที่พิจารณารอบหรือไม่รอบ ถ้าพิจารณายังไม่รอบเมื่อไร นานก็ชั่วโมงมันก็ไม่ยอมลง ตอนที่มันไม่ยอมลงง่าย ๆ มันบอบซ้ำร่างกาย ทุกข์มากนะ โถ ทุกข์มากที่สุดวันไหนที่จิตลงไม่ได้ง่ายวันนั้นบอบซ้ำมาก ที่นี้ลงมันก็เป็นระยะนะ ส่วนมากมันจะลง

สองหนสามหนในคืนหนึ่ง ลงหนเดียวนี้ดูไม่เคยมีปรากฏว่านะ ลงแล้วมันได้จังหวะ เรียกว่าอิมตัวของมันแล้วมันก็ขยับขึ้นมา พิจารณาอีกแล้วลงได้อีก สองหนบ้างสามหน บ้างแล้วก็สว่าง สว่างเป็นวันตัดสิ้นกันเรื่องความสัจย์ ถ้ายังไม่สว่างแล้วมันจะตายก็ให้ ตายไปเลยเป็นลูกไม้ได้ ไม่ยอมลูก นี้เรียกว่าคำสัจย์ปักเอาไว้เลย

ในช่วงนี้ถ้าวันไหนมันพิจารณาได้ง่าย ๆ ลงผิงได้ง่าย ๆ วันนั้นร่างกายไม่บอบ ข้านักและไม่บอบข้า คือไม่บอบข้านักและไม่บอบข้า วันไหนพิจารณามันเกาะติดปั๊บ ๆ เหมือนคีมเรานี้ปากมันแหลมคมเกาะติดปั๊บ ๆ พิจารณาแล้ว ๆ ผิงเลย อย่างนี้ไม่ นาน เวลามันลงไปแล้วมันไม่มีทุกข์ มันมีอยู่ตอนที่เรากำลังพิจารณานี้ เป็นทุกข์มาก ถ้า พิจารณายากเท่าไรนานเท่าไรมันก็ยิ่งเป็นทุกข์มาก ๆ กว่าที่จะลงได้ทุกขเสียมากมาย วัน นั้นต้องบอบข้ามากทีเดียว บางทีนอนกลางวัน คือตอนไหนที่กลางคืนเราไม่นอน กลางวันเราพักให้นะ เรามีคำสัจย์อีกประเภทหนึ่ง ในพรรษาที่เคยพูดให้ฟัง พรรษาที่ ๑๐ อยู่บ้านนามน

อันนี้เราบังคับไว้กลางวันเราจะไม่นอนถ้ากลางคืนไม่ได้นั่งตลอดรุ่งนะ ถ้านั่ง ตลอดรุ่งแล้วกลางวันจะพักให้ นอกจากนั้นไม่ยอมพัก กลางวันจะเดินจงกรม ถ้ามันจะ ง่วงก็ไปเดินจงกรมบ้าง อาบน้ำบ้างอะไรบ้าง เป็นประจำ แล้วก็ไม่ได้นอนตลอดสาม เดือนเหมือนกันกลางวันนะพักนอน เว้นแต่วันไหนนั่งตลอดรุ่งวันนั้นจะพักให้ นี่ละ เวลาเราพักกลางวัน เรากวนกลางคืนมันบอบข้าเสียจน... เหมือนร่างกายนี้จะเป็น ศพไปเลย เวลานอนกลางวันทั้ง ๆ ที่หลับ มันสะดุ้งผิงเลย คือมันเป็นของมันเองจน กระทั่งเราตื่น ทั้ง ๆ ที่นอนหลับมันสะดุ้งตัวของมัน มันเจ็บมันปวดมันเป็นอะไรไม่รู้ แหละ มันสะดุ้งเหมือนกัน สะดุ้งผิงขึ้นมาก็มี คือผลของมันมาจากการบอบข้าในกลาง คืนนั้น

ถ้าวันไหนลงได้ง่ายอย่างนี้มันไม่เป็นนะ พอลุกจากที่แล้วไปเลย นี้เรียกว่ามันลง ได้ง่าย ถ้าวันไหนมันลงได้ยาก ๆ วันนั้นต้องเตรียมตัวไว้เลยเพราะเราได้บทเรียนแล้ว คืนแรกที่เรานั่งตลอดรุ่งนี้ เวลาลุกขึ้นมาร่างกายเหล่านี้มันตายหมดแล้ว ตั้งแต่นั้นไป ตายหมดแล้วไม่รู้จักเจ็บจักปวดอะไร คือมันตายหมดแล้ว ทีนี้พอลุกแล้วก็มันไม่เจ็บ เราก็นึกว่าไม่มีอะไร พอลุกขึ้นนี้ล้มทั้งหงายเลย อ้าว ทำไมเป็นอย่างนี้ ล้มลงไปแล้วขา ยังงออยู่อย่างนั้น คุกก็ไม่ได้อะไรไม่เป็น อ้าว ทำไมเป็นอย่างนี้ มาจับดูขา โอ๊ย มัน ตายแล้วไม่รู้จักเย็นจากร้อนอะไรเลย แต่มีรูนะว่าขานี้เย็น ก็ปล่อยให้มันอยู่อย่างนั้น ก่อน ทิ้งไว้อย่างนั้นแหละขา คือเวลาเราลุกขึ้นมันล้มลง ล้มลงทีนี้ลุกไม่ขึ้น ก็เลยปล่อย ไว้อย่างนั้นก่อน

จนกระทั่งเลือดลมค่อยเดิน ๆ พอเลือดลมเดินมันค่อยรู้เรื่องรูปร่างแล้ว ทีนี้เรากำหนดดู เราคู้ดูเราเหยียดดู ถ้าคู้ได้เหยียดได้ทุกอย่างแล้วเราก็กู้ได้ คืนแรกเราไม่รู้ ล้มตุมเลยเทียว จากนั้นมามันก็เป็นบทเรียน บทเรียนยังไง คือวันนี้มันเป็นอย่างนี้ ถ้าวันไหนมันเป็นมาก ๆ อย่างนั้น วันที่จะลุกต้องเตรียมตัว ต้องขอภยันะ เช่นเรานั่งขัดสมาธิอย่างนี้ ต้องเตรียมตัว เตรียมตัวยังไง นี่ได้เวลาที่จะลุกแล้วนะ อันนี้มันตายหมดแล้ว ได้เวลาแล้วเราก็ต้องจับขานี้ออกมาวาง จับขานี้มาวาง มันไม่รู้เรื่องมันตายหมดแล้ว มาวางทั้งวันนั้นก่อน คอยทดสอบดู ค่อยคู้เข้าแล้วเหยียดออกไปดู ถ้ามีความรู้สึกในขาเราแล้ว มันจะเริ่มเหยียดได้อะไรได้ ต่อไปความรู้สึกก็เด่นขึ้น ๆ เป็นธรรมดาแล้วเรากู้ได้แล้วก็ลุกไปเลย

เมื่อมันได้บทเรียนแล้วเราต้องทดลองมันเสียก่อน ที่เราไม่รู้ที่แรก ล้มตุมเลยนะ นี่เป็นอย่างหนึ่งนะ ที่อย่างหนึ่งถ้าจิตลงได้ง่ายวันนั้นลุกไปได้เลย มันรู้ตั้งแต่อยู่ภายในที่ยังไม่ลุกนะ คือร่างกายไม่บอบช้ำเพราะจิตมันบอกอยู่ในตัว พิจารณาแล้วมันลง ถ้าจิตได้ลงแล้วทุกซั่มมีละเรื่องร่างกายนะ ไม่มีอะไรมาทวนเพราะจิตไม่เกี่ยวกับกันเลย มันอยู่แต่อันเดียวเท่านั้น ทีนี้เวลาลุกออกมามันก็ไปได้เลย

การภาวนามันมีเรื่อง อุตุสัปปายะ ดินฟ้าอากาศเป็นที่สบาย นี่ยอมรับเรา คือถ้าวันไหนอากาศร้อน ๆ แห่ม วันนั้นภาวนาตลอดรุ่งนี้หนักมากนะ ผลไม่ได้เท่าที่ควรทั้ง ๆ ที่ลงอัศจรรย์เหมือนกัน แต่มันไม่ได้ลงได้เป็นเวลานานหนึ่ง และลงยากหนึ่ง แล้วบอบช้ำร่างกายถ้ามีอากาศร้อน ๆ นะ แต่ถ้าวันไหนอากาศเย็น มีหน้าช้าเวลาเรานั่งตลอดรุ่งให้ฝนพรำนั้นเหมาะที่สุดเลย ฝนพรำแล้วเย็นสบาย นั้นพิจารณาได้คล่องตัว ๆ วันนั้นไม่ลำบากเลยนะ ฟุ้ง ๆ ฟุ้งเลยตลอด ๆ นี่มันต่างกันนะ คำว่าอุตุสัปปายะดินฟ้าอากาศช่วย มันเย็นอย่างนี้ นั่งภาวนาสะตวก เป็นอย่างนั้น

เรานี้เป็นทุกอย่างก็พูดได้หมดละซี การนั่งบอบช้ำมากก็คือ จิตลงได้ยาก นานลง กว่าลงได้ จิตลงได้ง่ายแล้วลงได้นาน ลุกขึ้นมาแล้วไปเลย ทั้ง ๆ ที่เรานั่งอยู่เวลาเท่ากัน ตั้งแต่เริ่มมีตจนกระทั่งเป็นวันใหม่ขึ้นมา อย่างน้อยต้องเป็นวันใหม่ขึ้นมา มากกว่านั้นจะสายเท่าไรไม่ว่า ขอให้อยู่ในกฎเกณฑ์ที่เรากำหนดไว้ ต้องเป็นวันใหม่นะ เลย จากนั้นเราไม่ว่าเพราะมันเลยสัจจะไปแล้วใช้ไหมละ เวลาเท่ากันก็ตามนะถ้าจิตของเราลงได้ง่ายนี้ลุกไปเลย ถ้าจิตของเราลงได้ยากนี้ลุกขึ้นก็อย่างว่านั่นนะ บอบช้ำมาก มันต่างกันที่ใจของเรา ถ้าใจของเราลงได้ง่ายแล้วง่ายทุกอย่างนั้นแหละ ไม่บอบช้ำ

เราถึงพูดว่าปีที่เราหนักมากที่สุด คือพรรษา ๑๐ หนักมากที่สุดเลยในการฝึกกรรมทางด้านจิตตภาวนา เพราะปีนั้นมันบังคับทั้งสองด้านเลย ๑) บังคับร่างกายเวลานั่งตลอดรุ่งนี้จิตจะแยบออกไปคิดอะไรไม่ได้เด็ดขาดเลยนะ นั่นละที่ว่ามันจริงทุก

อย่างเรานะ จิตนี้จะแยกไปคิดอะไรไม่ได้ ต้องให้อยู่ในวงนี้เท่านั้น นี่ก็เป็นบังคับอันหนึ่งใช่ไหมล่ะ ที่นี้ความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นภายในกาย ก็บังคับไม่ให้จิตมันออกไปไหน สู้กับอริยสังขลตลอดเวลาจนได้ของจริงขึ้นมา นี่ก็เป็นทุกข์อันหนึ่ง จากตั้งแต่นั้นที่แรกจนกระทั่งสว่าง นี่คือปิดตายเลยเหียวนะ จึงทุกข์มาก บังคับทั้งจิต บังคับทั้งกาย กายไม่ยอมให้ลุก จิตไม่ยอมให้คิดไปไหน ให้คิดแต่ในวงของสังขธรรม ทุกข์มาก นี่อันหนึ่ง นี่เรียกว่าทุกข์ทั้งร่างกาย ทุกข์ทั้งด้านจิตใจ จิตใจก็บอบช้ำมาก เรื่องทุกข์ทางจิตก็บังคับกันมาก

กลางวันก็ไม่นอนอีกด้วยนะ ในพรุชานั้นเราไม่นอนเลยกลางวัน เว้นแต่วันไหนที่นั่งตลอดรุ่งแล้วนอนให้กลางวัน นอกจากนั้นไม่ยอมนอนเลย คำสัตย์เราตั้งไว้ยังงี้ไม่มีเคลื่อนนะ นิสัยเราเป็นอย่างนั้น ถ้าลงว่ายงี้แล้วขาดสะบั้นไปเลยไม่มีคำว่าเคลื่อน นี่ที่เรียกว่าพรุชที่หนักมากที่สุดในชีวิตของเราที่ปฏิบัติจิตตภาวนา พรุชที่ลึบนี้มันพร้อมกันทั้งร่างกายและจิตใจที่ถูกทรมานด้วยกัน จากนั้นแล้วก็ไม่เสมอกันนะ ที่จิตเป็นสมาธิมันก็สลายไปแบบหนึ่งเสีย ไม่ยุ่งกับอะไร แต่ก็ชะมัทเหม็นอยู่ในความเพียรทางสมาธิมันเสีย ทั้งวันมันอยู่ได้ คือมันไม่ซีเกียจมันก็อยู่กับสมาธิเสีย ที่นี้ออกทางด้านปัญญา มันก็หมุนทางด้านปัญญา ด้านปัญญาร่างกายก็ไม่บอบช้ำอะไรมากนัก แต่ปัญญากับสติปัญญาที่หมุนอัตโนมัตินี้ก็หมุนของมันตลอด มันก็หนักไปทางจิตเสีย ร่างกายไม่หนักก็หนักไปทางจิตเสีย

ถ้าพูดถึงเรื่องจิตเป็นสมาธินี้ ร่างกายไม่ค่อยบอบช้ำ จิตเพลินอยู่ในนั้นเสีย มันก็เป็นความเพียรของมันได้ตลอดเวลาเหมือนกัน เป็นชั้น ๆ ไปไม่เสมอกันเหมือนพรุชที่ลึบ อันนี้ทุกข์เสมอกันเลย ทั้งร่างกายก็บอบช้ำมาก ทั้งจิตใจก็บีบบังคับมาก นอกนั้นไม่เสมอกัน ทางใจมันก็ก้าวของมันไปเรื่อย ๆ ทางร่างกายก็ไม่ค่อยอะไรมากนัก แต่จิตมันหากหมุนของมัน เดินจงกรมไม่เร็วก็ตาม ช้าเร็วมันอยู่กับความพอดีของเจ้าของเอง เพลินอยู่นั้นละ มันเพลินของมันอยู่ภายในไม่ได้ออกข้างนอกนะจิต เป็นอัตโนมัติ สติปัญญาอัตโนมัติจะไม่ออกข้างนอกเลย มันจะหมุนอยู่ข้างใน

กิเลสอยู่ที่นี่ ธรรมอยู่ที่นี่ มันพืดกันอยู่บนเวทีคือหัวใจ เรียกว่าเวทีของกิเลสกับธรรมะพืดกัน เวทีที่สองคือร่างกาย เวทีที่หนึ่งคือใจ มันพืดกันอยู่นั้น ที่เวลามันรู้มันซีพูดให้ใครฟังไม่ได้นะ เราจะพูดได้เฉพาะที่พอจะเป็นประโยชน์แก่โลกบ้างยิบ ๆ แยะ ๆ นิดหน่อยเท่านั้น นอกจากนั้นที่ไม่เกิดประโยชน์มันก็ปิดของมันเองเหมือนไม่รู้ ไปที่ไหนเหมือนไม่รู้ เขาทวนขวากเราก็ทวนขวากไปเสีย เขาบอดเราก็บอดไปเสีย เป็นอย่างนั้นไปเรื่อย ๆ เพราะไม่หนัก มีเหมือนไม่มี คือไม่มีการกวดการถ่วงเหมือนกิเลสมี การกวดการถ่วงของกิเลส ความรู้วิชาที่เรียนมาด้วยอำนาจของกิเลสนี้มันจะหนักของมัน ไม่ได้

ระบายอยู่ไม่ได้ ไม่ได้คุยไม่ได้ไม่อยู่ไม่ได้ คือมันหนัก ต้องระบายแล้วเบาหน่อย ธรรมะไม่มีนะ ยิ่งถึงขั้นเต็มเหนี่ยวของมันแล้วพูดไม่ได้เลยว่าพอดีขนาดไหน พอดีในธรรมชาตินั้นเท่านั้น

เราจะเอาความพอดีในโลกนี้ไปเทียบไม่ได้เลย เนอะฟังซิเนะ ถ้าว่ารู้จักเหมือนกัน มันไม่ได้เหมือนอะไรเลย ขึ้นชื่อว่าสมมุติกับธรรมชาติแล้วอย่าเอาเข้าไปแตะกันเลย ว่านั่นเท่านั้นได้ความนะ คือไม่มีอะไรเหมือนกันเลย เช่นอย่างที่เราพูดได้พอเป็นวี ๆ แว ๆ บ้าง เช่นอย่างว่าว่างไปหมดอย่างนี้ จะให้รู้ตามที่ธรรมชาตินั้นจริง ๆ แล้วอันนี้มันก็ไม่ถูกแต่ก็พอพูดได้ พอเป็นเงา ๆ พอให้พวกบ้าตาบอดได้ลู่ไปได้คลำบ้างก็เอาธรรมชาตินั้นมันไม่มีอะไรสงสัยแล้วว่างั้นเถอะ ความสงสัยเป็นเรื่องของสมมุติทั้งหมด มันไม่มีอะไรกับธรรมชาตินั้น มันพอดี คำว่าพอดีก็เหมือนกัน มันก็เลยอันนี้ไปอีกเสีย คำว่าพอดีก็เป็นเรื่องสมมุติเขาใช้กัน อันนั้นมันก็เลยอีกเสีย อย่างนั้นนะ

ทีนี้เมื่อสมมุติเขามีมันก็ต้องมีกฎหมายป้ายทาง เช่น นิพพาน ๆ ผู้ไปถึงนิพพานท่านถามอะไร ก็อย่างนั้นแล้ว ผู้ที่ยังไม่ถึงผู้ทำกฎหมายป้ายทาง อย่างเรามาวัดป่าบ้านตาดก็ต้องบอกเส้นทางมา มีลูกศรมา บางทีเลยไปบ้านกกสะท้อนก็มีนะพวกบ้า คือติดไว้นั้นลูกศรบอกมาวัดป่าบ้านตาด มันไม่ดูลูกศรดูแต่ถนนมันก็พาดไปถึงบ้านกกสะท้อน เลยไปโนนเตื่อ ถ้ามวัดป่าบ้านตาดอยู่ไหน อู๋ย ผ่านมาแล้วเลยได้กลับคืนมาอีก มากก็ไม่ดูลูกศรอีก ถ้ามคนว่าเข้านี้ก็เข้ามาเลย เวลามมาถึงวัดป่าบ้านตาดแล้วไปถามหาอะไรใช้ไหมละ มันก็รู้อเอง เวลายังไม่ถึงก็เป็นอย่างนั้นละ ต้องทำกฎหมายป้ายทางไว้อย่างนั้น เพื่อให้มา ถึงอย่างนั้นยังผิดไปได้นะ พาดไป กกสะท้อน โนนเตื่อ จนได้พวกบ้านี่

พูดเรื่องจิตนี้พูดไม่ถูกละพูดจริง ๆ นะ จิตธรรมชาตินี้พูดไม่ถูกเลย เพราะฉะนั้นเราถึงพูดให้ฟังเราพูดได้สำหรับผู้ที่มันสนใจคอที่มุ่งอรรถมุ่งธรรมต่อความจริง อยู่แล้ว เราก็ก็นำออกมาให้ฟัง เช่น พูดอย่างที่ว่าเราไม่เคยสะทกสะท้านอะไรกับสามแดนโลกธาตุนี้ เราพูดเต็มหัวใจซึ่งเป็นอย่างนั้น เพราะโลกธาตุนี้เป็นสมมุติทั้งนั้น ธรรมชาตินั้นไม่ใช่สมมุติสะทกสะท้านอะไรกับมัน เข้าใจไหมละ ธรรมชาตินั้นกับธรรมชาตินี้ต่างกันยังไง แล้วจะไปกลัวไปกลัวกับมันหาอะไร ถึงวาระที่จะพูดออกมาในธรรมะที่จะเป็นประโยชน์แก่โลกหนักเบาเล็กน้อยไม่ต้องบอก มันจะผางของมันออกเลยทันที ๆ เมื่อไม่สมควรที่จะออกตั้งก็ไม่ออกนะ มันหากพอดีอยู่ในนั้นแหละ พอดีทุกอย่าง ไม่มีอะไรเลยความพอดี พอดีพอดี

ก่อนหน้าที่จะไปถึงความพอดี พ่อแม่ครูจารย์พูดถึงจิตอุเบกขา แล้วยังมีธัมมัสถ์อีก

โอย อันนี้ก็พูดยากเหมือนกันนะ เพราะก็เป็นสมมุติอันหนึ่ง ๆ ธรรมชาตินั้น หากรู้เองนะ ไม่ต้องพูดก็รู้เอง พอดีของเจ้าของเอง แต่เวลาจะแยกให้คนอื่นพอดีด้วย นั้นชิมันลำบาก มันจะเตลิดไปโนนเตื่อ กกสะท้อน เสียอย่างนั้น มีลูกศรไปวัดป่าบ้าน ตาดไม้ไป โน่นไปโนนเตื่อ กกสะท้อน พวกนี้พวกโนนเตื่อ พวกกกสะท้อนทั้งนั้น มันไม่ มาตามลูกศรนะ

โห เวลาสติปัญญามันได้ออกมันออกจริง ๆ นะ ทั้ง ๆ ที่กำลังฆ่ากิเลสมันก็ออก ของมันรู้ของมัน สิ่งภายนอกอะไร เกี่ยวข้องอะไรมันรู้ของมัน ๆ แต่มันไม่สนใจยิ่งกว่า การฆ่ากิเลสเท่านั้นเอง จะปิดไม่ให้มันรู้ไม่ได้นะ เป็นหลักธรรมชาติของมันที่เป็นของผู้ นั้น ๆ เองนะ มันจะรู้ของมันทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับจิต จิตเป็นตัวธรรมชาติที่จะ สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน สมควรแก่กัน ดังเคยได้พูดแล้ว เช่นอย่างต้นไม้ ภูเขาหินฟ้าอากาศนี้ เรายกทั้งประเทศเมืองไทยเรานี้ หรือว่าโลกอันนี้วางั้นเลย โลกนี้มี กว้างแคบขนาดไหน แผ่นดินนี้เขาเรียกว่าโลกใช้ไหม เวลาจิตมันได้ออกเต็มเหนี่ยวของ มันแล้ว คำว่าโลกอันนี้ไม่มีความหมายนะ แผ่นดินหนาแน่นขนาดไหน กว้างแคบขนาด ไหน มันไม่ได้มีความหมายกับสิ่งเหล่านี้ เพราะมันไม่ใช่วิสัยของมัน

ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ เป็นธรรมชาติของเขา เขาไม่ได้รับ ติรับชั่วรับบาปรับบุญกับใคร ธรรมชาตินี้เป็นธรรมชาติอย่างนั้น ดังที่พระพุทธเจ้าท่าน ทรงสอนว่า สุธมฺมโต โลกํ อเวกฺขสฺสุ โมฆราช สทา สโต

อตุตฺตานุกฺคฺฉิ อูหฺจจ   เอวิ มจฺจตุตฺโร สฺยา

เอวิ โลกํ อเวกฺขนฺตํ   มจฺจราชา น ปสฺสตี

ดูก่อนโมฆราช เธอจึงเป็นผู้มีสติทุกเมื่อ ฟังชิตทุกเมื่อ สทา สโต ให้มีสติทุกเมื่อ พิจารณาโลกนี้ให้เป็นของสุญเปล่า ถอนอัตตานุทิฏฐิ ความเห็นว่าตนว่าตัวนี้ออกเสีย เธอจะข้ามพ้นพญามัจจุราชเสียได้ พญามัจจุราชจะไม่มองเห็นผู้พิจารณาโลกเป็นของ ว่างเปล่าอยู่อย่างนี้

ธรรมชาตินี้พระพุทธเจ้าทรงไว้แล้ว โลกเป็นของสุญเปล่านี้ คือมันสุญอยู่ในหลัก ธรรมชาติ อันนี้เป็นสมมุติทั้งหมด อันนั้นเป็นวิมุตติ มันเข้ากันได้ยังไง มันจะไปเกี่ยว ข้องกับธรรมชาตินั้นได้อย่างไร เพราะฉะนั้นพอว่าสุญเปล่ามันก็เป้งเลย คือสุญจากธรรม ชาตินั้นทั้งหมดไม่มีมาเกี่ยวข้องเลย ทีนี้เวลาท่านพิจารณานะ จิตนี้จะไปสัมผัสสัมพันธ์ กับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนที่สมควรแก่กัน พวกจิตวิญญาณเหล่านี้ มันไปได้ไม่ต้องสงสัย อันนี้เป็นสิ่งที่คู่ควรกันกับจิต จิตวิญญาณพวกเปรตพวกผีนรกอเวจีนี้เป็นนามธรรมเข้า ใจใหม่ ส่วนนามธรรมนี้มันจะวิ่งถึงกัน ๆ ถ้าว่ามีความหมายก็อยู่กับเหล่านี้ทั้งนั้น ส่วน

แผ่นดินทั้งแผ่นดิน ต้นไม้ ภูเขา ดินฟ้าอากาศ มหาสมุทรทะเลหลวง จะไม่มีเข้าไปเกี่ยวข้องกับจิตดวงนี้เลยเข้าใจไหมละ

นั่นหลักธรรมชาติ ท่านว่า สุธัญญโต โลภ อเวกขสสุ คือมันว่างอย่างนี้ ว่างจากสิ่งเหล่านี้ เหล่านี้ไม่มีเลย มีแต่สิ่งที่เป็นวิสัยของจิตเข้าใจหรือเปล่าละ นี่ที่เป็นวิสัยของจิต รู้อันนี้ โลกวิทู รู้แจ้งอย่างนี้ในธรรมชาติเหล่านี้ชัดเจนหมดเลย ท่านไม่ไปรู้ไม่ไปนับ อันนั้นไปนับอันนี้อะไร ๆ อันนั้นเป็นวิสัยของพระพุทธเจ้าอีกประเภทหนึ่งต่างหากนะ เราพูดถึงเรื่องส่วนรวมของจิตที่เป็นวิสัยของตัวเองจริง ๆ แล้วเกี่ยวกับนามธรรมล้วน ๆ นี้ออกถึงกันเลย ๆ ที่เป็นวัตถุนี้มันไม่เกี่ยวกับ พิจารณานี้มันไม่ได้ไปติดฝาผนัง ไม่ไปติดนั่นติดนี้ มันพุ่งไปเลย แผ่นดินทั้งแผ่นดินพุ่งเลย ๆ มัน สุธัญญโต โลภ ไปหมดเลย เป็นอย่างนั้นนะ

วันนี้ฟาดเสียยันป้าย เห็นไหมพวกนั้นมาเลยฟาดเสียยันป้าย นี่ทุ่ม ๑๕ นาที วันนีไม่ลงมาอีกแล้วนะ พอออกจากนี้ก็เข้าทางจงกรมเท่านั้นแหละ พอออกจากนี้ไปก็เข้าทางจงกรมเปลี่ยนอิริยาบถให้สบาย ๆ เราเปลี่ยนอิริยาบถ บางคืนเอาแน่ไม่ได้นะ เดี่ยวนี้ความเพียรเกี่ยวกับเรื่องร่างกายมันจะค่อยเปลี่ยนแปลงของมันไป คือแต่ก่อนมันเดินจงกรมไม่ได้ จนถึงขนาดที่ว่าจะไปรื้อทางจงกรมทิ้ง เพราะโรคท้อ มันเดินไม่ได้เหนื่อย เดินไปไม่กี่ก้าวอ่อนไปเลย ทีนี้เวลาร่างกายค่อยดีขึ้น ๆ มันหากค่อยเปลี่ยนแปลงของมันหน่อย เรื่องการเดินจงกรมอะไรนี้มันหากเปลี่ยนของมันเอง ถึงเวลาเดินเวลาไหน ประการหนึ่งเช่นมันขัดมันปวดที่ตรงไหน ๆ ตอนกลางค้ำกลางคืน ถ้ามันขัดมันปวดนอนไม่หลับนะ กายก็เป็นของกายอย่างนั้นแหละ จิตก็เป็นของจิต แต่มันไม่เข้าสู่ภวังค์ความหลับ ทีนี้เมื่อเป็นอย่างนั้นแล้วเราก็ก่อนเดินเสีย

ร่างกายมันขัดมันปวดตรงไหนนั้นเรียกว่า เลือดลมมันไม่สะดวก ทีนี้พอเราไปเดินจงกรมนี้ เลือดลมมันจะค่อยคลี่คลายของมันค่อยสะดวก ๆ เดินไป ๆ ร่างกายนี้ความขัดความปวดนี้มันจะเบาลง ๆ เดินสบาย ๆ จนสะดวกเรียบร้อยแล้วเราถึงจะมาพัก ทีนี้จะหลับก็หลับทีนี้ละ ถ้าเวลามันขัดมันปวดมันไม่หลับนะ มันหากเป็นของมัน จิตก็เป็นของจิตไม่ยุ่งกัน หากเป็นของใครของเราอยู่ตามธาตุตามขั้นตามเหตุนี้แหละ เพราะฉะนั้นการเดินจงกรมทุกวันนี้จึงเอาแน่ไม่ได้ บางทีหกทุ่มก็ลง ห้าทุ่มก็ลง สามสี่ทุ่มยังเป็นธรรมดาเคยลงอยู่แล้ว อันนี้หมายถึงว่ามันผิดปกติ บางทีตีหนึ่งก็ลง ถ้ามันขัดมันปวดเวลาใดก็ลงไปเปลี่ยนอิริยาบถคลี่คลาย บางทีตีสองก็มี ตีสามก็มี เอาแน่ไม่ได้ ตีสี่ก็มี อย่างนั้นละทุกวันนี้ คือทำตามธาตุขั้น เมื่อธาตุขั้นมันขัดข้องก็ไปแก้ไขกันแบบนี้ เปลี่ยนอิริยาบถให้ค่อยสบาย ๆ ไป

แต่ก่อนไม่เป็น ถ้าว่าพัก-พักเลย แต่ปกติเรานี้ถ้าเป็นปกติเรามากจะพักตอนห้าทุ่ม พอห้าทุ่มพัก พักปั๊บไม่นานละดูจะไม่เลยสิบนาทีกี่ห้านะ คือพักก็จิตอยู่กับตัวนี้ พักกับภาวนาด้วยการหลับไปพร้อมเลย ถึงเวลาที่ตื่นก็ตื่นผิงเลย มันนอนได้จังหวะได้เวล่ำเวลาไม่เคลื่อนไม่คลาดนะ เวลาธาตุขันธ์ปกติในวัยของเราที่ยังหนุ่มน้อยอยู่นะไม่คลาดเคลื่อน นอนได้ตามเวลา ตื่นได้ตามเวลาเลยนะ เช่น นอนห้าทุ่มก็ไปตื่นเอาตีสามตีสามมันจะตีตของมันผิง ๆ เลย แต่ก่อนมันหากไม่มีนาฬิกา เราดูเดือนดูดาวก็พอเข้าใจ มันเคยตื่นระยะไหนก็มองดู ครั้นต่อมาเวลามีนาฬิกานี้มาดูเวลามันตรงเป้ง ๆ อย่างนั้น อ้อ เราเคยนอนมาแบบนี้ มันก็รู้ เป็นอย่างนั้นนะ

ส่วนมากเราจะนอนประมาณห้าทุ่ม พอตีสามก็ตื่น ตื่นนี้ตีตผิงเลยลุกเลย ได้ตามเวลา เพราะธาตุขันธ์มันก็หลับตามเวลาของมัน อย่างทุกวันไม่ได้เรื่องนะ นอนนี้อยากหลับเมื่อไรมันก็หลับ หลับงีบ ๆ แงบ ๆ ไม่ได้หลับจริง ๆ จัง ๆ อะไรทุกวันนี้ละ ธาตุขันธ์แล้วแต่มันจะหลับ งีบนิดเดียวมันตื่นแล้ว งีบเดียวตื่นแล้ว

ให้พากันภาวนานะ ตั้งใจภาวนา วันนี้สอน รู้สึกเป็นโอกาสอันดีจึงสอนกว้างขวางมากอยู่ขณะนี้ ละเอียดล่อมากนะ ที่จะพูดอย่างนี้มันมีเวลาน้อยมากนะเรานะเกี่ยวกับโลกสงสาร เช่นอย่างตอนเช้านี้ก็พูดแต่เรื่องการบริหารเมืองยุ่งไปหมด เพราะเราช่วยชาติ ไม่ค่อยได้พูดเรื่องอรรถเรื่องธรรม วันนี้พูดเรื่องอรรถเรื่องธรรมล้วน ๆ ให้พากันเข้าอกเข้าใจตั้งใจปฏิบัติ เราอยากให้รู้ให้เห็น

ตอนได้พบพ่อแม่ครูจารย์ครั้งแรกนั้น พ่อแม่ครูจารย์บอกว่าเพิ่งได้เจอกับท่านอาจารย์สุวัจน์ คุณธรรมะสอบจิตกันคึกคัก ๆ หนูก็เลยรู้สึกคึกคักไปด้วย หนูอยากคุยธรรมะอย่างนั้นกับพ่อแม่ครูจารย์บ้าง

เอ้า ลองดูซิคุย เอ้า ว่าไปซี

ยังไม่มีอะไร ขอพรให้มีธรรมะไปคุยอย่างท่านอาจารย์สุวัจน์เร็ว ๆ

ยังไม่มี ถ้าอย่างนั้นก็คึกคักบ้าไปก่อนก็แล้วกัน มันก็คึกคักบ้าไปก่อนก็แล้วกัน

ถึงได้รู้ว่า อ้อ สอบจิตเป็นแบบนี้เอง อ้อ คุณธรรมะเป็นอย่างนี้เอง

ท่านสุวัจน์มาพบกันที่แรกอยู่วัดธาตุนาเวงหรือว่าไง เรามาจากห้วยทรายไม่ลืมนะ มาพักวัดธาตุนาเวง เรามาพักที่นั่น ดูลักษณะท่านกับเรา ลักษณะท่านจะเก้อ ๆ เขิน ๆ เก้อ ๆ กัง ๆ กระจาดกระเดื่องอะไร จะเคารพบ้างไม่เคารพบ้างอะไรอย่างนี้ แต่ท่านหาไม่รู้เราดูดับแล้วเข้าใจไหม เราก็เฉยเสียปล่อยตามเรื่องไม่สนใจ มันเรื่องของเขาใช้ไหมละ เรื่องของเราอยู่กับเรา เรื่องของเขายูอยู่กับเขา เป็นอะไรก็เรื่องของเขา มันปิดของมันทันทีเรื่องอย่างนี้ไม่ต้องบอก ที่นี้ท่านไปฟังธรรมอะไร ตอนนั้นคิดว่าเราเทศน์ที่วัดอโศการามนะ ท่านจะฟังธรรมจากเทปหรืออะไรไม่รู้นะที่เราเทศน์วัดอโศการาม

เทศน์เด็ด ๆ เผ็ด ๆ ร้อน ๆ วิถีจิตวิถีธรรม เลยไปสะดุดใจท่านปึงท่านว่างั้น ท่านก็นำมาคิดพิจารณา ๆ ตั้งแต่นั้นมาหมุนใหญ่เลยเทียบะว่างั้น จากนั้นมาเลยหมอบราบเดี่ยวนี้หมอบราบแล้วนะ แต่ก่อนทั้งที่ตั้งหมัดตั้งมวยใส่ ทั้งจะกราบทั้งจะต่อสู้อย่างนี้หมอบราบไปเลย อย่างนั้นแล้ว มันเป็นเอง

ท่านสอนหนูว่า ได้ฟังเทพครูจารย์มหาภิกษุไปทำไม ของท่านฟังม้วนเดียวพอ

เรียกว่าม้วนที่มันเหมาะกับท่าน ปับเดี่ยวก็พอ เป็นเองตามจริตนิสัยของคน ไปโดนอะไรเข้าปับก็พอ ท่านบอกท่านฟังม้วนเดียวใช้ไหม ก็อย่างนั้นแล้ว พอ ท่านบอกว่าท่านกระเทือนมาก ดูว่าจะเทศน์ม้วนนั้นละครเทือนมาก กระเทือน คือมันไม่หยุด มันหมุนของมันเรื่อย ๆ เลย จากนั้นมาก็เลยกราบราบ หมอบราบเลย อย่างนั้นแล้ว

หลวงตาคะ อย่างเวลาที่เกิดเวทนา ถ้าจิตมันตื่นมากล่ะ เราจะมึนอุบายยังไงที่จะจับจุดตรงนี้

อ้าว ตะกี้ก็บอกอุบายไม่ใช่เหรอ ที่สอนมาแทบเป็นแทบตาย

มันจับไม่ถูกคะหลวงตา

ก็สอนหมดแล้ว แยกแยะธาตุชั้นธังยังใจใช้ไหมล่ะ แยกแยะเรื่องธาตุเรื่องชั้นธังอันนี้มันเป็นอุบายของแต่ละคนพิจารณาเรื่องอย่างนี้นะ เวลามันเป็นขึ้นมามันเป็นอุบายวิธีการของแต่ละคน ๆ อย่างที่เราพิจารณาของเราเราก็ไม่ได้ตามใครนะ แก้อองมันได้จนลงฝิ่ง ๆ มีแต่อุบายของเราเองทั้งนั้น แนะ เป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นท่านถึงบอกเพียงแต่เงื่อน ๆ เราไปวิจัยพิจารณาเอง มันจะเป็นสติปัญญาของตัวเอง จะให้ท่านบอกทุกแง่ทุกมุมไปมันก็เป็นของท่านไปเสีย เลยหลุดไม้หลุดมือไป ถ้าอะไรที่มันเป็นของเราเองมันขึ้นของเราเองนี้ มันเป็นสมบัติของเราเองโดยแท้ ๆ

นี่ที่เราได้ดูพระ พระที่อยู่กับเราที่ดูกันบ่อย ๆ อะไรที่สอนแล้วจึงไปทำมันไม่เกิดประโยชน์อะไร คือได้จากผู้อื่นเจ้าของไม่ได้คิดขึ้นมาเอง ถ้าเป็นเรื่องของเจ้าของคิดขึ้นมาเองนี้เป็นสมบัติของตัวเอง กินไม่หมด นั่นต่างกันอย่างนี้นะ ผิดกันมาก เพราะฉะนั้นเวลาสอนหมู่สอนเพื่อนจึงรำคาญนะเรา สอนส่วนมากเราจะไม่สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย เราจะแย็บจุดสำคัญให้เลย เหมือนว่าทั้งดุ้น ๆ ว่างั้นเถอะ เพราะมันแตกปัญญาขึ้นนะทั้งดุ้นนะ ไปจระไนเอง เวลามันออกแล้วเป็นสมบัติของตัวเองหมด ถ้าท่านสอนก็เป็นของท่านใช้ไหมล่ะ หลุดไม้หลุดมือไปได้ ไม่ใช่เป็นของเราเอง ถ้าของเราเองพิจารณาเอง มันเกิดที่เราเองนี้ไม่มีที่สิ้นสุดนะ กินไม่หมดว่างั้นเถอะ เราเคยปฏิบัติมาอย่างนั้น

สำหรับพ่อแม่ครูจารย์มั่นนี้ โส้ กับเรานี้ท่านไม่ค่อยบอก จะโยนตูมให้ทั้งดุ้น ๆ ท่านไม่ค่อยแจก ใส่เปรี้ยวเข้าไปเลยแล้วให้มันหาใหม่ เช่นอย่างสมาธิท่านก็โยนเข้าป่าหมดเลยให้มันหาเอาใหม่ ถ้าว่าปัญญานี้ก็บอกว่าหลงสังขาร โยนเข้าไปหมดเลย ว่าหลงสังขารมันก็ต้องไม่พิจารณาชิมันถึงไม่หลงใช้ไหม เราไปหาเอาใหม่สังขารอันนี้ พอรู้แล้วมันก็ย้อนหลัง อ้อ ท่านพูดหมายความว่าอย่างนั้น ที่ว่ามันหลงสังขารคือทำให้พิจารณาลงไป ถึงกาลเวลาพิจารณาแล้วให้พิจารณาเต็มเม็ดเต็มหน่วย ที่นี้พอกำลังวังชาของเรามันอ่อนเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าแล้วให้เข้าพักสมาธิ พักเอากำลังเรียบบ่อยแล้วค่อยพิจารณาใหม่ พิจารณาแล้วก็ได้การไต่งานไปเรื่อย เวลามันเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าเข้ามาพักสมาธิ นี้เรียกว่าปัญญาที่ถูกต้องตามอรรถตามธรรม ไม่ใช่เป็นบ้าหลงสังขาร

คือมันพุ่งตลอดเวลาจนไม่นอนทั้งวันทั้งคืน มันก็เป็นบ้าหลงสังขาร มันเจือด้วยสมุทัยอยู่ในนั้นเราไม่รู้ แต่เวลายมันผ่านไปแล้วมันมารู้หมดนะ อ้อ ตรงนั้น ๆ มันเจือกับสมุทัยเป็นอย่างนั้น ๆ มันมารู้เอง นี่ละท่านโยนใส่เราที่ไรมีแต่ทั้งดุ้น ๆ ให้พิจารณาเอง ถ้าว่าสมาธิก็โยนเข้าป่าหมดเลย สมาธิทั้งแห่งเป็นสมุทัยทั้งแห่งท่านรู้ไหม นั่น ชัดแล้วนะ คือให้โยนเข้าป่าหมดเลยมันเป็นสมุทัย ที่หลังมาแก้ที่มันรู้ อ้อ ถ้าบอกว่าให้ทำอย่างนั้นมันไม่ใช่ปัญญาของตัวเอง ไม่ค่อยเป็นประโยชน์เท่าที่ควร ให้ไปพิจารณาเอง มันถึงเป็นสมบัติของตัวเอง มันถึงแตกกระจัดกระจายเลย

เรื่องการสอนนี้ไม่มีฉลาดแหลมคมยิ่งกว่าพ่อแม่ครูจารย์มั่นนะ ฉลาดมากที่สุดเลยนะ กับเรานี้ถ้าพูดถึงเรื่องอรรถธรรมแล้วนะ พูดกันธรรมดาเหมือนพ่อกับลูก กับเรานะ เหมือนพ่อกับลูก ไม่ทราบว่าจะสนิทหรือไม่สนิทก็ฟังเอา แต่พอหมუნเข้าทางธรรมนี้เปรี้ยวเลยทันที ท่านไม่เคยพูดอ่อนแอ ไม่เคยพูดธรรมดากับเรานี้ใส่เปรี้ยวเลยไม่ว่าจะเวลาใดก็ตาม อย่างที่ว่า นั่นละมันหลงสังขาร ขึ้นแล้วนะ ท่านไม่บอก ความพอเหมาะพอดีอย่างนั้น ๆ ท่านไม่บอก ท่านเห็นนิสัยของเราเป็นนิสัยผาดโผน ต้องเอาจริง ถ้าลงก็ลงจริง ๆ จึงชัดเสียเต็มเหนี่ยวเลย

อย่างที่ว่าม้าเราก็ไม่ลื้ม เวลานั้นตั้งตลอดรุ่ง ๆ ขึ้นไปคุยกับท่าน โห เป็นเหมือนนักมวยแชมป์ชน ชัดกันเต็มเหนี่ยว ๆ ทีแรกท่านก็ไปตาม พอนานเข้า ๆ เวลาขึ้นไปเวลาท่านจะหักให้เต็มเหนี่ยว พอขึ้นไปนั่งกราบ ก็เลสมันไม่ได้อยู่ในกายหนา นั่นขึ้น ก็เลสมันอยู่ในจิตนะ พอขึ้นไปนั่งเท่านั้นยังไม่ได้พูดเลยท่านใส่เปรี้ยวแล้ว ก็เลสมันไม่อยู่ในกายนะ มันอยู่ในจิตหนา ท่านว่าอย่างนั้น จากนั้นก็ว่า ม้าตัวไหนที่มันคึกมันคะนองมาก ๆ ผาดโผนโจนทะยานนั้น นายสารตีฝักม้าเขาจะฝักกันอย่างหนัก ไม่ควรกินหญ้าไม่ให้มันกิน ไม่ควรกินน้ำไม่ให้มันกิน ฝักกันอย่างหนักทีเดียว ที่นี้เมื่อมันค่อยลดพยุคลง

การฝึกเขาก็ลดลง ๆ เมื่อมันใช้งานใช้การได้ตามปกติของมันแล้ว การฝึกชนิดที่เขาเคยฝึกอย่างนั้นมันก็ลดไปเอง เท่านั้นพอ ท่านไม่ได้พูดต่อไปนะ เท่านั้นพูดกับเรา

แต่เรายังเสียชีวิต ยังมาพูดให้หมู่เพื่อนฟัง เสียตายยังไง คือท่านไม่ได้ย้อนกลับมาพาดหมาตัวนี้ดู ท่านบอกว่ามันเป็นอย่างนั้น ๆ ฝึกอย่างนั้น ๆ เวลามันค่อยหายพยศแล้วเขาก็ทำอย่างนั้น ๆ กับม้า แต่หมาตัวนี้มันฝึกยังไง อยากให้ท่านว่าอย่างนั้นมันจะถึงใจเรานะ แต่หมาตัวนี้มันฝึกแบบไหน มันถึงไม่รู้จักประมาณความพอเหมาะพอดี ความพอเหมาะพอดีก็ไม่อยากให้ท่านใช้ อยากให้ท่านเอาหนักกว่านั้นอีกนะ หมาตัวนี้มันฝึกไปถึงไหนอีก มันฝึกยังไง เราอยากให้อาจารย์ว่าอย่างนั้น นี่ละท่านพูดเพียงเท่านั้นนะ ตั้งแต่นั้นมาเราไม่เคยนั่งตลอดรุ่งนะ ไม่งั้นก็จะเอาอีกไม่ถอยนะ คิดดูซิกันแตก มันสนใจเมื่อไรกันแตก

นั่งที่แรกมันก็ออกร้อนกัน ทีแรกไม่ได้แตก พอที่นั่งแรกมันออกร้อนกัน พอที่สองที่สามไปมันก็พอง พอออกร้อนกันก็พอง จากกันพองแล้วก็แตก เรานั่งไม่ถอยนี้ถึงวันนั่งตลอดรุ่งซัดตลอดรุ่ง ๆ ไม่ถอย จากแตกมันก็เลอะ มันไม่สนใจนะ ถ้าท่านไม่ใส่หมัดเปรี้ยว ๆ แล้วมันยังจะเอาอีกอยู่นะ ทีนี้ตั้งแต่วันท่านว่าแล้วก็เลยหยุด หมาตัวนี้หยุดแหละ ท่านฝึกมั่วอย่างนั้นแล้วหมาตัวนี้ก็เลยอ่อนไปตาม ตั้งแต่นั้นมาเราไม่เคยนั่งตลอดรุ่งนะ จนกระทั่งปานนี้ไม่เคยนั่งตลอดรุ่ง แต่นั่งธรรมดา ๆ สี่ชั่วโมงห้าชั่วโมงหกชั่วโมงนั่งอยู่ตลอด

มันเคยแล้วสี่ชั่วโมงนี่ธรรมดา นะ เป็นธรรมดาไปเลย สองชั่วโมงรู้สึกจะน้อยไป ส่วนมากมันจะอยู่สามสี่ชั่วโมงแหละ ถ้าจะลงเดินจงกรมมันก็อาจจะนั่งได้สองชั่วโมงก็ลงเดินเสีย เช่นอิริยาบถไม่ค่อยสะดวกเท่าไร วันนี้นั่งไม่นานนักแหละ ประมาณสองชั่วโมงนะ ไม่นาน ไม่ใช่ประเดี๋ยวประด๋าวหมอนมัตติดคอไปอย่างนั้นนะ แล้วก็ลงไปเดินเสีย

ฉลาดมากการฝึกธรรมดา แหม เอาจริงเอาจัง พูดคำไหนออกมาถึงใจ ๆ ท่านพูดกับเราท่านไม่เคยพูดธรรมดาถ้าเป็นพูดเรื่องธรรมนะ พอหันมาทางธรรมนี่คึกคักขึ้นเลย เปรี้ยวเลยนะ แต่คุยธรรมดานี้เหมือนพ่อแม่กับลูก คุยกันธรรมดาธรรมดามีอะไร เหมือนพ่อแม่กับลูกคุยกัน พอหันทางด้านธรรมะนี้ โห้ย เปรี้ยวเลยกับเรา ทุกครั้งนะ ไม่เคยที่ท่านจะพูดธรรมดา ไม่เคยมี เปรี้ยวเลยทันที เรารู้ ท่านเห็นว่าเราเหนื่อยไป มันเลยหมาไปแล้ว ท่านถึงใส่หมัดหมาอย่างนั้น เป็นอย่างนั้น

พูดถึงเรื่องพ่อแม่ครูจารย์จับเรานี้ แหม เรียกว่าเรดาร์จับตลอดไม่ให้พลาดสายตาไปได้เลย ท่านจับตลอด ๆ เลย ยิ่งเวลาท่านป่วยนี่ยิ่งนะ เรากุมิใจอันหนึ่งก็คือว่าเวลาอุปถัมภ์อุปฐากท่านในเวลาท่านป่วย นี่เรากุมิใจของเรา คือเราสละหมดทุกอย่าง

เลย เรื่องเพื่อท่านเราไม่มีปัญหาอะไร จะเป็นอะไรช่าง ขอให้เป็นไปตามท่านทุกอย่าง เราเป็นที่พอใจที่จะปฏิบัติบำรุงรักษาท่านเต็มหัวใจของเรา เช่นบางคืน วัลโรคถ้าหนาว มันไอบาก ท่านเป็นวัลโรคด้วย ตอนนั้นแก้ไม่ตก ถ้าท่านไม่ได้นอนทั้งคืนเราก็ไม่ได้นอนทั้งคืน อยู่กับท่านในมุ้งนั้นแหละเป็นประจำ ๆ ไม่ยอมนอน

ตอนนั้นจิตเป็นธรรมจักรนะ ตอนที่ท่านป่วยหนัก ๆ จิตเรามันเป็นธรรมจักร สติปัญญาอัตโนมัติตลอดเวลาเลย ความเพียรของเราก็หมุนของมันอยู่ในนั้นแหละ เป็นแต่เพียงว่าไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย มันเป็นของมันเอง ทุกอย่างเราถวายท่านหมดเลยการอุปถัมภ์อุปฐากดูแล เราไม่ให้ใครเข้าไปแตะต้องท่าน คือเรารักเราสงวนเรา เติดยุณ ไม่ให้ใครเข้าไปแตะต้องในส่วนร่างกายของท่านเวลา ไม่จำเป็นจริง ๆ ไม่ให้เข้าไปยุ่ง เราจะดูแลของเราให้หมดเลย เฉพาะท่านกับเราอยู่ในนั้น ขนาดนั้นนะความ มอบถวายท่าน คือจะให้องค์ใดไปทำเราก็ไม่สนิทใจ ความหมายว่างั้น

ไม่ใช่เราดูถูกเพื่อนฝูงนะ คือจะให้ใครไปทำนี้เราก็ไม่สนิทใจ กลัวจะไปก่อ ๆ กัง ๆ หรือไปขวางหูขวางตาขวางจิตท่าน ให้ท่านได้รับความลำบาก เป็นอย่างนั้นนะ เราเองนี่เก่งกว่าเพื่อนเธอ มันก็ไม่คิดอย่างนั้นเสีย มันคิดว่าเราขอถวายท่านเลย ท่านจะว่าอะไรให้ว่าเราไปอย่างนั้นเสีย แล้วมอบไปเลยอย่างนั้นนะ มันต่างกันอย่างนี้ เวลาท่านหนักเข้าเท่าไรเรายังไม่ได้ห่างไกลนะ อย่างสมมุติว่าท่านหลับบ้างตอนกลางคืน ส่วนกลางวันมีพระดูแลได้ เพราะกลางวันไม่ค่อยหนักเท่าไรนัก ธรรมดาไม่ค่อยมีอะไร ไอบก็ไม่ค่อยไอ แต่กลางคืนนั้นช้ตอนหนักมากนะ นี่ละตอนที่เราต้องพัวพันอยู่ตลอดเวลา คือตอนกลางคืน

ตอนกลางวันหมู่เพื่อนก็ดูแล เราก็ไม่ค่อยอะไรนัก ไม่ค่อยเข้าไปเกี่ยวข้อง เพราะผู้ดูแลในตอนกลางวันที่เหมาะสมพอดีก็มีอยู่แล้ว เรามอบให้พระเสียเราก็ไม่เข้าไปเกี่ยว แต่เวลาสำคัญ ๆ กลางค้ำกลางคืนนั้นช้ เช่น ปวดหนักปวดเบาอะไรต่ออะไรนี้ ขากเสลดไม่ออกนี้ ต้องเป็นเราทั้งนั้นละ เช่นอย่างกลางคืน บางทีท่านก็หลับไป เราก็มีทางจงกรมอยู่ข้าง ๆ บอกพระไว้ละ คือทางจงกรมมันเป็นป่า ออกจากกุฏิไปนั้นมัน เป็นป่าทั้งหมด แต่ก่อนเป็นป่าทั้งหมด เวลานี้มันโล่งทั้งหมด มันเป็นป่าอยู่นั้นเราก็ไปเดินจงกรมอยู่ข้าง ๆ เวลาท่านหลับนี้ก็ให้พระองค์ใดที่พอไว้ใจบ้าง เราก็ให้เข้าไปนั่งเฝ้าท่านแทน เราก็บอกไว้ว่า นี่เราจะไปเดินจงกรมอยู่ทางจงกรมนี้ บอกไว้เลยนะ เราไปเดินจงกรมอยู่ทางนี้ละ ถ้าท่านถามถึงแล้ว ถ้าท่านตื่นแล้วให้รีบไปบอก

ธรรมดาเราจะบอกใครเมื่อไรเดินจงกรม สถานที่ไหนไม่ได้บอกนะ ให้ใครเห็นได้ง่ายเมื่อไรเดินจงกรมของเรา ไม่ให้ใครเห็นง่าย ๆ นะ แต่ไม่ต้องได้บอก ผมจะไปเดินจงกรมอยู่ทางจงกรมนี้ละ ที่นี้พระท่านก็รู้แล้ว คือทางมีหลายแห่งทางจงกรมนะ แต่

ทางนี้เหมาะกับท่าน เราจะไปเดินจงกรมอยู่ที่นี่ พอท่านลืมนตาขึ้นมานี้ท่าน เรียกว่ามัก เป็นอยู่เสมอ พอเริ่มลืมนตาขึ้นมา ท่านมหาไปไหน จะขึ้นก่อนละนะ พอลืมนตามองเห็น พระที่นั่งอยู่กับท่าน ท่านมหาไปไหน ทางนี้ก็รู้ทันทีที่บีบไปเลยไปหาเรา บางทีไปยังไม่กี่ นาที ไปเดินจงกรมไม่กี่นาที ได้ยินเสียงพระเดินกุกกับเข้าไป หือ ท่านตื่นแล้วหรือ ออกเลยทันที บีบเข้าเลย ๆ อย่างนั้น

นี่ที่เราคิดอันหนึ่งนะก็เข้ากันได้กับจิตของเราว่า เราได้มอบกายถวายตัวต่อท่าน ทุกอย่างแล้ว ไม่มีอะไรเป็นปัญหาสำหรับเราเอง ตายก็ตายไปเลยว้างั้นเถอะนะ มอบถวายท่านทุกอย่างแล้ว นี่อันหนึ่งสำหรับหัวใจของเรา อาจจะรับกันอันนี้ก็ได้นะ เวลาเราอยู่กับท่านเป็นเวลานานเท่าไร ท่านจะมีคำพูดออกมาบ้างว่า นี่ท่านมหาที่มาดูแลผม นี่เป็นเวลานานเหน็ดเหนื่อยเมื่อไหร่ ให้องค์อื่นมาเปลี่ยนบ้างอย่างนี้ท่านไม่เคยพูดนะ ไม่เคยพูดว่าให้องค์ไหนมาเปลี่ยน นี่อันหนึ่งที่เราคิด เช่นอย่างกลางคืนนี้เราไม่นอนทั้งคืนนี้ก็เหมือนกัน ท่านก็ไม่เคยให้องค์ใดมาเปลี่ยนบ้างนี่ เราไม่เคยได้ยินเลย จนกระทั่งท่านมรณภาพจากไป เราก็คือเป็นของเราอยู่อย่างนั้นละ ไม่เคยท่านบอกให้องค์ใดมาเปลี่ยนเลยนะ นี่อันหนึ่งนะ

ท่านอาจจะเมตตามากก็ได้ใช้ไหมละ เราก็คือเป็นที่แน่ใจของเราว่า จะโง่งจะฉลาด เราขอถวายหมดเลย ถ้าท่านจะเป็นความไม่ขัดข้องยังงี้ก็ให้ท่านไม่ขัดข้องกับเรา เราเป็นผู้ทำเต็มกำลังความสามารถ เราไม่อยากจะไปตำหนิติเตียนผู้ใดที่เราไม่ค่อยแน่ใจ พูดง่าย ๆ ว่าอย่างนี้ละ เรายังเราถวายหมดแล้ว จะแน่ใจหรือไม่แน่ใจก็ไม่ทราบ แต่เราถวายหมดแล้วนี่นะ ความพอใจเต็มใจมันอยู่กับท่านหมดเลย เราจึงไม่มีเรื่องที่ว่าอยู่กับท่านนานไม่นาน ก็พอดีกับท่านไม่เคยบอกว่าให้องค์อื่นองค์ใดมาเปลี่ยนบ้าง นี่ท่านมหาพูดแล้วก็เป็นอย่างนั้น อาจจะเหน็ดเหนื่อยเมื่อไหร่ไปพักสักนิดท่านไม่เคยบอก ไม่เคยมีนะ นี่อันหนึ่ง จนกระทั่งท่านมรณภาพจากไป เราก็คือภูมิใจในการทำของเรา

เฉพาะอย่างยิ่งคือวัณโรค วัณโรคนี้ติดง่ายมาก ธรรมดาเขาว่างั้นนะ ถ้าใครเป็นวัณโรคแล้วเขากลับกันทั้งนั้น แต่นี้พ่อแม่ครูจารย์เป็น กับเรานี้ไม่เคยมีอะไร พันกันอยู่นี่กลางคืน กะละมังสำลีสื่ออยู่นี้ ใส่กะละมังไว้เต็ม สำลีสื่อข้างเรา ท่านอยู่นี่ สำลีสื่อข้างเรา เอาสำลีสื่อมาพัน เวลาท่านไอนี้ขากเสลดมันขากยาก เราต้องเอามือพันสำลีสื่อแล้ววันช่วยท่าน คลอเคลียกันอยู่นี่ปากท่านกับปากเราอยู่ด้วยกัน เราไม่เคยสนใจกับวัณโรควัณโรคอะไรนะ แต่เวลาท่านล่วงไปแล้วธรรมดามันก็เป็นแหละวัณโรคนะ เพราะเราพันกับท่านอยู่ตลอดเวลา ไม่มีนะ ไม่เป็นเลย จนกระทั่งทุกวันนี้แหละ ไม่มีเลย

เรานี้สุดหัวใจละกับพ่อแม่ครูจารย์มัน เรียกว่าอุปถัมภ์อุปฐากท่านก็สุดกำลังของเรา ความรู้ความสามารถความฉลาดหนักขนาดไหนเรามาทุ่มหมดเลยเพื่อท่าน

เพราะฉะนั้นจึงไม่ยอมให้ห้องคี่ใดเข้าไป จะโง่ฉลาดก็ขอให้เราถวายเป็นตัวเองว่างั้นเถอะนะ ท่านก็ไม่เห็นถามหาใครนะละ เงียบเลย เราก็ทำของเราอย่างนั้นตลอด ๆ เลย จอมปราชญ์สมัยปัจจุบันเท่าที่เราผ่านมาเนี่ยะ ครูบาอาจารย์ทั้งหลายเราก็เป็นนักล่าอาจารย์คนหนึ่งเหมือนกัน เรายังไม่เคยเห็นองค์ไหนที่จะเสมอท่านหรือแข่งท่านไปได้ในคุณธรรมความฉลาดรอบรู้ทั้งภายนอกภายใน ว่าจะเสมอท่านหรือแข่งท่านไปเราไม่เคยเห็นมี ไม่มี

การเทศนาว่าการก็ยิ่งอีกนะ การเทศนาว่าการของท่าน ท่านจะเทศน์ตั้งแต่เรื่องจิตตภาวนาสำหรับพระนะ ตั้งแต่แกงหม้อเล็ก หม้อจิวพันกันไปเลย แกงหม้อเล็กหม้อจิวฟุ้ง ๆ ฟุ้งเท่าไรนี้แหลม มันลึมนะ ท่านเทศน์ปีแรกสี่ชั่วโมงหยุด เทศน์ตั้ง ๔ ชั่วโมงนานหรือไม่นานฟังซิ ต่อมาร่างกายท่านก็อ่อนลง ๆ ร่นลงมา ๓ ชั่วโมงหยุด ครั้นต่อมาสุดทำยี่ ๒ ชั่วโมงหยุด จากนั้นมาท่านก็ไม่เคยเทศน์อีกเลย ๒ ชั่วโมงหยุด ที่นี้เวลาเทศน์นี้มันไม่ได้เคยคำนึงคำนวณถึงเรื่องความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าอะไรนะ เวลาท่านเทศน์มันกล่อมลง ธรรมะที่ออกจากใจของท่านล้วน ๆ ฟุ้ง ๆ โอ๊ย อัศจรรย์นะ นี่เรามันเป็นของเราจริง ๆ ในหัวใจเรานะ บางทีถึง ๓ วันจิตมันดับอยู่ภายในนะ ดับไปหมดเลย คือท่านเทศน์ลงเต็มเหนี่ยว ๆ จิตมันลงเต็มที่ ที่นี้เวลาท่านเทศน์หยุดลงแล้ว จิตถอยออกมาแล้ว อะไรมันเลยกลายเป็นดับไปหมดเลย ทั้ง ๆ ที่อะไร ๆ ก็มองเห็นอยู่นั้นนะ แต่ภายในนี้รู้สึกมันดับไปหมด เป็นอยู่ถึง ๓ วันเราไม่ลึมนะ เราเป็นเอง

โถ อำนาจของธรรมของท่านเป็นขนาดนี้เขี้ยวหนา มันดับไปหมดเลยนะ ที่แรกฟังเทศน์ท่านอารมณ์อะไรมันดับหมดในหัวใจ ที่นี้เวลามันคลี่คลายออกมาแล้ว รัศมีของความดับมันก็ยังมีติดตัวอยู่ถึง ๓ วัน ขนาดนั้นนะ จึงอัศจรรย์เทศน์ของท่าน แหลม ๆ เรายังไม่เคยได้ยินจากผู้ใดนะเราพูดจริง ๆ การเทศน์แบบท่านเทศน์นี้ ไม่มีที่ไหนเลยมีท่านเท่านั้น เทศน์ ๔ ชั่วโมงนี้ท่านจบลงแล้วมันยังเสียดาย คือเทศน์จบลงแล้วถึง ๔ ชั่วโมงมันน่าจะเหน็ดเหนื่อยใช้ไหม ไม่ได้สนใจ คือจิตมันไม่ได้ออก มันอยู่ภายในมันไม่เจ็บปวดเมื่อยล้าที่ไหน มันไม่มี มีแต่เต็มต่าอยู่นั้น ยังอยากจะให้ท่านเทศน์ต่อไปอีกเป็นอย่างนั้นนะ เทศน์สี่ชั่วโมงมันก็ไม่เคยสนใจ พอท่านเริ่มเทศน์นี้จิตมันจะจ่อ ๆ แน่วเลยที่นี้ นี่ขั้นสมาธินะ

พอท่านเริ่มเทศน์นี้เหมือนแม็กล่อมลูกนั้นแหละ ร้องเพลงกล่อมลูกนั้นแหละ พอท่านเริ่มเทศน์เหมือนกันกับว่า หมุนตัว ๆ ลงแนวเลย ที่นี้เวลาจิตมันลงเต็มที่ของมันแล้วเสียงนี้จะอยู่ข้างบนนะ เสียงนี้ผิวเผินอยู่สูง ๆ อันนั้นทรงตัวได้แล้ว พูดง่าย ๆ ว่าทรงตัวได้แล้ว ถ้าเป็นเด็กก็หลับแล้ว ถ้าเป็นพวกเราพวกนักภาวนานี้ครอก ๆ แล้วเป็นอย่างนั้นละ นี่พูดถึงขั้นสมาธินะ มันเป็นขั้น ๆ ผู้ฟังเองเป็น เราเป็นนี่มาพูดได้เต็ม

ปากละซี นี่ชั้นสมาธิ เวลาท่านเทศน์มันจะหมุนของมันได้อย่างง่ายดายเที่ยว พอท่านเริ่มเทศน์จิตจ่อลงไปนี่ จิตมันจะหมุนลงแนวเลย ง่ายไม่ต้องบังคับนะ ถ้าเรานั่งภาวนาของเราต้องบังคับ มันคือมันไม่ยากลง แต่ท่านเทศน์นี้ โอ้ย มันหมุนของมันเหมือนแม่กล่อมลูกด้วยบทเพลงนั้นแหละ ลงแนว นี่ชั้นสมาธิ จิตที่อยู่ในชั้นสมาธิ

พอจิตก้าวออกทางด้านปัญญาไม่เป็นเช่นนั้นนะ พอท่านเริ่มเทศน์ ๆ นี่ จิตออกทางด้านปัญญานี้มันจะขยับนะ ขยับอยู่ในจิตนะไม่ได้ขยับไปโน่นไปนี่ที่ไหนนะ มันพูดไม่ถูกอย่างว่าแหละ เวลาท่านเทศน์ทางด้านปัญญานี้มันจะขยับตาม ๆ มันไม่แน่นอนนะ มันจะขยับตาม ได้ความแยกคายความอะไรแปลกประหลาดอยู่ตามความขยับ ๆ นี่ อันนี้ก็เพลिनไปอีกแบบหนึ่งเหมือนกัน เพลिनไปคนละแบบ เพลिनแบบนี้เพลिनแบบขยับ เป็นความรู้ความฉลาดแยกคาย ๆ ไปเรื่อย ๆ สมานี่เป็นความแน่วลงไปแล้ว ความเย็นสบายแนว ๆ แนวอยู่นั้นเลย นั้นละมันต่างกัน สำหรับผู้ฟังละสำคัญ ถ้าจิตสงบบ้าง ไม่สงบบ้างแต่เราสนใจภาวนานี้ มันจะเริ่มสงบเวลาท่านเทศน์ ยิ่งจิตมีความสงบเป็นพื้นฐานอยู่บ้างแล้ว พอท่านเริ่มเทศน์นี่จิตจะสงบได้ง่ายมากนะ ไม่ต้องได้ฝึกแหละ พอเริ่มจ่อฟังนี้ ธรรมะจ่อเข้าไปนี่มันจะสงบ แล้วลงได้ง่าย

เราพูดถึงเรื่องนี้ก็เลยระลึกถึงโยมแม่เรา โยมแม่พูดเอง ที่แม่ลูกก็มีแม่เราในที่ลูกชายนะ ธรรมดาแม่กับลูกไม่ได้ลงกันนะ มันต่างคนต่างถือสิทธิ์ แม่ก็ว่าตัวเป็นแม่ ลูกก็ว่าตัวเป็นลูก มันถือสิทธิ์มันไม่ลงกันง่าย ๆ แหละ แต่โยมแม่ลงนะ ลงยังไงคือแต่ก่อนคนยังไม่มาก เวลามาก็มาเป็นบางกาลบางเวลา เขามาเป็นคณะ ๆ เขาก็พักที่ครัว ฝ่ายผู้หญิงมีมาก ธรรมดานะ ผู้ชายก็มีแต่ไม่มาก ที่นี้เวลาเขามาพักในครัว เราก็เข้าไปเทศน์ในครัว พอ ๖ โมงเย็นจนจะมีตเราก็ไป เราไปแล้วก็เทศน์ที่นั่น แล้วฝ่ายผู้ชายก็ให้ติดตามไปด้วย ไปฟังที่นู่น คือยกผลประโยชน์ให้ฝ่ายผู้หญิง มันเคลื่อนย้ายยากผู้หญิง ผู้ชายไปแต่ตัวเปล่า ๆ ไปเลย สบาย เพราะฉะนั้นเวลามีคนมาพักเราจึงเข้าไปเทศน์ที่ครัว เขามาพักก็วันเราเข้าไปเทศน์ให้ฟังทุกวัน ๆ

โยมแม่ก็มาฟังทุกวันเวลาเราเทศน์ โยมแม่มาฟังทุกวัน ๆ ที่นี้ครั้นนานเข้า ๆ จิตมันก็เป็นเช่นนั้นแหละจิต พอฟังเทศน์มันก็ลงของมัน ลงของมันตลอดไม่ได้ฝึกยากเลย ไม่มีพลาดสำหรับโยมแม่ จนกระทั่งถึงมานิมนต์เรา นี่ถ้าไม่มีแขกคนมา วันไหนว่างขอนิมนต์อาจารย์มาเทศน์ให้แม่ฟังด้วยว้างั้น คือแม่นี้ทำภาวนาโดยลำพังจิตมันรวมยากสงบยาก บางทีนั่งจนเจ็บเอวหลังจะหักมันก็ไม่ยอมลง เลยต้องนอนว้างั้น แต่ถ้าได้ฟังเทศน์อาจารย์นี้ไม่ว่ากัณฑ์ไหนว้างั้นนะ ไม่เคยมีผิดมีพลาดไปเลยว้างั้นไม่ได้ผล พอเริ่มเทศน์นี่จิตจะเริ่มจ่อฟัง แล้วมันก็เริ่มสงบลง ๆ จิตก็แน่ว เสียงเทศน์ก็

เหมือนกล่อมลง ๆ แน่วเลย ทุกครั้งว่างั้นนะ แม่ไม่พลาดนะถ้าอาจารย์มาเทศน์นี้ แม่เป็นสุขใจ ภาวนาได้ผลทุกวันเลย ไม่เหมือนอยู่โดยลำพังภาวนายากว่างั้น

ที่นี่ไม่มีแขกคนมากก็ตาม ถ้าวันไหนอาจารย์ว่างขอนิมนต์อาจารย์มาเทศน์สอนแม่บ้าง มาเทศน์ให้แม่ฟังบ้าง แม่จะได้ฟังเทศน์ จิตจะได้สงบสบายว่างั้นนะ เราก็ไม่ค่อยได้ไปแหละเพราะเราก็มีงานของเราเนี่ย สุดท้ายก็มาลงตรงนี้นะ มาลงว่า นี่ที่ฟังเทศน์อาจารย์ไม่เคยมีพลาดนะ ลงทุกวัน ๆ ต้องเป็นอาจารย์นะคนอื่นแม่ไม่ยอมฟังว่างั้นนะ เดียวนี้แม่หูสูงแล้วนะ ขึ้นแล้วนะ เดียวนี้แม่หูสูงแล้วนะ ทางนี้ก็แหงเข้าไปถึงสี่ระวังนะหูสูง เดียวมันจะเป็นหูหมา โอ้ย แวะขึ้นเลย เดียวหูสูงจะเป็นหูหมา ทางนั้นก็แวะขึ้นเลย มันจะเป็นหูหมาอะไรหูคน มันก็เป็นตรงที่สูง ๆ นั่นแหละเราก็ว่าอย่างนั้นเสียอย่างนั้นละโยมแม่เอง ถ้าเป็นเรื่องของเราเทศน์นี้ลง ๆ ลงหมดเลย

แล้วก็พูดถึงเรื่องว่าอาจารย์เทศน์ไม่ได้เหมือนใครเทศน์ ท่านเทศน์ทั้งหลายนี้มักจะออกไปโน้นไปนี้ เทศน์ไปโน้นไปนี้เสีย แต่อาจารย์เทศน์นี้มีแต่ตีเข้ามาไล่เข้ามาเนี่ย จิตมันสนใจที่นี้มันก็ลงได้ง่ายว่างั้นนะ คือเราเทศน์ภาวนาก็ต้องเทศน์เข้าสู่จิตซีไซ่ใหม่ละ ว่าแม่ฟังเฉพาะเทศน์อาจารย์เท่านั้นนะ เรียกอาจารย์นะ แต่ก่อนเรียกมหา ตั้งแต่เราเป็นมหาใหม่ ๆ เรียก มหา ๆ ครั้นต่อมาคิดยังไงไม่รู้เลยเรียกอาจารย์ เราเป็นอาจารย์ของแม่เหมือนกันนะ แต่ก่อนเรียกมหา ครั้นต่อมาเนี่ยเรียกอาจารย์ จนกระทั่งวันตายเรียกอาจารย์ตลอดมา

จิตใจโยมแม่สำคัญอยู่นะ ได้หลัก โยมแม่นี้ได้หลัก ก็ทราบมาเป็นลำดับลำดับา ที่นี้เวลาจวนตัวเข้ามาแล้วเราก็ตื่นเข้าไปถาม เพราะจวนเข้ามาแล้ว เราไม่ค่อยเข้าไปทุกวันแหละเพราะมีลูก ๆ ดูแลอยู่แล้ว ไปก็ไปยื่นหน้ากุญนั้น กุญเล็ก ๆ นั่นแหละ โยมแม่ก็อยู่ข้างใน เราก็ตื่นไปยื่นอยู่ข้างหน้านั้น ถาม เป็นยังไงต่อยังไง แม่ก็เล่าให้ฟังเราก็ตื่นใจ ที่นี้จวนวันเข้าไปแล้ว ก็ตั้งใจไปถามจริง ๆ แล้วเป็นยังไงเวลานี้จิตใจนะ นี่ดูลักษณะท่าทางเพียบมากแล้ว แล้วจิตใจเป็นยังไง โอ้ย จิตใจแม่ตี ขึ้นทันทีเลย จิตใจแม่นี่สว่างไสวส่องใสตลอดเวลา ไม่เคยหวั่นกับเรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วยนี้เลย เท่านั้นเราก็ตื่นใจ

จิตใจแม่ไม่มีอะไรนะ มีแต่ความสว่างใสอยู่ตลอดเวลา ไม่หวั่นไหวไปตามความเจ็บไข้ได้ป่วยนะ เราก็ตื่นใจ ที่นี้เวลาจวนจะไปก็เตือนลูกนะ เวลาจวนจะสิ้นลมพอดตื่นเข้าขึ้นมาก็บอกลูกเลย แม่น่าจะไม่พ้นวันนี้ละลูก แม่อ่อนมากแล้ว พอดตื่นเข้าขึ้นมาว่า แม่ไม่น่าจะพ้นวันนี้แหละ พอ ๘ โมง ๔๕ นาทีแม่ก็สิ้นใจ ตอนเช้าบอกลูก พอ ๘ โมง ๔๕ นาทีแม่ก็สิ้นใจ ก็จากนั้นไปสองชั่วโมงตั้งแต่สว่างมากก็สิ้น เราก็ตื่นใจไม่เป็นห่วงอะไร ส่วนศพโยมแม่บอกโยมแม่แล้วให้หายกังวลนะ อาตมาจะเป็นผู้จัดการศพเป็นเจ้าของศพของโยมแม่แต่ผู้เดียว เป็นหัวหน้าหมู่เพื่อนเลย แล้วศพแม่จะไม่ไปเผาที่ไหน แม่

อย่าไปคิดว่าปาซ่าโน้นปาซ่านี้ละ บอกเลยตั้งแต่ต้น ที่เผาศพแม่คือหน้าศาลาเนะโยมแม่เนะ บอกตรง ๆ เลย

หน้าบันไดศาลานั้นแหละ ที่จะจัดการเผาศพโยมแม่ จะเผาที่ตรงหน้าศาลา ตรงนั้นละเป็นปาซ่าของโยมแม่ โดยอาตมาจะเป็นผู้จัดการทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อยหมด ให้หายห่วงนะ แล้วก็เผาที่นั่นจริง ๆ เผาที่หน้าศาลา ก็ไม่มีอะไร นับว่าดี โยมแม่ได้หลักได้เกณฑ์ดี ภาวนาดีอยู่ มันเกี่ยวโยงกันอยู่โยมแม่ แผลกอยู่นะ อย่างนี้ละความเกี่ยวโยง มันจะผิดไปไหนละ ปราบกฏตั้งแต่เราอยู่ห้วยทรายนะเกี่ยวกับโยมแม่นี้ จึงได้บอกหมู่เพื่อน โยมแม่ยังไม่ได้บวชนะ โยมแม่อยู่บ้าน เราพิจารณาอะไร ๆ มันปรากฏเกี่ยวกับโยมแม่นี้ละ พอได้เรื่องได้ราวหมดเรียบร้อยแล้วก็ได้บอกหมู่เพื่อน ผมต้องได้เกี่ยวกับโยมแม่โดยตรงนะ เรื่องราวมันพันพันกันอยู่ บอกตรง ๆ เลย จะต้องได้เกี่ยวกับโยมแม่โดยตรง

แล้วก็พี่น้องชายอีกคนหนึ่งมันก็มาเกี่ยวเหมือนกันไ้บ้านนี้ มันเกี่ยวอะไรก็ไม่รู้เนะไ้บ้านนี้นะ พอได้จังหวะแล้วก็บอกมาเลย เขียนจดหมายบอกมา บอกให้เตรียมตัวไว้ให้เรียบร้อย เราจะมาในระยษนั้น ๆ มาแล้วจะให้บวชเลยเราว่าอย่างนั้นนะ สั่งมาทางจดหมายเรียบร้อย เราจะมาในระยษนั้น มาแล้วจะจัดการบวชเลย พอได้เวลาแล้วเราก็มาทงนี้ก็เตรียมพร้อมพอดี มาก็บวชให้เลย ครั้นบวชแล้วก็กลัวจะเป็นห่วงเป็นใยกับลูกกับหลานไม่สะดวกสบาย การภาวนาจะไม่สะดวก พอบวชแล้วเลยพาโยมแม่หนีไปจำพรรษาที่จันทน์ ครั้นไปโรคก็กำเริบอีกแล้วจะเป็นอัมพาต ต้องได้กลับมาี่ มาถูกกับยาหมอสี หายร้อยเปอร์เซ็นต์นะ โสัย ยาไทยเราไม่ใช่เล่นนะ หาย

นี่ที่เกี่ยวกับโยมแม่นะ จนได้แนะนำสั่งสอนเต็มเม็ดเต็มหน่วยเกี่ยวกับโยมแม่แล้วน้องชายมันก็เป็นจริง ๆ ถูกอย่างนั้นจริง ๆ มันก็เกิดไปมีเรื่องอะไร ๆ เราก็ไปเปลื้องให้ เนะ มันก็เป็นอย่างนั้นนะ เราได้พูดถึงว่า มีน้องชายคนหนึ่ง ไ้บ้านนี้มันจะมีเรื่องอะไรกับเราเนะ มากี่เจอจริง ๆ เป็นจริง ๆ เราก็ไปเปลื้องเรื่องราวให้เรียบร้อยอย่างนั้นแล้ว มันหากเป็นของมันเอง เรื่องมันเกี่ยวโยงมันก็รู้ มันเป็น สำหรับโยมแม่เราหายห่วงละ

เรื่องบุญเรื่องคุณของพ่อของแม่นี้แหม มันซึ่งมากนะ ซึ่งจริง ๆ นะเราเป็นอยู่ในหัวใจเราเอง ที่นี้มันก็มาทบทวนกันกับเรื่อง มาตาปิตุอุฏฐฐานิ พระคุณของพ่อของแม่ที่เขียนไว้ในหนังสือก็เยอะเรากี่เห็นมาแล้ว ประมวลมานี้ โอ้ คุณของพ่อของแม่นี้แหม ซึ่งมากที่เดียว ตามติดของมันถึงรากเหง้าเค้ามูลของมันเลย บุญคุณของพ่อของแม่นี้แหม ไม่ทราบจะบรรยายยังไงให้ถูกต้อง มีแต่ความซึ่งมากที่สุด เด่นมากนะ ที่เรามาปฏิบัติต่อพ่อแม่เรานี้ก็เรียกว่า ตอบแทนคุณกันเต็มเม็ดเต็มหน่วยด้วยกันทั้งสองฝ่าย

เราจึงไม่เป็นห่วงเกี่ยวกับโยมแม่นะ เรื่องบุญเรื่องคุณว่าแม่มีต่อเราขนาดไหน เรามีต่อแม่ของเราขนาดไหน เรียกว่าพอกันว่านั่นเลย ลงสุดท้ายว่าพอกัน

เราก็สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย โยมแม่ก็ลงเสียด้วยลงเรานะ บางครั้งบางครั้งวมันมีเหมือนกัน พิจารณาถึงเรื่องจิตเรื่องใจอะไร พิจารณาอันนี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว พูดถึงเรื่องวัยเรื่องสังขารร่างกาย พอถึงวาระที่จะไปของธาตุขันธ์นี้ โห้ย แม่น้ำตาร่วงนะ เราก็พูดธรรมดา ไม่ได้พูดอะไรนะพูดธรรมดา แต่แม่ไม่ได้ถือเป็นเรื่องธรรมดา แม่นั่งฟังเราพูดถึงเรื่องธาตุเรื่องขันธ์เรื่องความเป็นความตาย ที่มันเป็นอย่างนี้ ใ้ ก็ไล่มาถึงจิตดวงนี้ ละ ติดตามสะกดยอดจิตนี้ ตามสะกดยอดมันไปเรื่อย ๆ ที่มันชัดเจนมากก็คือ ภาคปฏิบัติ เราก็พูดอย่างนั้น

ตั้งแต่จิตเริ่มเป็นสมาธิมาก็เริ่มเห็นจุดแห่งความรู้รวมตัว ความรู้รวมตัวมันจะอยู่ในท่ามกลาง เราก็บอกตามเรื่อง อันนี้ร่างกายนี้ก็ค่อยแยกกันไป ความรู้ที่มันจะเด่นอยู่ในตัวของมันเอง ร่างกายก็เป็นส่วนร่างกาย เราก็แยกออกไปเหมือนอย่างว่า นี่เป็นตะกร้า ผลไม้ที่มาจากไว้ในตะกร้านี้เท่ากับจิต ตะกร้านี้เท่ากับร่างกาย เราก็เทียบให้ฟัง ที่นี้เวลาจิตมันรวมตัวของมันเข้าไปแล้วเราจะเริ่มทราบตั้งแต่จิตเป็นสมาธิ เราว่าอย่างนั้นนะ ที่นี้ก็แจ่มเข้าไป ๆ ถึงจิตละเอียดลออ ละเอียดลออกขนาดไหนมันก็แสดงอยู่ที่จิต ๆ อยู่ที่ท่ามกลางออก ๆ ก็บอกตรง ๆ อย่างนี้ มันเป็นอย่างนี้จริง ๆ นะ จนกระทั่งมันสว่างขนาดไหนมันก็แสดงอยู่ในนี้ มันไม่ได้ไปขึ้นข้างบนหรือลงไปข้างล่างที่ไหน

พูดไป ๆ เรื่องตามจิตตามวิถีจิต ที่นี้จิตดวงนี้ตามรอยมันก็ทันตัวมันเข้าไป ๆ จับจิตได้ จับจิตได้คือจับรอยจับตัวของมันไปโดยลำดับลำดับไป จนกระทั่งมันถึงจุดของมันที่ตามตัวของมันถึง ตามตัวที่พาให้เกิดให้ตายคืออวิชชา อวิชชาที่มันฝังอยู่ในจิต ก็บอกอย่างนั้น นี้ละตัวพาให้สัตว์ทั้งหลายเกิดตาย ๆ อยู่ไม่หยุดไม่ถอยคือตัวนี้ ที่นี้โลกไม่เห็น มีพุทธศาสนาเท่านั้นที่ชี้ลงไปจุดคือจิตอย่างเดียว นอกนั้นศาสนาใดก็ตามไม่มี พูดไปสุมสุมหัวไปทางด้านวัตถุไปแล้ว พระพุทธเจ้าที่เข้าไปในจิตเลย สอนก็สอนวิธีการที่จะให้ตามสะกดยอดจิตให้ทันให้ถึงตัวของมัน

เราก็พูดถึงว่า เราก็ตามไป ๆ ด้วยจิตตภาวนา แน่นอนเข้า ๆ แม่นยำเข้าเรื่อย ๆ จิตเปลี่ยนสภาพไปอย่างไร ๆ เพราะยังเป็นสมมุติมันก็ต้องเปลี่ยนจากดีขึ้นเรื่อย ๆ ดีละเอียดลออกขึ้นไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งไปเข้าถึงจิต ที่นี้เมื่อถึงจิต คือมันปล่อยไปโดยลำดับถ้าพูดถึงเรื่องการปล่อย การพิจารณาร่างกายนี้มันจะปล่อยอันดับแรก ร่างกายจึงต้องพิจารณามากที่สุด สติปัญญาที่ใช้ในการพิจารณากาย ที่จะถอดถอนร่างกายซึ่งเป็นเรือนร่างของกามกิเลส สติปัญญาขั้นนี้จะผาดโผนโจนทะยานมาก มันเป็นของมันเอง บางที่กายไหวก็มีมันเป็นของมัน รุนแรงมากพิจารณาทางด้านร่างกายนี้

พอร่างกายนี้หมดความหมาย ทราบชัดเจนตลอดทั่วถึงแล้วมันก็ปล่อยของมัน จากนั้นมันก็สืบทอดไปถึงเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเป็นเงาของจิต ๆ ภายนี้เป็น ส่วนหยาบเป็นวัตถุ ส่วนเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เวทนาจิต มันก็ตามเข้าไป ๆ นี้ ก็เป็นเงาของจิต ก็ตามเงาอันนี้เข้ามาเข้าไปหาตัวมันตัวจิต เหล่านี้เป็นเงา ตามเข้าไป ๆ มันก็ค่อยรู้เรื่อง อะไรเกิดขึ้นพบบันกระเทือนถึงจิต ๆ ตามเข้าไปถึงจิต ตามเข้าไป กระเทือนถึงจิต ตามเข้าไปจนกระทั่งถึงตัวจิต นี่ที่สะกดรอยตามรอยแคะรอยเข้าไปถึง ตัวจริงแล้วที่นี้ ตัวจริงจริง ๆ ที่พาให้เกิดให้ตายคือตัวอวิชชา นั้นละตัวสุดยอด เรียกว่า กษัตริย์วัฏจักร ฝังอยู่ในจิต ตัวนี้พาให้สัตว์เกิดสัตว์ตาย เพราะฉะนั้นสัตว์ทั้งหลายจึงมี เกิดมีตายตลอดเวลา หาป่าช้าของจิตไม่มีแต่เกิดตายไม่หยุดก็เพราะว่า มันไปสวมร่าง ไตรร่างนั้นก็เรียกว่าเกิด ร่างนั้นหมดสภาพก็เรียกว่าตาย ๆ ตัวจิตไม่ได้ตาย ออกจาก สภาพนี้เข้าสู่สภาพนั้น ๆ ตามอำนาจแห่งกรรมดีกรรมชั่วของตนไปโดยลำดับลำดับ อย่างนี้ตลอดมา

ที่นี้เวลามันเข้าไปถึงจุดนั้นแล้ว ถึงกษัตริย์วัฏจักร นั้นละตัวใหญ่อยู่ตรงนั้น มัน ไม่เอาอะไรแล้ว มันหมดมันปล่อยแล้ว อะไรปล่อยหมด ๆ มันก็เหลือแต่เข้าไปหาจิต ดวงเดียวนั้น มันก็จ่อเข้าไปตรงนั้น เข้าถึงตัว พอจ่อเข้าไปตรงนั้นตัวนั้นขาดสะบั้นลงไป นี้ ผางลงไปนั่นแหละ นี่ละคือกษัตริย์วัฏจักร ขาดสะบั้นลงไป เรียวกษัตริย์วัฏจักรตายที่ นี้ละ ก็เลสตายกิเลสสลายหมดแล้ว แล้วจิตนี้ก็ดีขึ้นเป็นวิวิจติ เป็นวิมุตติ ที่เป็น สมมุติคือมีอวิชชาสุดท้าย ตัวสุดท้ายขาดสะบั้นลงไป จิตที่เป็นวิมุตตินี้ก็หลุดผางออกไป นั่นเป็นแดนวิมุตติโดยสมบูรณ์ อันนี้เป็นสมมุติกี่ลงสภาพของเขา

เมื่อเรียนจบนี้แล้วไม่ต้องไปถามใครมันก็รู้อย่างนั้น ก็มาพูดถึงเรื่องจะปล่อย ธาตุปล่อยขั้นนี้ นี่ละที่โยมแม่ โอ้ย อย่าพูดเลยโยมแม่ไม่ยากฟัง น้ำตาร่วงเลยที่นี้ นี่ถึง วาระของจิตถึงขั้นสุดของมันแล้วมันเป็นอย่างนี้ ถึงขั้นสุดของร่างกายก็คือ เวลามันจะ ไปจริง ๆ แล้วมันจะเป็นของมันอย่างนั้น ๆ เราก็บอก เราก็บอกไม่ให้ใครมายุ่งมาเกี่ยว เรา เราก็พูดจริง ๆ เราจะวางสภาพตามสมมุติที่มันมีอยู่ยังงี้ ๆ กับเรื่องจิตที่มันจะ ปล่อยกัน รับผิดชอบ ไม่ได้ปล่อยด้วยอุปาทานนะ จะปล่อยวางกันจากความรับผิดชอบ เราก็พูดให้ฟัง จากนั้นแล้วทางนี้มันก็ออก ที่นี้เวลาอันนี้ดับออกไปหมดแล้ว เรื่อง สมมุติทั้งปวงก็หมดความหมายโดยสิ้นเชิง ธรรมชาตินั้นก็เป็นอย่างนี้ก็เป็นอนุปาทิสถิตินิพพานโดย สมบูรณ์ คำว่าสมมุติกับวิมุตติจึงเข้ากันไม่ได้อีกเลย ตั้งแต่ขั้นนี้เป็นสมมุติซึ่งรับผิดชอบ อยู่นั่นได้ขาดสะบั้นลงไปนั้น อันนั้นท่านว่าสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว

สมมุติกี่คือธาตุขั้นนี้ สิ้นสุดในวาระที่ลมหายใจขาด ความรับผิดชอบของจิตก็ สิ้นสุดกันระยะนั้น จากนั้นก็ขาดสะบั้นลงไป จากนั้นก็เป็นธรรมชาตินั้นล้วน ๆ เราว่า

อย่างนั้น จากนั้นก็จะไปพูดอะไรอีก โยมแม่พูดเลยน้ำตาร่วง ว้าย อย่าพูดแม่ไม่อยากจะฟัง โอ๊ย พูดตามความจริงเฉย ๆ อย่าไปหาคิดหาเป็นอารมณ์ซี อู๊ย มันอดไม่ได้ น้ำตา ร่วงเลยโยมแม่ พูดเฉย ๆ มันยังไม่ตายเดี๋ยวนี้ จะไปเดือดร้อนอะไรก่อนแล้ว อู๊ย ยังไม่ตายก็ไม่อยากได้ยิน เอาอีกแหละ ก็มันก็เป็นอย่างนั้นคือมันไม่มีอะไรสงสัยแล้วจิตกับ ันธ์อันนี้ ก็เพียงรับผิดชอบกันไปเท่านั้นเอง จะให้มีความยึดความถือมั่นเป็นในฐานะ แล้ว จะเป็นอะไรไปได้อีก เมื่อถึงนั้นแล้วก็รู้เอง คือไม่ต้องไปถามใครเลย มันรู้เองของ มันอย่างนั้น นี่ที่ว่า สนฺทิกฺขุโณ ชั้นสุดท้ายคือ สนฺทิกฺขุโณ นี่ชั้นสุดท้ายอดละ ชั้นเป็นวิมุตติ หลุดพ้นขึ้นมาผางเป็น สนฺทิกฺขุโณ ประจักษ์เลย

ไม่ว่าพระพุทธเจ้าพระองค์ใด สาวกองค์ใดก็ตาม พอถึงขั้นนี้แล้วเป็น สนฺทิกฺขุโณ ไร้อุปเปอร์เซ็นต์ จึงไม่มีการถามกัน แบบเดียวกันหมดเลย รู้อย่างเดียวกัน แบบเดียวกันหมด เรียกว่าหมด ธรรมชาติเหล่านี้ที่เป็นวิมุตตินี้ที่ว่าเป็นธรรมชาติ อันนี้เป็น ธรรมชาติ ที่ท่านว่า ธรรมมีอยู่ ๆ คือธรรมชาตินี้แล พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้นี้ก็ก่อกัลป์ แล้ว นี่เราเอาหลักความจริงมาพูดโดยไม่มีอะไรสงสัยเลยแม้เม็ดหินเม็ดทราย แต่ก่อน ก็ไม่เคยรู้ เวลามันรู้มันก็เป็นอย่างนั้น นี่ละที่ว่าพระพุทธเจ้าจำนวนมากขนาดไหน ไม่มีใครเกินพระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้แล้ว จิตดวงนั้นเป็นธรรมชาติ ๆ นั้นละเรียกว่าธรรมมีอยู่ คือธรรมชาตินั้นแลมีอยู่ และธรรมชาตินี้จึงเทียบกันได้กับแม่น้ำมหาสมุทร

เวลาแม่น้ำสายต่าง ๆ ไหลลงมาสู่มหาสมุทร เขาก็ต้องเรียกว่าแม่น้ำสายนั้น ๆ เพราะยังไม่ถึงมหาสมุทร เขาก็เรียกแม่น้ำสายนั้น เช่นอย่างเมืองไทยเราก็เรียกแม่น้ำ เจ้าพระยา แม่น้ำบางปะกง นี่มันจะไหลลงสู่มหาสมุทร แต่ตอนนี้ยังเรียกมหาสมุทรไม่ได้ ต้องเรียกแม่น้ำสายนั้นสายนี้ไปธรรมดา พอแม่น้ำสายเหล่านี้สายใดก็ตามได้เข้าสู่ มหาสมุทรบับลงเท่านั้น เราจะเรียกแม่น้ำสายนั้นสายนี้อีกเหมือนแต่ก่อนไม่ได้นะ เรียก ได้คำเดียวว่าแม่น้ำมหาสมุทร ถึงจะตักจากมหาสมุทรขึ้นมาแม่น้ำมหาสมุทร ตักขึ้นมา จากนั้น จะไปเรียกเป็นแม่น้ำแก้วนี้จากสายนั้นสายนี้ไม่ได้ นี่เรียกว่าแม่น้ำที่รวมตัว ลงไปสู่มหาสมุทร เรียกได้คำเดียวว่าแม่น้ำมหาสมุทร นี่เป็นข้อเทียบเคียง

ฉันทิก็เหมือนกัน จิตของผู้บำเพ็ญทั้งหลายนี้เท่ากับแม่น้ำสายต่าง ๆ ผู้บำเพ็ญ ทั้งหลาย สัตว์โลกที่บำเพ็ญทั้งหลายนี้เท่ากับแม่น้ำสายต่าง ๆ ต่างคนต่างบำเพ็ญ ๆ มี วาสนาบารมีสูงขึ้นมากขึ้น ๆ ก็เท่ากับแม่น้ำนี้ไหลเข้าสู่ทะเลหลวงใกล้เข้าไป ๆ เรียกว่า จะไหลเข้าสู่ธรรมธาตุก็ได้ว่างั้นเถอะนะ ใกล้เข้ามา ๆ ที่นี้พอถึงจุดนี้แล้ว เมื่อวาสนา บารมีเต็มที่แล้วก็เข้าถึงจุดนี้ คือวิมุตติหลุดพ้นนี่ เท่ากับแม่น้ำสายต่าง ๆ ได้ไหลเข้าสู่ มหาสมุทรแล้ว เรียกได้คำเดียวว่ามหาสมุทร อันนี้ก็เรียกได้คำเดียวว่าธรรมชาติ จะว่า องค์กรนั้นองค์กรนี้มาจากสกุลนั้นสกุลนี้ พระพุทธเจ้าองค์กรนั้นองค์กรนี้ไม่ได้เลย ไม่ว่าพระพุทธ

เจ้าพระองค์ใด สาวกของพระพุทธเจ้ามากมายเท่าไร จะเป็นธรรมชาติแบบเดียวกันหมดเลย เช่นเดียวกับน้ำมหาสมุทร นี้ละเทียบกันได้อย่างนี้

นี่ท่านว่าธรรมมีอยู่ ๆ ที่นี้ที่จะสัมผัสสัมพันธ์กับธรรมเหล่านี้ต้องเป็นจิตเท่านั้น นอกนั้นสัมผัสไม่ได้ สัมผัสกับธรรมมีอยู่ ๆ พวกกันเข้าใจหรือ นี่เป็นธรรมชาติอย่างแท้จริงเป็นอย่างนั้น พวกกันเข้าใจไหมที่ว่า สุนทรีย โลก อเวกขสุสุ ว่างไปหมด คือจิตจะไม่ถือสิ่งเหล่านี้มาเป็นอารมณ์สิ่งกีดขวางต่าง ๆ เลย ไม่มี มีแต่ทะลุไปหมดเลย อันไหนที่เป็นคู่ควรกับจิต ก็คือพวกนามธรรม พวกจิตวิญญาณ พวกเปรตพวกผีพวกสัตว์นรกอเวจีอะไร สวรรค์ชั้นพรหมอะไร ๆ เรื่องเหล่านี้กับจิตนี้จะเข้าประสานกันได้ ตามกำลังความสามารถของผู้ที่จะรู้จะเห็นสิ่งเหล่านั้น เข้าใจไหมละ นั่นละรู้ได้อย่างนั้น นี่เป็นสิ่งที่ควรแก่กัน เพราะเป็นนามธรรมด้วยกันจะเข้าถึงกันได้ ประสับประสานกันได้ทั่วถึงกันไปหมดเลย

ส่วนดิน น้ำ ลม ไฟ โลกเราทั้งแผ่นดิน แผ่นดินนี้มันไม่มีความหมาย เพราะพวกนี้ไม่ใช่พวกปรับบาปรับบุญ ไม่ใช่พวกไปตกนรกไปสวรรค์ ไม่ใช่พวกไปเป็นเปรตเป็นผีใช่ไหมละ มันเป็นดินเป็นน้ำเป็นลมเป็นไฟไปอย่างนั้น มีหรือไม่มีมันก็เหมือนอย่างท่านว่า สุนทรีย โลก มันว่างอยู่อย่างนั้นละ จะว่าเขามีเขาก็ไม่ได้ว่า เขาไม่มีเขาก็ไม่เห็นว่าจะอะไร ถ้าจิตไม่เข้าไปเกี่ยวข้องแล้วว่าโลกนี้มันว่าง เรียกว่าเต็มเม็ดเต็มหน่วยเลย มันว่างจากธรรมชาติเหล่านี้หมดเลย มันไม่มีกับธรรมชาติอันนี้ เรียกว่าโลกมันว่างเปล่าไปหมด สูญไปหมดเลย ทั้ง ๆ ที่เหยียบไปนี้แหละ ถ้าไม่หลีกหัวมันก็ชนต้นไม้ มันสูญยังงี้ จะว่ามันสูญแบบนั้นไปชนเอาปิ้ง ๆ นะ มันสูญคนละสูญเข้าใจไหมละ

วันนี้เอาใหญ่เลยนะ สองทุ่มแล้วเครื่องบินไปแล้วนะนี่ วันนี้เปิดโล่งเลย มีวันนี้แหละเปิดโล่งเลย ๒ ทุ่ม ๑๕ นาทีแล้ว เครื่องบินไปแล้วนะ (ไปแล้วครับ) วันนี้ก็ได้ฟังธรรมะทุกแห่งทุกมุมไม่ใช่หรือ วันนี้ได้เปิดเต็มทีเหมือนกันนะ ทุกวันไม่เคยได้พูดแหละพูดก็ชูโน้นชูนี้เท่านั้นไปเลย

ให้พวกกันภาวนานะ วิธีภาวนาเราก็สอนหมดแล้ว วิธีที่จะให้จิตมันติด สิ่งสมความรู้ให้เด่นขึ้น ๆ ในตัวเองก็คือคำบริกรรม เราบอกแล้วนะ คำบริกรรมสำคัญมาก ถ้าจะตั้งจิตให้เป็นหลักเป็นเกณฑ์เป็นความรู้ที่เด่นขึ้นมา ๆ นี่ต้องอาศัยคำบริกรรม มันจะเป็นอะไรก็ให้อยู่กับคำบริกรรม ต่อไปความรู้นี้จะมารวมตัวอยู่กับคำบริกรรม รวมตัว ๆ แล้วก็เด่นความรู้ขึ้นมา พอเด่นขึ้นมา ๆ แล้วคำบริกรรมนี้ กับความเด่นของความรู้มันจะกลืนเป็นอันเดียวกัน ไม่บริกรรมก็ได้ รู้อยู่นั่นเลย ถือความรู้เป็นจุดที่ตั้งของสติ ให้อู้อยู่ตรงนั้น แล้วความรู้นี้จะค่อยเด่นขึ้น ๆ

จากนั้นจะพิจารณาถึงเรื่องร่างกายอะไร อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อสุภะอสุภัง ก็แยกส่วนแบ่งส่วนพิจารณาทั้งเรื่องของเขาของเรา เทียบสัดส่วนได้เหมือน ๆ กันทั่วโลก มันเป็นเหมือนกันหมด นี่เรียกว่าปัญญา ออกเป็นบางกาล พิจารณาบางกาลแล้วเข้ามาสู่ความสงบด้วยการบริกรรมภาวนา หรือถ้าจิตมีความสงบแล้วก็ให้อยู่กับความสงบด้วยความมีสติ นี่ละการตั้งรากฐานจิตเบื้องต้นตั้งอย่างนั้นนะ ไม่ใช่อยู่เฉย ๆ จะกำหนดจิตให้ความรู้ที่เด่นซึ่งเป็นไปไม่ได้นะ เราทำแล้วเราจึงได้มาพูดเต็มเม็ดเต็มหน่วย จะกำหนดเฉย ๆ ให้อันรู้ แล้วความรู้นี้จะเด่นขึ้น ๆ จนเป็นสมาธิขั้นมานี้เป็นไปยากนะ นี้อย่างอนุโลมนะเป็นไปยาก ถ้าให้พูดเต็มชัดเต็มส่วนเป็นไปไม่ได้ว่างั้นเลย ต้องได้อาศัยคำบริกรรม

สำหรับเรา ๆ ท่าน ๆ ทั่ว ๆ ไปไม่ได้พูดถึงเรื่องพวกชิปปาปัญญาณะ พวกเรา ๆ ท่าน ๆ ธรรมดาต้องได้ก้าวเดินแบบนี้ละ เราได้ทำแล้ว คำที่ว่าจิตเจริญแล้วเสื่อม ๆ นี้เราเคยเป็นมาแล้ว เวลามันเจริญ-มันเจริญจริง ๆ จิตแน่นเหมือนหินนะ จิตเป็นสมาธิแน่นเหมือนหิน ครั้นแล้วมันก็เสื่อมลงมาได้ เพราะเราไม่รู้จักรักษาละซี มันค่อยเสื่อมของมันลงไปไม่รู้ตัว พอรู้ตัวนี้กลับตัวไม่ได้กลับตัวไม่ทันเสีย มันก็เลยมีแต่เสื่อมมีแต่เจริญอยู่อย่างนั้น ตั้งปีกว่านะ เดือนพฤศจิกายน จิตเริ่มเสื่อม จนกระทั่งเดือนเมษาฯ ปีหลัง พฤศจิกายน ผ่านไปแล้ว พฤศจิกายน ธันวาคม มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน ที่มันเสื่อมไปถึงปีหนึ่งกับห้าเดือน นี่เป็นไฟเผาหัวอกนะ

จิตเสื่อมนี้แหม ทุกข์มากจริง ๆ เราเคยทุกข์แล้ว คือมันเสียดายจิตที่เคยเป็นนั่น แต่แล้วก็เสื่อมไปเสีย ยังเหลือแต่ซุงทั้งท่อนคือร่างกายกับใจนี้ ซึ่งเป็นซุงเหมือนกันไม่มีค่าเท่านั้นนะ ทำยังไงเจริญขึ้นไปได้สามวันเท่านั้นนะ มันเจริญมันเสื่อมอยู่ตลอด พอเจริญขึ้นไปสักสามวัน ก่อนที่จะขึ้นถึงที่ว่าเจริญอยู่สามวัน พาดจนครึ่งเดือนมันจึงขึ้นของมันได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยความเพียร แล้วพอขึ้นไปแล้วบางคืนไม่นอน บางคืน กลัวจิตจะเสื่อม พอถึงขั้นนั้นแล้วมันก็เสื่อมต่อหน้าต่อตา ทำยังไงก็ไม่หยุด มันเสื่อมต่อหน้าต่อตา

เอ๋ จะทำยังไงน้ำ มันก็เป็นมาอย่างนี้จะทำยังไง เลยทำให้สงสัย จะเป็นเพราะเรากำหนดแต่ผู้รู้อยู่เฉย ๆ ไม่ได้ใช้คำบริกรรม จิตนี้อาจเผลอไหลออกไปที่ไหนก็ได้ เพราะฉะนั้นมันเจริญแล้วมันถึงเสื่อม ๆ ได้ เอ้า ทีนี้เอาวิธีนี้ที่นี้ละ เราจะเอาวิธีว่าเอาคำบริกรรมเป็นหลัก นี่เราตั้งของเราอย่างนี้ละ เราจะเอาคำบริกรรมเป็นหลัก ที่กำหนดแต่จิตเฉย ๆ มันเจริญแล้วเสื่อม ๆ ให้เห็นอยู่อย่างนี้ มันไม่ยิ่งกว่านี้ไป ก็จะต้องแบกกองทุกข์ตลอดไปเวลาจิตเสื่อม เอ้า ทีนี้เราจะเอาแต่คำบริกรรม แต่เราชอบพุทธโธ เอาพุทธโธ ๆ คำบริกรรมติดแนบอยู่นั้น ทีนี้ก็ปล่อย

แต่นิสัยเรานั้นเป็นนิสัยตรงไปตรงมา คือว่าอะไรจริงทั้งนั้น ทีนี้พอว่า เอ้า เราจะเอาพุทโธ ทีนี้มันเคยเสื่อมเคยเจริญ ๆ ไปที่ไหนก็ตาม เราจะไม่ถือมาเป็นอารมณ์ เอ้า มันอยากเสื่อมให้เสื่อมไป มันเจริญก็ให้เจริญไป เราจะไม่ไปกีดไปขวางมัน ไม่ไปแสดงความดีใจเสียใจกับมันนอกจากไม่ปล่อยพุทโธนี้เท่านั้น คำว่าพุทโธเราจะไม่ปล่อย เอาเจริญก็ให้เจริญอยู่ที่นี่ เสื่อมก็ให้เสื่อมอยู่กับพุทโธ เราก็ตั่งอยู่นั้นเลย ทีนี้พอว่าเอาตัดสติใจเท่านั้น จิตปักปั๊บเลยนะ นิสัยอันนี้มันเป็นอย่างนั้นนะ เรียกว่านิสัยจริงมากเรา

จากนั้นพอตั้งอย่างนั้นปั๊บ ทีนี้ไม่ยอมให้ไหลเลย จะยืนจะเดินจะนั่งจะนอนไปไหนกับคำว่าพุทโธ ๆ นี้ให้ติดแนบกันไปเลยทีเดียว เอ้า มันจะเสื่อมอะไรให้เห็น แต่พุทโธเราจะไม่ปล่อย เอ้า เสื่อมก็ให้เสื่อมไป ตายก็ให้ตายกับพุทโธ จับพุทโธติด ๆ เป็นประจำ ๆ ไม่ให้ไหลจริง ๆ จะทำอะไรต่ออะไรนี้พุทโธต้องติดแนบตลอดเวลา ยืนเดินนั่งนอน ทำข้อวัตรปฏิบัติอะไร ๆ นี้พุทโธต้องติดแนบตลอดเวลา ไม่ยอมให้คิด ไม่เสียตายความคิดต่าง ๆ ว้างนั้นเถอะนะ ปล่อยให้หมดเลย จะเอาแต่คิดว่าพุทโธ ๆ อย่างเดียวเป็นหลักของใจ นั่นละทีนี้ปะปกกลงไปตรงนั้น

ก็ไม่มานานนักละนะ ทีนี้จิตเมื่อมีแต่คำบริกรรมอย่างเดียว ๆ มันก็ค่อยสงบเข้ามา ๆ นะ ค่อยเย็น ๆ แต่ยังไม่ปล่อย พุทโธอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งมันสงบจริง ๆ นี้ คำบริกรรมคือพุทโธกับใจนี้เป็นอันเดียวกัน บริกรรมยังงี้ก็ได้ คือนึกให้เป็นคำบริกรรมก็ไม่มี ยังเหลือแต่ความรู้อันเดียว ๆ เด่น เกิดงเหมือนกัน นี่ยังงี้เราก็หวังจะฟังเป็นฟังตายกับพุทโธ ทีนี้พุทโธก็หายไปแล้วจะทำยังงี้ จิตจะไม่เสื่อมเหวอว้าง แต่ก่อนจะเสื่อมไปไหนก็เสื่อมเราไม่ปล่อยพุทโธ ทีนี้บริกรรมพุทโธก็ได้แล้วจะทำยังงี้

มันก็มีข้ออันหนึ่งที่ให้ระลึกได้นะ เอ้า ถ้ามันระลึกคำบริกรรมพุทโธไม่ได้ก็ไม่ต้องระลึก ให้มันรู้อยู่กับ คือเวลามันบริกรรมพุทโธไม่ได้จิตมันละเอียดมันรู้ของมันนะ มันรู้อยู่ตรงนั้นจิตละเอียดนะ แล้วเอาสติจับไว้ตรงรู้นั้นเลย เอานั่นแทนพุทโธ เราก็ระลึกอยู่กับนั้น คือให้รู้อยู่นั้น พอมันได้จังหวะแล้วตอนนั้นพุทโธไม่มีเลยนะ เหลือแต่ความรู้ จะนึกยังงี้ก็ไม่ปรากฏ เราก็ง เอ้า ถ้างั้นก็ให้สติอยู่กับผู้รู้ เอ้ออันนี้แทนพุทโธ มันก็อยู่นั้น ๆ พอได้จังหวะแล้วมันก็ค่อยคลี่คลายออกมา พอคลี่คลายออกมา พอนึกพุทโธได้ เอาพุทโธปั๊บเข้าไปอีกติดกันเลย แทนกันเลย ครั้นต่อไปมันก็ค่อยมีความสงบเย็นขึ้น ๆ รู้สึกว่าเย็น ความร้อน ๆ วุ่น ๆ วาย ๆ ในเวลาจิตเสื่อมนั้น เรียกว่าค่อยหายหน้าไป ๆ อันนี้เป็นอารมณ์แทน ทีนี้ค่อยสงบเย็น ๆ เข้าไป

ทีนี้ขึ้นไปจนกระทั่งถึงจุดที่มันเจริญแล้วเสื่อม มันเคยขึ้นถึงนั้นแล้วอยู่เพียงสามวันมันก็เสื่อมลงมา ทีนี้พอขึ้นถึงนั้นแล้ว เสื่อมก็เสื่อมไปแต่พุทโธเราจะไม่ปล่อย จับพุทโธติดไว้เลย เอ้า เสื่อมก็เสื่อมไป พอถึงระยะนี้เป็นระยะที่มันจะเสื่อมละ เอ้า เสื่อม

ไปเราไม่เสียดายแต่พุทโธไม่ยอมปล่อย เราก็จับพุทโธไว้ตลอด ๆ ที่นี้พอถึงกาลเวลาที่ควรจะเสื่อมไม่เสื่อมนะ มันก็เลยอยู่นั้น พุทโธติดไปเรื่อยมันก็ไม่เสื่อมเรื่อยไป ยิ่งหนาแน่นขึ้น ๆ ถึงพอจับได้ว่า โอ้ นี่เป็นเพราะเราขาดค่าบริการนั้นแลมันถึงเสื่อมได้จิตนี้ที่นี้พุทโธติดแนบไม่ยอมให้มันปล่อยค่าบริการ มันก็ไม่เห็นเสื่อม นี้ก็ติดจากนั้นเลยจากนั้นก็เลยตั้งใจได้

หลังจากนั้นไปแล้วก็นั่นละ ยังไม่ได้เข้าพรรษานะ เดือนเมษาฯ เริ่มตั้งใจได้สงบเย็น เมษา พฤษภาคม นี้ก็ไปรับพ่อแม่ครูอาจารย์ที่ธาตุพนม ท่านไปเผาศพหลวงปู่เสาร์มากี่มาด้วยกัน พอจากนั้นแล้วหมดภาระแล้ว เอาละนะที่นี้นะ ทั้ง ๆ ที่ไปกับท่านมันก็ไม่ยอมปล่อยเรื่องค่าบริการภวานานะ พอมาแล้วที่นี้หมดภาระแล้ว ที่นี้ยิ่งเอาหนักเลย จากนั้นก็นั่งตลอดรุ่ง ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม มิถุนา ไปถึงกรกฎา ยานนี้เรารู้สึก ๆ เสียแต่ว่าจิตนี้ไม่เสื่อมแล้วแหละ เป็นหลักได้หลัก ๆ แล้วก็พึดกันใหญ่เลย จิตจึงไม่เสื่อมตั้งแต่บัดนั้นมา ตั้งแต่ตั้งพุทโธได้นะ เราถึงได้เอามาสอนบรรดาลูกศิษย์ลูกหาให้ยึดเป็นคตินะ เราได้ดำเนินมาแล้วโดยถูกต้อง ไม่ผิด ได้เห็นผลมาประจักษ์แล้ว นั่นละเราตั้งได้ตั้งแต่โน้น ตั้งแต่กับพุทโธมา

แต่เราพูดจริง ๆ เราจริงหนา เราไม่หละ ๆ หละ ๆ ทั้ง ๆ ทำ ๆ ทั้ง ๆ เผลอ ๆ ยุ่งนั้นยุ่งนี้เราไม่มีนะ ปักตลอดเลย ความรู้นี้ก็ค่อยสืบทอด ๆ แล้วค่อยเด่นขึ้น ๆ เเด่นขึ้นไปจริง ๆ นะ นี่ละความรู้รวมตัวเมื่อมีที่เกาะแล้วนะ ถ้าไม่มีที่เกาะมันจะชานไปทุกแห่งทุกหนความรู้อันนี้ สร้างตั้งแต่ความทุกข์ให้เจ้าของ ไม่มีความสุขนะ เราถึงต้องทำอย่างนี้ให้เป็นหลักเป็นเกณฑ์ จากนั้นจิตก็เลยได้หลักตั้งแต่นั้นมา ไม่เคยเสื่อมนะ โธ เรื่องจิตเสื่อมนี้เป็นทุกข์มากที่สุดนะ เป็นบทเรียนอย่างเอกเลย ถึงขนาดที่เรากับความตายนี้พินันกันไว้เลยเทียว เป็นลักษณะนั้น เราคิดว่ามันจะเป็นได้จริง ๆ นะคนนิสัยอย่างเรา

อย่างพระโคธิกะที่ท่าน ท่านว่าฉานเสื่อม คือสมาธิเสื่อมนั้นแล ฉาน ๆ ก็แปลว่าเพ่ง ๆ จ่อ ก็เพ่งสมาธินั้นแหละ พระโคธิกะจิตท่านเสื่อมถึงห้าหน ดูว่าหนที่หกนะ มันเสื่อมหนที่หกท่านเลยเอามืดมาเชือนคอท่าน พอเลือดทะลักออกมา นี้ แต่ท่านมีอุปนิสัยของท่านนะ ท่านเลยพิจารณาเรื่องเลือดที่ทะลักนี้ บรรลูลุธรรมในขณะนั้นเลย ในขณะที่ท่านตาย พอท่านบรรลูลุธรรมปั้งแล้วท่านก็ตายเลย จากฉานเสื่อมครั้งที่หก

นี้เราก็มายเทียบดู เรามีข้อผูกมัดกันไว้ว่า เรียกว่าพินันกันเลย ว่า อย่างนั้นนะ ลักษณะมัน มันน่าจะเป็นไปได้นะนิสัยเรา ที่นี้จิตของเราจะเสื่อมไปไม่ได้ ถ้าเสื่อมไปนี้เราต้องตายเท่านั้น เราไม่สามารถที่จะทนทุกข์ทรมานด้วยความทุกข์ที่จิตเสื่อมดังที่เคยเป็นมาเป็นเวลาปีกว่าแล้วนี้ได้อีกเลย เพราะแสนทุกข์แสนทรมานที่สุด หาความสุขที่

ไหนในโลกนี้ไม่มีเลย มีแต่ไฟสุ่มอยู่ในหัวอกตลอดเวลาจิตเสื่อม ทั้งเสียดายจิตที่ได้ดี ๆ ที่ว่าเลิศเลอในชั้นสมาธินะ ทั้งพยายามที่จะทำให้ได้มันไม่ได้มันชี มันก็เป็นทุกข์ ทุกข์มากจริง ๆ นะ จิตเสื่อมนี้ทุกข์มากสำหรับเรา จึงเป็นบทเรียนอย่างเอก

เพราะฉะนั้นเวลามันได้คราวนี้แล้ว เอา ที่นี้จะเสื่อมไปไม่ได้ ถ้าจิตเสื่อมนี้เรา ต้องตายเท่านั้น คือมันไม่สามารถที่จะทนทุกข์ดังที่เคยเป็นมาอีกได้ว่างั้นเถอะ มันก็วิ่ง เข้าหาพระโคธิกะละชี มันน่าจะเป็นไปได้นะถ้าหากว่ามันเสื่อม มันจะเป็นแบบไหนเราก็ ไม่รู้ละ เพราะมันจะเป็นอย่างนั้นได้จริง ๆ นิสัยเรามันจริงจังมาก จากนั้นก็ไม่เคยเสื่อม แหละ มันตั้งขึ้นไปเรื่อย ๆ นี่พูดให้เป็นคติแก่ผู้ฟังทั้งหลาย ให้มีหลักยึดนะ อย่าทำ เหลาะ ๆ แหละ ๆ ทำอะไรให้จริงจัง แล้วสอนนี้เราก็ตอนด้วยความถูกต้องแม่นยำ ไม่ สงสัยในการสอนเสียด้วย ซึ่งผู้ฟังควรจะยึดเป็นหลักเป็นเกณฑ์ได้อย่างตายตัว ไม่ควร เหลาะแหละ ตั้งจิตให้ตั้งอย่างนี้

การภาวนาถ้ามันจะหนักไปมันก็รู้ในตัวเอง เดินมากไป นั่งมากไป มันก็ควรจะรู้ ในตัวเอง นอกจากเวลาที่เราจะหักโหมมันบ้างเป็นบางกาล อันนั้นไม่เอาบัญญัติมาเข้า แหละ ไม่ไปนับในบัญญัติ เวลาพักกันจริง ๆ มันเป็นที่ให้มันอยู่ในกรอบความพอ เหมาะพอดีเราก็ควรจะรู้เราเอง เดินมากเป็นยังไงสังเกตด้วย คือการเดินจงกรมมันก็ เป็นไปตามนิสัย บางคนดีในทางเดินจงกรมก็มี บางคนดีในทางนั่งก็มี บางคนได้ดีทาง นอนก็มี คือนอนภาวนาไม่ใช่นอนเพื่อตายนะ ท่านจึงไม่ได้ห้ามอิริยาบถ การบรรลุ อรรถธรรมนี้ท่านไม่ได้ห้ามอิริยาบถสี่ ยืน เดิน นั่ง นอน ได้ทั้งนั้น แต่ไม่ใช่นอนแบบ ตายเหมือนเรา มันมีหลายแบบ แบบตายก็มี แบบเพื่อบรรลุธรรมก็มี คือนอนพิจารณา ตลอด

อย่างที่เรารู้เรื่องสติปัญญาอัตโนมัติ อย่างนั้นนอนมันก็เป็นความเพียร ตลอดเวลาเลยจะว่าไป ที่นี้ผู้ทำภาวนาอิริยาบถไหน จิตมันไม่มีอิริยาบถนี้ละ มันมีแต่ ร่างกายเท่านั้นยืนเดินนั่งนอน จิตไม่มีอิริยาบถ เราจะนอนพิจารณามันก็เป็นธรรมอยู่ ตลอด ถ้าเป็นกิเลสนอนมันก็เป็นกิเลส นั่งก็เป็นกิเลส เดินจงกรมหยือก ๆ มันก็เป็น กิเลส เพราะธรรมไม่ได้ออกเดินมีแต่กิเลสออกเดิน ความเชื่อความซำเดินไปก้าวไป ชน ต้นไม้ไปบ้าง เพลินไปอย่างนั้น นั้นกิเลสออกเดินเข้าใจไหม เดี่ยวหัวแตกจะว่าไม่บอก เรากลัวพวกนี้หัวแตกมันเดินแบบเซ่อ ๆ ซ้ำ ๆ นั้นชี วันนี้อธิบายธรรมะหลายวรรค หลายตอนให้ฟัง น่าจะเข้าใจนะ

จิตเสื่อมนี้มันพิลึกจริง ๆ เราเห็นโทษถึงใจจริง ๆ นะ ถึงขนาดที่ว่าถ้าจิตเสื่อม คราวนี้เราต้องตาย มันถึงขนาดนั้น คือมันไม่สามารถที่จะทนทุกข์ทรมานจากจิตเสื่อม ได้ดังที่เคยเป็นมานั้น มันทุกข์ขนาดนั้นนะ อยู่ที่ไหนหาความสุขไม่ได้เลย โห้ย มันอะไร

อยู่ภายในหัวอก มันทุกข์มากจริง ๆ ปีนึงกับห้าเดือน ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พฤศจิกายนจะเป็นปลายเดือน จิตเริ่มเสื่อมปลายเดือน ทำกลดหลังหนึ่งยังไม่เสร็จจิตพอเข้าได้บ้างไม่ได้บ้างเท่านั้น แต่ก่อนมันเข้าแนว ๆ ที่นี้พอมาทำกลดหลังหนึ่งยังไม่เสร็จ จิตเข้าได้บ้างไม่ได้บ้าง อ้าว ชอบกล ๆ รีบทำกลดให้เสร็จแล้วไปเลย มันจะเอาใหญ่นะ

เสื่อมตลอดจนไม่มีอะไรเหลือติดตัวเลย จากนั้นก็มีแต่เจริญกับเสื่อม ๆ โห เสื่อมที่ไรมันจะตายนะ พระโคธิกะท่านเพียงห้าหน จิตท่านเจริญแล้วเสื่อมเพียงห้าหน ใ้อเราไม่ทราบก็หน ดูเหมือนปีนึ่งกับห้าเดือนก็ครั้งไม่รู้จะ มันจะไม่ทนทุกข์ทรมานมันไม่น่าจะเข็ดหลาบได้ยังไง มันต้องเข็ดซี เพราะฉะนั้นพอมันได้หลักได้เกณฑ์ขึ้นมาแล้ว จึงพาดกันเลย เอ้า ถ้าจิตเสื่อมคราวนี้เราต้องตาย ถ้าเรายังมีชีวิตอยู่จิตเราต้องไม่เสื่อม จากนั้นมันก็มัดกันเลย คำว่าอย่างนี้ไม่ใช่เราพูดเฉย ๆ นะ พูดมัดกันเลย จิตนี้เหมือนผู้ต้องหาเลย จิตนี้ต้องเป็นเหมือนผู้ต้องหา กำค่อมมันไว้ตลอด มัดค่อมมันตลอดไม่ให้มันเดินไปได้เลยจิตนี้ละ ถ้าเดินไปมันจะพาเสื่อมแล้วจะทำเราให้ตายได้ ต้องมัดค่อมมันไว้ มัดค่อเราไม่ตายไม่เป็นไร อยู่ได้สบาย นั้นต้องมัดแบบนี้ซี

ฉันทยาเสียก่อน (เดี่ยวยาหลุด) หลุดช่วงหัวมันเสียตายมันอะไร ยาเม็ดเดี่ยวก็ เสียตาย เหมือนอย่างพญามารเสียตายจิตพระโคธิกะนั้นหรือ จิตดวงเดียวเท่านั้นก็เสียตาย คู้ยเชื้อขุดค้นหาเสียจนมีดฟ้ามัวดินพญามาร พระโคธิกะพอบรรลुरुธรรมปั้งแล้ว ท่านก็นิพพาน ท่านตาย มีพญามารมาคู้ยเชื้อขุดค้นหาจิตวิญญาณของพระโคธิกะนี้ตายแล้วไปอยู่ที่ไหน ๆ นั้นเห็นไหม จิตวิญญาณของโลกมากขนาดไหน ทำไมจิตวิญญาณของพระโคธิกะเพียงดวงเดียวจึงเสียตายเอานักเอาหนา มาคู้ยเชื้อขุดค้นหาเหมือนหลวงตาค้นหายาเม็ดเดี่ยว

พระพุทเจ้าถึงตวาดเอาบ้าง คือฤทธิ์ของพญามารนี้มีดฟ้ามัวดินหมดนะ ค้นหาจิตวิญญาณของพระโคธิกะดวงเดียวที่นิพพานไปแล้ว ค้นหาไม่เจอละซี นอกนั้นมันเจอทั้งนั้นละ ท่านเลยขนาบเอาบ้างว่า พญามารเธอจะค้นหาอะไร จิตวิญญาณของพระโคธิกะของลูกเราตถาคต ซึ่งหลุดพ้นจากบ่วงมารไปหมดแล้วถึงนิพพานแล้ว เธอจะขุดค้นหาอะไร ความหมายว่านั่น ค้นหาไรก็ไม่เจอ จิตที่บริสุทธิ์แล้วพ้นวิสัยของสมมุติ พญามารอยู่ในแดนสมมุติ พ้นแดนสมมุติไปแล้วค้นยังไงก็ไม่เจอ นั่นมันเสียตายขนาดนั้นนะ จิตดวงเดียวมันก็ตามหาให้มาอยู่ในอำนาจของมันทั้งนั้น

ท่านเขียนไว้ในตำรา ท่านว่าพระพุทเจ้าขนาบเอาบ้าง ท่านพูดเพียงเบา ๆ นะ ถ้าเป็นให้หลวงตาขนาบนี้ พญามารนี้ตายหมดทั้งโคตรมันเลย ไม่หมดทั้งโคตรยังไงเวลามันค้นหานั่นนะ พญามารให้มึงไปเอาโคตรมึงมาค้นหาลูกตถาคต มึงมีก็โคตรให้ไปหาสำรวจตรวจตราเสียก่อนแล้วค่อยมาค้นหาจิตวิญญาณของพระโคธิกะซึ่งเป็นลูก

ตถาคต ถ้ามีไม่ไปตรวจตราพาสีลงทะเลเบียนบัญญัติโคตรแฆหมดก่อนแล้วมีงอยามา ถ้าหมดแล้วมาเลย ฉิบหายหมดทันที ใส่พริบเดียวหมดเลย ถ้าเป็นเราตอบเราจะตอบอย่างนั้น คำตอบอย่างนี้เป็นอะไร นี่จะให้พี่น้องทั้งหลายทราบนะ ภาษาธรรม เรายังไม่เคยคำนึงคำนวณถึงว่าเป็นภาษาที่หยาบที่โลนอะไร ธรรมท่านจะไม่สนใจนะ ว่าเป็นภาษาที่หยาบโลนดูว่ากล่าวอะไรอย่างนี้ จะไม่มีในภาษาของธรรมในธรรมเลย

เรื่องที่ว่าดูตุ๋มว่ากล่าวสกปรกโสम्म เป็นเรื่องของกิเลสป้องกันตัว มันปกปิดตัวของมันทั้งนั้น ให้พากันเข้าใจเอานะ เพราะฉะนั้นภาษาของโลกจึงมีแต่นิ่มนวลอ่อนหวานไพเราะเพราะพริ้ง คือกิเลสมันประดับร้านของมัน ไม่ให้เห็นตัวสกปรกของมัน ตัวโหดตัวร้ายของมันเข้าใจไหมล่ะ มันจึงปิดด้วยวิธีนี้มันนวลอ่อนหวานทุกอย่าง ๆ โลกจึงแสดงต่อกันด้วยวิธีนี้ ซึ่งเป็นทางเดินของกิเลส หรือเป็นวิชาของกิเลสป้องกันตัว แต่เรื่องของธรรมท่านไม่เป็น จึงพูดตรงไปตรงมาเลยเรียกว่าธรรม จึงไม่มีสนใจเลยว่าอันนี้เป็นคำหยาบโลนอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นคำดูตุ๋มว่ากล่าว เป็นคำหยาบคำโลนคำสกปรกโสम्म จะไม่มีในธรรมเลย เพราะเป็นความจริง อันนั้นเป็นของปลอม ที่กิเลสนำมาใช้เป็นของปลอม

ท่านหมายถึงน้ำหนักต่างหากเข้าใจไหม เช่นว่าโคตร มันต้องใส่กันด้วยน้ำหนักอะไรหนักกว่าอันนั้นมีน้ำหนักกว่า อันนั้นชนะ ถ้าต่อยกันใครหมัดหนักคนนั้นชนะ ท่านหมายเอาน้ำหนักต่างหากนะ ท่านไม่ได้หมายถึงเรื่องแบบที่โลกเขาพูดกันว่าหยาบว่าโลนอย่างนั้นอย่างนี้ท่านไม่มีในธรรม เพราะฉะนั้นภาษาของธรรมกับภาษาของกิเลสจึงต่างกันมากทีเดียว เป็นคนละโลกไปเลย ภาษาของธรรมต้องเอาน้ำหนักเอาความจริงอะไรมีความจริงมันคงขนาดไหน นั่นแหละตรงนั้น อะไรมีน้ำหนักมากที่จะชนะสิ่งที่เลวร้ายทั้งหลาย อันนั้นต้องออกมาทันทีเข้าใจไหม นี่ละภาษาของธรรมให้พากันเข้าใจเสีย

เราก็พูดบ้างเป็นบางกาลบางเวลา ที่พูดอย่างนี้นะ เราไม่ได้ตั้งใจพูดให้ฟังอย่างนี้ นี่ภาษาของธรรมแท้เป็นอย่างนั้น จะพูดแบบตรงไปตรงมาไม่มีบิดมีเบือนไปไหนตรงไปเลย ที่มุ่งก็คือความจริง ยังไงจะจริง ยังไงจะมีน้ำหนักมาก ท่านเอาจุดนั้น ๆ เพราะธรรมเป็นของจริง จึงมีน้ำหนักมาก อย่างที่หลวงปู่มั่นว่าให้เราว่าเขาฝึกกรรมมาหมาเข้าใจไหม เรายังเสียดายท่านไม่ย้อนมาหาที่ว่า เขาฝึกหมาเขาฝึกอย่างนั้น แล้วหมาตัวนี้มันฝึกยังงี้ คือเราอยากให้พูดอย่างนั้น คือมันถึงใจเราแล้วมันก็ถึงธรรมเข้าใจไหม ความหมายว่างั้นนะ ไอ้หมาตัวนี้มันฝึกกันยังงี้ ไม่ใช่คำหยาบ นี่เป็นน้ำหนักให้ถึงใจว่างั้นเถอะ เป็นอย่างนั้นนะมันต่างกัน

ภาษาธรรมกับภาษากิเลส โหย ผิดกันมากทีเดียว เราก็ไม่เคยได้พูดให้ฟังอย่างชัดเจนอย่างวันนี้ วันนี้รู้สึกจะค่อนข้างชัดเจนนะภาษาธรรม โลกมันชินกับกิเลส เกิดกับ

กิเลส ตายกับกิเลสมากก็กลับแล้ว ภาษาจึงเป็นภาษาของกิเลสล้วน ๆ มาอย่างนี้ตลอด ทีนี้ภาษาธรรม เขาไม่เคยรู้ธรรมเห็นธรรม เขาจะเอาเรื่องภาษาธรรมมาพูดได้ยังไงใช้ไหมล่ะ เมื่อเวลาธรรมออกแสดงนี้เขาจึงตื่นตกใจกัน ตื่นเต้นหรืออะไรพูดง่าย ๆ สะดุดใจ สะเทือนใจใช้ไหมล่ะ เช่นอย่างว่าพูดหยาบพูดโลน พูดสกปรกโสมม พูดดูพูดดำ เขาจึงว่าอย่างนั้นได้ เพราะเขาไม่เคยอย่างนี้ เขาเคยตั้งแต่อย่างที่เขาพูดนั้น ส่วนความทุกข์ความทรมานที่กิเลสมันเอาเอาเคลือบน้ำตาลหวาน ๆ ใส่ในทุกข์ขนาดไหน นั้นพิษของมันอยู่นั้นมันไม่ให้เห็น แต่เรื่องของธรรมนี้ท่านไม่มี ดุก็ดูไปเลยท่านไม่มีทุกข์ฝั่งนะ แต่กิเลสนี้ฝั่งตลอด ๆ ต่างกันอย่างนี้นะ

พูดอย่างนี้เราก็อยากจะพูดให้เต็มปากเสียเลยว่า ที่คนพูดอย่างนี้และที่นำมาพูดให้พี่น้องทั้งหลายฟังนี้ ส่วนมากก็จะมีแต่หลวงตาบัวองค์เดียวพูดอย่างนี้นะ อ้าว จริง ๆ ใครก็จะว่ามีแต่หลวงตาบัวองค์เดียวพูดอย่างนี้ พูดโสกฮาก พูดดูพูดดำ ทีนี้เวลาเราจะแก้วิชาใหม่ให้ไม่ทราบจะยอมรับหรือไม่รับก็ไม่รู้จะ จะว่ายังไง ก็ไปกระซิบละซี ให้เดินภาวนาเชื่อ ๆ นะ เราจะด้อมมาข้างหลังเอาค้อนฟาดหัวมันแล้วจะเป็นยังไง เฮอะ ขึ้นเลย เราจะแบบกระซิบนะ ไปให้ภาวนาเชื่อ ๆ นะ เราจะพูดอย่างอ่อนหวานเสียด้วยนะ ให้ไปภาวนาเชื่อ ๆ นะแล้วเราจะด้อมมาข้างหลังเอาค้อนฟาดหัวมัน คือแบบกระซิบบทเวลาเอาค้อนฟาดหัวมัน โหย กลัวมาก

อย่างที่เขาพูดกันว่า เมียมันว่าให้ผิว ดำหนิแต่ผิวว่าแต่ผิว ว่าดูว่าดำว่าพูดโสก ๆ ฮาก ๆ อู๊ย ทำยังไงพูดก็ไม่ถูกใจ ๆ แล้วทำยังไงให้ถูกใจ ก็หาคำที่ถูกใจมาพูดบ้างซี ถ้าอย่างนั้นจะพูดอย่างเหมาะสม จะพูดอย่างอ่อนหวานนะ อ่อนหวานว่ายังไงว่าซี นี้จะไปหาแม่อีหนูมาอีกสักสองคนนะ เมียขึ้นเลย ก็อย่างนั้นซี ถ้าพูดอ่อนหวานก็เป็นอย่างนี้ ถ้าพูดดูดำก็เป็นอย่างนี้แล้วจะให้ทำยังไง ให้พูดตามเดิมแหละ อย่าไปหาเอามาแล้วกัน มันก็แก้กันอย่างนั้นเข้าใจไหมล่ะ เวลาไปกระซิบบอก ๆ จะไปหาอีหนูมาอีกสักสองคนได้ไหม โอ๊ย ไม่ได้ นั่นเห็นไหมล่ะ พูดอะไรก็ไม่ถูกใจ พูดกระซิบบกระซิบก็ไม่ถูกใจอีกแหละ เอาละเลิกกัน

เปิดดูข้อมูล วันต่อวัน ท้นต่อเหตุการณ์ หลวงตาเทศน์ถึงเรื่องอะไร ทาง internet

www.luangta.com หรือ www.geocities.com/bantadd